

Planinski vestnik

7

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij 1986

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

julij 1986

7

letnik LXXXVI izhaja od leta 1895

vsebina

Božo Zorko	Sistem hitre hoje: Zjutraj na turo, zvečer domov	289
Zdenko Kodrič	Vestnikov motor — človek	291
Tone Škarja	Naredile največ, kar je bilo mogoče (Vrnili se je naša ženska himalajska odprava)	292
	Temeljna vsebinska zasnova Planinskega vestnika	293
Gregor Klančnik	Nov visoki jubilej na Triglavu	294
Tone Škarja	Vrhunski alpinizem in denar	296
Iztok Tomazin	Noč v Himalaji (V spomin Borutu Bergantu)	298
Dragica Manfreda	Hojca ima tudi svojo smer v steni	301
France Bernot	Visoko odlikovanje triglavskim meteorologom	304
Franc Hribernik	Moped show nad Albanijo	305
Janez Bizjak	Tabor v Vratih — druga plat medalje	308
Zdenka Tomulič	Vesel, kot so planinci, je bil tudi njihov praznik	310
Jelka Šprogar	V hribih si brez maske (Predstavljamo mladinko Natašo Kline)	313
Braco Zavrnik	Pajki v Osapski steni	315
Brigita Krisper	Elanove markirne zastavice so skrivnostno »markirale« v nahrbtniku	318
Milan Cilenšek	$2 \times M = 100$	319
Ivanka Korošec	Nepozabno srečanje na Koroškem	320
Drago Kozole	Zavarovanje planinskega premoženja	322
	Društvene novice	324
	Iz planinske literature	329
Tone Andrejčič	Več odgovornosti pri transverzalah	332

Slika na naslovn strani: **Jutranje žive sence. — S poti po vzhodnem pobočju Koraba proti njegovemu vrhu.**
Posnetek: Franc Hribernik

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 61000 Ljubljana, Dvořakova ulica 9, poštni predal 214. Revija praviloma izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Milan Cilenšek (glavni in odgovorni urednik), Tomaž Banovec, Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Zdenko Kodrič, Jože Krajnc, Dragica Manfreda, Jože Poglajen, Nada Praprotnik, Marlen Premšak, Tone Strojini, Tone Škarja, Matej Šurc, Nevenka Vogelnic in Božo Zorko; predsednik izdajateljsko-založniškega sveta Ante Mahkota. Prispevke pošiljajte na naslov: Milan Cilenšek, Uredništvo Večera, 62000 Maribor, Svetozarevska ulica 14, ali na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046. Letna naročnina je 3000 dinarjev in jo lahko naročniki plačajo v dveh obrokih: prvega v februarju, drugega v juniju; za tujino znaša naročnina 30 dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in to s tiskanimi črkami. Upoštevamo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto, med letom odpovedi ne moremo sprejemati. Tiska Tiskarna Jože Moškrič v Ljubljani.

SISTEM HITRE HOJE: ZJUTRAJ NA TURO, ZVEČER DOMOV

LE PRI NAS ZA SVET NAD 700 METRI SKRBIJO LE GOZDARJI, LOVCI IN PLANINCI

BOŽO ZORKO

Po lanski statistiki premore Slovenija nekaj več kot 83 tisoč turističnih postelj. Večino v hotelih, ki so poleg zravilišč tudi najbolj zasedeni, 4374 postelj pa je tudi v planinskih domovih.

Statistika navaja, da je bilo lani v Sloveniji dva milijona 750 tisoč turistov, od tega dober milijon tujih, 95 tisoč pa jih je prespalo v planinskih domovih. Tako je po podatkih republiškega Zavoda za statistiko od vseh turistov le dobrih deset odstotkov obiskalo naše gore, približno enak odstotek velja tudi pri prenočitvah. Značilno je, da je bil med turisti v Sloveniji vsak tretji iz tujine, v planinah pa le vsak deseti. Postelje v planinskih domovih so hkrati s tem tudi razmeroma slabo zasedene, v povprečju samo 31 dni, kar kaže, da je vpliv sezone v gorah še precej večji kot na primer ob morju. Nekoliko drugačna je statistika Planinske zveze Slovenije. Po teh podatkih naj bi imeli v planinskih kočah, bivakih in zavetiščih 6283 ležišč, nekoliko višji pa je tudi podatek o nočitvah — tako tujih kot domačih gostov. Toda kakorkoli — razlike v številkah niso tako velike, da ne bi veljala poglobljena ugotovitev: razen koč okoli Triglava in Vršiča ter Koče na Kamniškem sedlu so mnoge postelje samevale. So še posamezni primeri bolje obiskanih koč, kot so Tončkov dom na Lisci, Ribniška koča na Pohorju, Pogačnikov dom na Kriških podih in druge, ki v statistiki nekoliko odstopajo; toda kot v »običajnem« turizmu govorimo, da je vse obrnjeno proti morju, tako je očitno, da večina obiskovalcev gleda v glavnem proti Triglavu. Pravi, najbolj vneti planinci, bodo sicer rekli, da je to čista modna muha in da sploh ne gre za prave ljubitelje gora (gotovo vsaj delno to tudi drži).

TOMAŽ BANOVEC: »ADMINISTRACIJA UBIJA STATISTIKO!«

Boljšega človeka za komentiranje planinske statistike, kot je Tomaž Banovec, si ne moremo želeti. Med dvema sestankoma smo ga ujeli v njegovi pisarni na republiškem Zavodu za statistiko, katerega direktor je:

»Administracija ubija statistiko. Naši ljudje kratkomalo ne zmorejo vsega papirnatega dela, ki bi ga morali opraviti za vsakega planinca, ki prespi v koči. Zato menim, da statistika nočitev tujcev precej drži, nočitve domačih pa so verjetno nekoliko številnejše, kot je zapisano.

Ker imamo v Sloveniji razmeroma malo planin in ker je večina izredno primernih za enodnevne izlete, se je razvil nekakšen sistem hitre hoje, ko gredo planinci zjutraj na turo, zvečer pa že spijo doma ali v kakšnem hotelu v dolini. Zato o pravi vrednosti koč in moči planinstva bolje govori število obiskovalcev kot pa število nočitev.«

— *Po statistiki Planinske zveze je bilo vseh obiskovalcev koč lani nekaj več kot milijon sedemsto tisoč. To kaže, da imate bržčas prav. Pa je vsaj ta številka dovolj natančna?*

»Nihče nima časa šteti vse obiskovalce. Do te številke smo prišli predvsem po nočitvah in vpisih v knjige. Prav zaradi enodnevnih izletov pa se mnogi ne vpisujejo, in zato je tudi ta številka verjetno precej manjša, kot pa je bilo resnično število planincev v naših kočah. To velja tudi za triglavsko pogorje, ki je najbolj obiskano. Kredarica pa je že upravičila vložen denar. Zdaj imamo velike težave z drugimi kočami na tem področju, predvsem s Kočo pri Triglavskih jezerih, ki preprosto ne zmore navala. Dodatna težava je, da koč med sabo niso povezane z brezžično zvezo, da bi lahko planince napotili drugam, kjer je še prostor.«

— *Denar je sveta vladar, kroji pa tudi usodo planinskih koč.*

»Res je to ena od velikih težav. Razen Kredarice ni nobene, ki bi prinašala tako velik dohodek, da bi z njim lahko postojanke na novo gradili ali jih vsaj pošteno obnavljali. Povsod po svetu pomagajo z denarjem drugi, le pri nas za svet nekje nad 700 metri nadmorske višine skrbijo le gozdarji, lovci in planinci. Želeli bi boljše sodelovanje s turističnim gospodarstvom in predvsem hotelirji v dolini, ki imajo (ali pa bi lahko imeli) od dobrih planinskih postojank veliko koristi, pa jih očitno zanima le, kako gosta cel dan zadržati v hotelu. Tudi zaradi tega naših planinskih tur ni v katalogih tujih, vsaj specializiranih agencij.«

Povsod po svetu pomagajo z denarjem drugi, le pri nas za svet nekako nad 700 metri nadmorske višine skrbijo le gozdarji, lovci in planinci. Na sliki je Češka koča na Ravneh, ki v nadmorski višini 1540 metrov ždi pod mogočnima Grintovcem in Skuto. Postojanko upravlja PD Jezersko.

Posnetek Mirko Kunšič

— *Zašla sva že na osrednjo temo pisanja. Kakšna je pravzaprav podoba našega planinskega turizma in kaj bi se dalo narediti?*

»Želeli smo narediti gorsko šolo. Avstrija jih ima okoli 20, pri nas pa ni šlo. Pred leti so Avstrijci izračunali, da skoraj vsak udeleženec takšne šole ali pa tisti, ki v njihove hribe odhajajo z vodniki, povprečno zapravijo okoli tisoč nemških mark za opremo. Gre za podobno sprego vodnikov in trgovcev, kot jo mi poznamo med šoferji avtobusov in nekaterimi gostilničarji; rezultat je, da večina nakupi mnogo več, kot bi potrebovala. Pri nas pa trgovina, v glavnem, nima niti interesa, da bi v vznožju planin opremo ponudila, kaj šele, da bi sodelovala pri organizaciji šole ali vodniške službe.

V francoskem Chamonixu živi od vodništva 50 ljudi, precej jih oddaja še kakšno sobico — in posel cvete za vse. Pa mi povejte, ali je pri nas kaj takega mogoče.

Dosti smo pridobili s številnimi transverzalami in drugimi podobnimi potmi, so pa še možnosti za pohodne ali če hočete trekinške ture in podobno, česar še ni.«

— *Verjetno je poglavitno vprašanje, kdo naj to naredi in organizira.*

»Povsod po svetu so začetno — pionirsko delo opravila razna društva ali skupine zagrethih posameznikov; ko pa se je stvar razvila, so takšna društva prerasla v podjetja. Pri nas se to ni zgodilo oziroma se podjetja s področja turizma za planinstvo preveč ne zanimajo. Zato bo še naprej strategija Planinske zveze in društev predvsem društvena dejavnost. Planine bomo predstavljali z raznimi zemljevidi, tiskanimi vodniki in podobnim, da bi jih približali čim večjemu številu ljubiteljev, in če se ne bodo zgnanili drugi, bodo naše gore še naprej predvsem velika telovadnica za ‚nore‘ Slovence.«

NA POTEZI SO DRUGI

Gotovo ima predsednik Planinske zveze prav, ko se zavzema, da društva ostanejo društva, vprašanje pa ostaja, kaj narediti. V mnoge hribe imamo danes že speljane ceste, stare poti so opustele, kjer so hoteli, od tam so se planinci in društva tako rekoč umaknili. Dober zgled za to je Pohorje, ki je postalo domena nedeljskih izletnikov z avtomobili in sprehajališče, včasih pa je bilo izrazito planinsko. Podobno se dogaja tudi z drugim sredogorjem, le skalnati vršaci so še varni pred visokimi petami. Približno takšen je tudi odnos turističnega gospodarstva do planinstva: kjer se ne da z avtobusom, tam ni ekonomsko zanimivo. Hribov izkoristiti kot del vsebine svojega programa ne znajo (ali se jim ne ljubi), pa bi bilo koristno — zanje in za planinska društva, ki se ubadajo s kočami.

Seveda ni vse samo črno, z malo več dobre volje in podjetniške iznajdljivosti pa bi lahko tako v blagajne turističnih organizacij kot planinskih društev kanil kak dinar več. Nedvomno bi bilo potem manj težav z vzdrževanjem in obnavljanjem postojank — in morda si marsikje ne bi belili glave, koga za prihodnje leto prepričati, da bi šel za oskrbnika.

Komentiramo

VESTNIKOV MOTOR – ČLOVEK

»Vestnik je bil vedno in je še zmeraj sestavni in nepogrešljivi del slovenske narodne kulture in glasnik naše tesne povezanosti s slovensko domovino in narodovo usodo.« je nekoč dejal dr. Miha Potočnik, častni predsednik Planinske zveze Slovenije. Planinskemu vestniku so te besede v veliko čast — in prav zaradi tega je glasilo slovenskih planincev tako močno vtisnjeno v našo zavest.

Vestnik je glasilo in mesečnik, ki spada med najstarejše tovrstne in kulturne revije na Slovenskem. Mesečnik s častitljivo starostjo in planinskim zaledjem, ki šteje nad sto tisoč planincev, pa bi si moral zaslužiti med bralstvom nekoliko več pozornosti, kakor ga ima tačas. V uredništvu Vestnika ugotovljamo, da sedanje število naročnikov, ki se giblje okoli številke 4100, ni odsev slovenskega zaljubljenstva v gore. Odgovor na vprašanje, zakaj ni, je težko stresti iz rokava.

Nova vsebinska zasnova Vestnika je obrnjena k človeku — k poznavalcu gora, pa tudi k tistemu, ki so mu obiski v gorah le prijetna avantura. Vestnik se obrača tudi k alpinistom, ki slovenskim in najteže dostopnim tujim

goram dajejo pečat neustrašnosti, znanja in samoodpovedovanja, moči ter svetovljanstva. To naj bi bili zadostni razlogi, da naj bi število naročnikov v letošnjem letu poraslo. Želje brzokone niso prevelike, kajti v Sloveniji je nad sto tisoč planincev in okoli 450 tisoč obiskovalcev gora. Impozantna številka in nalašč priložnost za klic: Vestnik v vsako slovensko planinsko družino! Kaj če se slepimo z lažno podobo vsebinske zasnove? Ne, resnica o dobri zasnovi je na dlani: potrdili so jo planinci, Izvršni in Glavni odbor Planinske zveze Slovenije in tudi tisti, ki se na revialni tisk spoznajo. Zato v Vestnik ljudi in še enkrat ljudi, ki naj naredijo revijo, ki bo silila k boljšemu pisanju, komentiranju, portretiranju in opisovanju. V uredniškem odboru si želimo Vestnik, v katerem bo motor vsakega sporočila človek. Pobožna želja, mar ne? Ne, želja, ki prerašča v zahtevo, da Planinski vestnik postane množičen in kot tak glasnik naših težej in prizadevanj po boljšem ter patriotična in kulturna zadeva vsakega slovenskega planinci! Planinska društva bi ob tem morala pokazati občutno večjo zavzetost. Zdenko Kodrič

NAREDILE NAJVEČ, KAR JE BILO MOGOČE

NE GLEDE NA TO, DA NAŠE ALPINISTKE NISO DOSEGLE VRHA JUŽNE ANAPURNE, POMENI ŽENSKA ODPRAVA DOSTOJEN PRVI KORAK V NAJVIŠJE GORSTVO SVETA

TONE ŠKARJA

Po dobrih dveh mesecih se je naša ženska odprava vrnila iz Nepala. Sprejeli smo jo na ljubljanskem letališču. Bile so precej razočarane, posebno šefinja Mariča, kajti odnehati so morale, ne da bi dosegle vrh Južne Anapurne. Neizpolnjena želja je posebno za tiste, ki so bili prvič v Himalaji, bolj boleča kot za stare volkove, ki so se jim brazgotine porazov in spomini zmag že zdavnaj zlili v žametni okus dobrega uležanega vina, ki mu prav tista mešanica sladkosti, grenkobe, trpkosti in opojnosti daje neponovljivi čar plemenite dragocnosti. Spominam se različnih vrnitev. Ko ni vrha, grebeš v sebi, sprašuješ se, kje je bila napaka, kdaj je bila napačna poteza, kdaj zapravljen čas. Pozabljaš na nevarnosti, na mraz, na redek zrak, pozabljaš na to, da je bivanje na meji eno samo trpljenje, ki ga zlati le upanje na izpolnitev želja. Trpiš, ker tega tistim, ki te pričakajo, ne moreš povedati, ker jim ne moreš pričarati tistih hudih trenutkov, ko spoznaš, da je trud zaman in da res ne bo šlo. Če bi jim lahko dopovedal, prikazal, potem bi razumeli, občutili, in poraz ne bi bil noben poraz, pač pa to, kar v resnici je: vrnitev z meje bivanja, vrnitev iz moškega boja, zmaga nad samim seboj, kajti nori heroizem je samo norost. Treba je živeti še za drugič, tretjič, in predvsem za vse, kar življenje v resnici je; umik pred nemogočim ni poraz. Poraz je izgubiti tovariša ali sebe, za ceno nečesa, čemur naš napuh reče zmaga. Zmaga? Ko pa veš, kako blizu je bila katastrofa, skozi kakšno šivankino uho se je bilo treba preriniti. Trud, da bi dopovedal tistim, ki čakajo, je zaman. Le sam veš, koliko ponosa in veličastja je v porazu in koliko nezasluženega je v zmagi.

In tisti, ki so to doživeli sami, tudi vedo. »Preizkušnja bo prava himalajska — dolgotrajna in zahtevna,« sem zapisal za odhod. To je bila edina trditev, kajti gotov sem bil, da pustolovščine dekleta ne bodo končale, dokler ne bo postala prav to — z vrhom ali brez njega. Če so bili od 40 dni, ki so jih prebile na gori, lepi le štirje, če se greben vleče celih pet kilometrov in ga je treba gor-dol, vsega našaganega in krušljivega, plezati tudi nazaj proti bazi, če se nesreča sploh ne sme pripetiti, kajti z zlomljeno nogo se sicer da spuščati in sestopati, ne da pa se plezati navzgor in počez, potem ni treba nobenega opravičevanja.

Česar je manjkalo, je manjkalo na naši strani: nobene izvidnice — verjeli smo opisom drugih, zbiranje denarja namesto skupnega treninga — čeprav je to značilnost vseh naših odprav, pretirana previdnost okrog ženske odprave — češ, moški navsezadnje pač pogosto nesrečno umirajo, nesreča ženske — posebno matere in žene — pa ne sme pasti na nas.

Na Brniku sem si oddahnil: vse, česar nismo storili mi, so one nadomestile s pogumom, vztrajnostjo, srčnostjo in rabsodnostjo. V Himalaji na koncu odloča predvsem narava, čez njene meje se ne da. Previdno zadržan, kot sem bil ob odhodu, moram sedaj s ponosom reči, da je bila to dobra odprava, ki je storila največ, kar je bilo to pmlad na Južni Anapurni sploh mogoče storiti. Bil je dostojen prvi korak, ki povsem upravičuje naslednje.

Pripis uredništva: V prihodnji številki Planinskega vestnika bomo objavili obširno poročilo Marije Frantar o naši prvi ženski alpinistični himalajski odpravi na Južno Anapurno.

adria airways

Ljubljana, Jugoslavia

TEMELJNA VSEBINSKA ZASNOVA PLANINSKEGA VESTNIKA

Skladno z zakonom o javnem obveščanju (Uradni list SRS, št. 2/86) objavljamo novo temeljno vsebinsko zasnovo Planinskega vestnika.

1. Planinski vestnik je kulturno, strokovno in znanstveno glasilo Planinske zveze Slovenije, zato mora biti njegova vsebina odsev dela v slovenski planinski organizaciji — tako v njegovih osrednjih telesih kot v osnovnih celicah — planinskih društvih.
2. Planinski vestnik je namenjen razširjanju planinstva kot množične rekreacije, ob tem pa spremlja dogajanja v planinskih organizacijah.
3. PV mora negovati in širiti zgodovinsko tradicijo slovenskega planinstva in slovenske kulture sploh.
4. PV mora z objavljanjem ustreznih sestavkov in z največjo močjo, ki jo daje tiskana beseda, pomagati ohranjati slovensko naravno in kulturno dediščino, predvsem pa mora pomagati preprečevati brutalne posege v naravo. V tej smeri mora PV vzgajati planinsko javnost.
5. Z objavljanjem kulturnih, strokovnih in znanstvenih sestavkov širi PV obzorje planincev, jih izobražuje in vzgaja.
6. PV mora posvečati posebno pozornost alpinizmu, ki si je z izjemnimi dosežki pridobil svetovni sloves.
7. Vse naštetu naj se zrcali na straneh PV z uporabo vseh možnih časnikarskih zvrsti: vesti, poročil, intervjujev, reportaž, komentarjev, splošnih, kulturnih, strokovnih in znanstvenih člankov, glos, potopisov idr.
8. PV objavlja tudi polemične zapise planincev; pri tem mora uredniški odbor ter glavnega in odgovornega urednika voditi načelo etike.
9. PV mora posvečati ustrezno pozornost tudi zamejskim slovenskim planinskim društvom.
10. PV si mora prizadevati za krepitev bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov in narodnosti, in to z občasnim objavljanjem ustreznih zapisov iz drugih socialističnih republik in socialističnih avtonomnih pokrajin ali o njih, s poročili in komentarji o dogajanjih v drugih naših republikah in pokrajinah ter o sodelovanju PZS s Planinsko zvezo Jugoslavije in planinskimi zvezami v drugih socialističnih republikah in obeh socialističnih avtonomnih pokrajinah.
11. PV se mora vključevati v dejavnost splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, in to s primernimi prispevki zadevnih strokovnjakov ali s kako drugo obliko.
12. PV mora z vzgojnimi članki sooblikovati osebnost slovenskega planinca, zlasti mlajšega. S primernimi prispevki mora v njem zbujati tovarištvo, prijateljstvo in stalno pripravljenost pomagati.
13. PV mora z vzgojnimi članki opozarjati planince na nevarnosti v gorah — s ciljem, da bi bilo nesreč v gorah čimmanj.
14. PV objavlja pomembnejše dogodke iz svetovnih planinskih in alpinističnih gibanj; v ta namen spremlja PV planinska glasila z vsega sveta.
15. PV objavlja prispevke drugih planincev, seveda prevedenih v slovenščino, če njihovi zapisi koristijo napredku slovenske planinske organizacije, če so ti prispevki skladni z našo družbenopolitično usmeritvijo in ne žalijo bodisi slovenskih ali katerihkoli drugih planinskih organizacij ali njihovih posameznih članov.

Temeljno vsebinsko zasnovo je sprejel uredniški odbor Planinskega vestnika 27. februarja 1986, Izvršni odbor PZS jo je sprejel 8. aprila 1986, Glavni odbor PZS pa na 3. seji 17. maja 1986 — in od tega dne temeljna vsebinska zasnova velja, medtem ko se uporablja od številke 2/86 naprej.

NOV VISOKI JUBILEJ NA TRIGLAVU

PRED SKLENITVIJO DEVETNAJSTEGA STOLETJA JE JAKOB ALJAŽ V JULIJCIH SEJAL ZAVEST PRIPADNOSTI NARODU IN SVOJIM GORAM

GREGOR KLANČNIK

Krajani Dovjega in Mojstrane so 4. maj posvetili devetinpetdesetletnici smrti rojaka, narodnjaka, klenega planinca, pesnika, skladatelja in pospeševalca izgradnje gorskih postojank triglavskega pogorja, dovškega župnika Jakoba Aljaža. Dvainosemdeset let je trajalo njegovo plodno življenje od leta 1845, ko se je pod Šmarno goro neopazno rodil, do leta 1927, ko se je na dovškem pokopališču od njega poslovila vsa Slovenija.

V šoli na Dovjem sem bil njegov učenec, v cerkvi pozoren poslušalec, na izletih zvest spremljevalec, njegovo veljavo pa sem dodobra spoznal šele na veličastni zadnji poti od župnišča do cerkve po pomembnih pogrebcih, ki so se mu iz raznih krajev, predvsem iz Ljubijane, prišli zadnjič pokloniti, podarjat poslovilne besede in mu zapet njegovo mojstrovino »Oj Triglav, moj dom«.

Za nas šolske otroke je to kljub dežju bil pomemben dogodek, ki je poživil vsakdanje vaško življenje. Z velikimi očmi smo gledali nove neznanе obraze planincev, kulturnikov, gospode in cerkvenih dostojanstvenikov, radovednost pa se je spremenila v ponos na Triglav in na naš kraj, ki jima je Jakob Aljaž dal takšno veljavo. Le delno smo se takrat zavedali, kaj smo izgubili in kakšno dediščino je zapustil Aljaž nam in celotnemu slovenskemu narodu.

SLOVENSKE GORE SLOVENCEM

Službovanje Jakoba Aljaža na Gorenjskem, najprej na Dobravi pri Podnartu in zatem tri desetletja na Dovjem, je bilo v času, ko je gorništvu bilo na pohodu iz Centralnih v Julijske Alpe, njegovi znanilci pa so bili člani DÖAV, Nemško-avstrijskega planinskega društva. Zavze-manje položajev in pričetek gradnje nemških planinskih postojank v triglavskem pogorju je Jakoba Aljaža tako vznemirilo, da je na vrat na nos sklenil Triglavu čimprej dati slovensko podobo. Samo eno leto zatem, ko je bil leta 1894 pri odpiranju Dežmanove kočice (sedanji Staničev dom) prizadet njegov narodnostni ponos, so na vrhu Triglava odprli slovensko zavetišče, Aljažev stolp. Samo dve poletni sezoni — 1885 in 1886 — je Jakob Aljaž potreboval, da je triglavsko pogorje dobilo tri pomembna zavetišča: Aljažev stolp na 2864 metrov visokem Triglavu,

Triglavsko kočico na 2515 metrov visoki Kredarici in Aljaževo kočico v Vratih, predhodnico današnjega Aljaževega doma.

V svojih spominih je v Planinskem vestniku leta 1922 napisal:

»Vesel sem bil, ker sem dobil popolno zadoščenje, in Aljažev stolp je bil kmalu širom znan — po planincih, po pripovedovanju in po razglednicah. Nastal pa je Triglavski stolp takole: Leta 1885 smo ga šli postavljat jaz, mojster Belec z enim delavcem in moja dva Požganc in Kobar. Takrat smo prenočili v Dežmanovi koči, saj Slovenci nismo imeli kočice. Bila je gosta megla, zato zjutraj jaz nisem šel na vrh Triglava, ampak sem ostal v Dežmanovi koči, od koder sem poslušal, kako zbijajo skupaj posamezne kose Triglavske stolpa.

Pogovarjal sem se z oskrbnikom Dežmanove kočice kozarjem Vilmanom, s katerim sem bil že znan, ker je bil doma iz Mojstrane. Ta mi je prijazno in zaupno rekel: »To je sreča za vas, da nocoj ni bilo Nemcev tukaj, sicer bi za vas ne bilo prostora.« Bilo je malo postelj ob steni, podnevi so postelje na steno kvišku pripenjali. »Nemški turisti, člani Alpenvereina, seveda imajo prednost pred Slovenci.«

SKLEP O TRIGLAVSKI KOČI

»V tistem trenutku sem sklenil,« nadaljuje Aljaž v Planinskem vestniku, *»da naredim Triglavsko kočico, in sicer kočico samo zase in par prijateljev. Če pa se bo Slovensko planinsko društvo na moj poziv zdramilo, bomo delali veliko kočico, kje, to bom prihodnji teden ogledal; če drugod ne najdem prostora in mi nihče ne pomaga, bom svojo kočico postavil vštric Dežmanove kočice — deset korakov od nje — tako užaljen je bil moj ponos ...*

Drugi teden grem zopet na Triglav. Spremljal me je Matej Hubad, ki je bil slučajno pri meni, da pogledam Triglavski stolp in določim prostor za slovensko Triglavsko kočico.« In ko se je Aljaž vračal z vrha in je z Malega Triglava zagledal gamsa, ko teče prek grebena Kredarice, se je odločil za mesto Triglavske kočice.

Slovensko planinsko društvo se je zdramilo in zbralo potreben denar in Aljaž je napisal dalje: *»Šlo bo! Svet je naš, dovške občine — 137 upravičencev, med katerimi sem tudi jaz — pa bi se na našem svetu*

Prva Triglavsko koča leta 1896 ...

... in sedanji, mogočni Triglavski dom

Nemec tako šopiril, da bi Slovenec le s strahom šel na Triglav.

Kmalu po določitvi lokacije za Triglavsko kočo so žilavi domačini pod vodstvom Požganca v Zgornji Krmi posekali macesne in jih v snegu s konopljino vrvjo, ki so jo navijali na lesen valj, na rtičih vlačili navzgor prek Kalvarije na Kredarico. V surovih vremenskih razmerah so visoko in daleč od doma na nedrih Triglavu gradili visokogorsko zavetišče, Triglavsko kočo, in jo 10. avgusta 1896 svečano odprli, Aljažev spev »Oj Triglav, moj dom«, ki je pozneje postal planinska himna, je takrat prvič odmeval od Triglavu in naznanjal zlato dobo slovenskega gorništvu.

Že ob odprtju Triglavsko koče, saj je pritegnilo več kot sto udeležencev, se je izkazalo, da ima ta postojanka za pohodnike na Triglav posebno ugoden položaj. Obisk Triglavu je od takrat hitro raste, gorniki so prihajali prek Velega polja, iz Krme, Kota, Trente, po zgraditvi Aljaževu koče pa vedno več prek mikavne in zanimive doline — Vrat.

Aljažev dom v Vratih je drugi letošnji 90-letni jubilej Triglavsko pogorja. Postojanka v tej dolini, ki je pozneje postala glavno izhodišče obiskovalcev Triglavu, mogočna Severna stena pa eldorado slovenskih plezalcev in alpinistov, je bila sestavina genialnih zamisli Jakoba Aljaža. Že leta 1904 je v Vratih zgradil pravo planinsko postojanko, ki pa jo je snežna lavina, ki je leta 1909, nikoli prej in ne pozneje, prihrumela s Suhega plazu, podrta, nakar je bil že leta 1910 končno zgrajen znameniti Aljažev dom.

DOVŠKA OBČINA — DOMOVINA TRIGLAVA

Bivša dovška občina, ki je močno odmaknjena od loškega freisinškega središča, kamor je upravno pripadala in osamljeno delovala že od 11. stoletja, se je teritorialno pokrivala z dovško faro. Obsegala je ozemlje od Hruškega vrha, Kepe in Jepce v Karavankah, Vrtaškega vrha, Kukove špice, Škrlatice, Križa, Luknje in Triglavu do Rjavine v Julijcih, Jerebikovca na Mežaklji in do potoka Dobrčnik pred Hruščo. V tej občini so torej od pradavne

dobe bili Triglav in njegovi sosedi ter dve pomembni triglavski dolini Kot in Vrata, zato ni naključje, da se je župnik te triglavsko fare ogreto zavzemal za povečanje dostopnosti in nacionalne veljave Triglavu.

Na polovici življenjske dobe Triglavsko doma na Kredarici, to je 45 let zatem, ko je Jakob Aljaž po skalnatih pobočjih Julijcev sejal zavest nacionalne pripadnosti in ljubezen do svojih gora, je slovenski narod skupaj z drugimi jugoslovanskimi narodi izgubil svobodo in pričel štiriletni narodnoosvobodilni boj. Ko letos slavimo 45. obletnico vstaje slovenskega naroda in poudarjamo spodbujevalno vlogo Triglavu, moramo ugotoviti tudi Aljažev narodnostni vpliv na svoje farane. Prebivalci dovške občine so se leta 1941 enotni, pod slovensko trobojnico, uprli nemškemu okupatorju, pretrgali železniške in cestne zveze, razorožili orožništvo in Hitlerjevo parolo »Triglav deutsch für immer« za vedno pokopali. V tem junaškem dejanju in drugih narodnoosvobodilnih akcijah je 72 krajanov triglavsko občine darovalo svoja življenja. Rane so se zacelile, občani pa še bolj ponosno zrejo na goro — nacionalni ponos — Triglav.

Zmogljivost Aljaževu postojanke na Kredarici je kmalu postala premajhna. Tudi z dvema povečavama — 1910 in 1954, ko je koča prerasla v Triglavski dom, zmogljivost nikoli ni prehitela obsega letnih obiskov. Že v začetku sedemdesetih let je zato Planinska zveza Slovenije kot pobudnica pričela akcijo za povečanje hrama slovenskega naroda. Prvotna projektna naloga je predvidevala takšno povečanje zmogljivosti, ki bi omogočilo dvosezonsko delovanje in možnost večdnevnega bivanja na Kredarici. Prizidek, ki je bil že leta 1974 izdelan kot glavni projekt, je za goste predvideval dolinsko raven ponudbo, dom pa bi bil s tovorno žičnico neposredno povezan s Krmo, z odepoma pa bi ta žičnica oskrbovala tudi Staničev dom in Planiko.

»Kako srečni so lahko včasih tisti, ki nimajo denarja.« je napisal dr. Miha Potočnik v brošuri Triglavski dom maja 1985, ko je spoznal, da so realne zamisli na Kredarici

VRHUNSKI ALPINIZEM IN DENAR

VRHUNSKI ALPINIZEM BI MORAL BITI IZVAJAN IN FINANCIRAN NA TREH ORGANIZACIJSKIH RAVNEH: OBČINSKI, REPUBLIŠKI IN ZVEZNI

TONE ŠKARJA

»Ne razumem, zakaj naj bi uspeh ali neuspeh naše odprave vplival na to, ali bo več denarja za alpinizem ali pa manj. To pomeni, da se pravzaprav tudi pri plezanju ravnamo po denarju. Morali pa bi biti pri alpinizmu povsem svobodni,« me je na naši odpravi Kangbačan 1974 prepričeval Marjon.

»Bilo bi lepo, prav imaš, vendar bi potem v Himalajo lahko hodili — da malo pretiravam — le kot hindujski svetniki: bos, s popotno palico, skodelico za vodo in hrano, ter z roko, iztegnjeno za vbojajme.« Vrhunski alpinizem bi moral biti — v tej naši konkretni družbi — izvajan in financiran na treh organizacijskih ravneh: občinski, republiški in zvezni. Osnovni program — predvsem individualne vzpone in manjše odprave — bi morala vzporedno z drugimi športi ovrednotiti in v tem razmerju financirati občinska zveza za telesno kulturo, akcije republiškega pomena republiška ZTKO, zveznega — vsejugoslovanskega — pa ZTKJ.

Težave in nepravilnosti imajo nekaj značilnih potez, zaradi katerih je alpinizem praviloma oškodovan:

1. *Tradicija in drugačnost.* Sogovorniki prepočasno sprejemajo dejstvo, da za vrhunski alpinizem ni dovolj le »klobasa v nahrbtniku in rezervna srajca«, pač pa, da je alpinizem denarno in časovno prav tako drag šport kot vsi drugi. Ta problem je največji na občinski ravni in po Sloveniji različno rešen: od odlično do čiste ničle. Pomagati se da le tako, da se alpinisti vključujejo v ZTKO in TKS, da nenehno pojasnjujejo svojo dejavnost, jo pošteno ovrednotijo, časovne in stroškovne elemente pa prikazujejo v oblikah, ki so razumljive odločujočim sobesednikom, torej drugim športnikom in funkcionarjem. Po vrednotenju uspehov in po sredstvih, ki so za te uspehe potrebni — trening, študij, oprema, potni stroški, prehrana itd. — je alpinizem šport kot vsak drug.

2. *Izbira nastopov.* Na republiški ravni je morda najtežje, ker program največjih in najdražjih akcij niha od leta do leta, od cilja do cilja. Če bi nastopali na mednarodnih tekmovanjih, torej po neizprossem koledarju »takrat ali nikoli«, kot so svetovna, evropska in balkanska prvenstva, olimpiade, univerziade itd., bi bilo kot pri

premagale neživljenjske ambicije in da nova zasnova povečanja Triglavskega doma ohranja skromnost, planinsko in narodnostno izročilo.

Skoraj celo desetletje sanjarjenja, oprezovanja in stopicanja na mestu je minilo, na Kredarici pa ni bilo storjeno nič. In mnogo bolje je tako kot pa vstop v investicijsko prezahteven, predrag in neprimernen projekt.

PREOBRAT V PETLETKI 1981—85

Dne 14. novembra 1981 je bila na 15. skupščini PZS, to je ob vstopu v petletno obdobje 1981—85, dokončno pokopana kraju neprimerna rešitev gradnje Triglavskega doma in bila sprejeta nova zasnova, ki se prilagaja okolici, ohranja domačnost in planinsko gostoljubje. Rtiče je zamenjal helikopter, v poletju 1982 se je zbrala udarna gradbena naveza, zabrneli so stroji in nov slovenski rod je pokazal svojo ustvarjalno sposobnost. Že 17. septembra 1983 je s svečanim odprtjem življenjska zasnova postala stvarnost, s prenovo sta-

rega dela pa je celotna postojanka okras Kredarice, notranja funkcionalnost v zadovoljstvo obiskovalcev, darovalcem sredstev in graditeljem pa v ponos.

V času častitljive starosti je Triglavski dom doživljal svoje najbolj intenzivno življenje. Kot konoplja je rasel, se širil, olupševal in krepil svoj notranji organizem. Svoj devetdeseti rojstni dan pričakuje ponosno kot ena najlepših visokogorskih postojank v Alpah. Za goste ima 210 ležišč, sanitarije v vseh nadstropjih, postrežbo v štirih gostinskih prostorih, sobo gorske reševalne službe in stalno telefonsko povezavo z dolino. Turistični nagelj je dokaz, da je tudi postrežba v domu primerna. Glavna meteorološka postaja v sklopu postojanke je prednost, ki Triglavski dom bogati in mu v vseh letnih časih omogoča obiske ter daje gostoljubje planincem.

Prepričani smo, da nobenemu darovalcu ni žal, da je za to našo triglavsko lepoto, hram slovenskega naroda, prispeval denar in omogočil, da bo Triglavski dom ponosno kakor v dvajseto stoletje stopal tudi v tretje tisočletje.

drugih športih. Tudi tu je treba — ali bi bilo treba — kar naprej dopovedovati pomen posameznih akcij, pojasnjevati vrednost, ki je lahko dokaj raznovrstna: po enkratnosti (nove smeri), po absolutnih merilih (najteže, najvišje, najhitreje). Značilno za našo republiško ZTKO je, da alpinizma v bistvu ne prenese. Vse, kar sploh dobimo, izsilimo z mnogo znoj.

3. Heterogenost planinske organizacije. Za razliko od drugih športov, ki imajo direktne linije z družbeno organizacijo športa ZTKO in TKS, ima alpinizem še močan vmesni filter, vozle, borišče, parlament, pomoč, zavoro itd. To so organi planinske organizacije, kjer nastopa skupaj na dokaj nepregleden in neurejen način vsa pestra dejavnost planinske organizacije: vzgoja, prodajanje alkohola, varstvo narave, gradbeništvo, alpinizem, GRS, pota, mladina, orientacija, proslave, kultura, Vestnik. Nič ne pomaga — treba je zagristi: programi, razlage, potrpljenje, predvsem pa čimbolj čisto vino v kozarcih! Nekaj stvari bi bilo treba storiti čimprej. Morali bi potegniti močnejšo linijo med osnovno planinsko dejavnostjo (vzgoja, mladina, alpinizem, kultura itd.) in postransko, čeprav prav tako drago in pomembno (gradbeništvo in gostinstvo).

Vsako leto bi morala biti redna problemska razprava, kjer bi se ovrednotili alpinistični dosežki in potegnile smernice za naprej. Se razume, da skupaj z najvišjimi planinskimi funkcionarji, saj bi morali biti sklepi, ki bi se prebili iz želje skozi sito debate in možnosti, obvezni. Mislim, da ni nobena stran preveč zagreta za to. Eni ne želijo uradno ovrednotenega alpinizma nasploh, lastnost drugih pa je odpor do priznavanja vrednosti alpinističnih dosežkov drugih. Značilno je, da komisija za alpinizem in komisija za odprave v tuja gorstva že dve leti rojevata majhno komisijo, ki naj bi vsako leto ocenila alpinistične dosežke predvsem v razmerju do svetovnega alpinizma, to tudi objavila in izvajalce predlagala za priznanja in nagrade. Ne, to pa ne! To naj raje določi kar neki imaginarni bog — usoda; se bomo vsaj jezili lahko nanj, sami pa ostali »prijatelji«.

4. Velika razlika v razvitosti alpinizma po Jugoslaviji. Lotse 1981 je bila zadnja odprava, kjer je finančno pomembno sodelovala tudi naša država. Od takrat kvaliteta alpinizma samo raste, smo v svetovnem vrhu, od ZTKJ pa nič denarja. Krivda je na strani PZJ, ki dobiva denar le za plače in za kako sejo predsednikov vseh republiških zvez. Ker je alpinizem resnično vrhunski le v Sloveniji, se nihče ne zaveže za spremembo tega bednega stanja. To je v škodo vsem, kajti drugi bodo tako teže in pozneje prišli na višjo stopnjo razvoja. Vendar, tako pač je. In tudi slovenski alpinistični funkcionarji nimajo nič proti. Prvomajska dirka v Paklenici je pač

lahko le popestritev praznikov, nikakor pa ne sme biti glavni federacijski dogodek jugoslovanskega vrhunškega alpinizma. Malo nostalgije: pred sedmimi leti je v jugoslovanski ekspediciji na Everest sodelovalo 20 odstotkov Neslovencev, na vrhu Everesta pa je bilo od vseh Jugoslovancev 25 odstotkov Neslovencev. In zdaj?

SAMI PROBLEMI! IN REŠITVE?

1. Zavest, da bomo morali večino nakanega dela narediti alpinisti sami — morebitne pomočnike smo še vedno uničili sami. Prepričati planince, da smo sicer deseti bratje — toda njihovi: tukaj smo ...

2. Dolgoročne usmeritve, srednjeročni programi, letni načrti alpinizma: vse ovrednoteno po športni pomembnosti, finančnih in kadrovskih zahtevah, na vseh treh ravneh in vsako leto sproti novelirano, prilagojeno razvoju v svetu in našim možnostim.

3. Iskati pokrovitelje in sredstva usmerjati v sklad Aleša Kunaverja in v ovrednotene in sprejete akcije. Blefiranje je kratkega diha. Sprejete obveznosti izvajati: Slovenija je majhna in zaupanje naivnih je hitro izčrpano. Poudarjati resnico, da sta zares vrhunski slovenski športa le smučanje in alpinizem.

4. Evidentne uspehe nesebično priznati in jih popularizirati.

5. Razmisliti o profesionalizmu. Moje videenje zunanjih — zahodnih — pogojev: mnogo proizvajalcev na svobodnem in bogatem trgu, kljub temu le nekaj profesionalcev, ki pa morajo biti sposobni, biti sami sebi menežerji. Tveganje je precejšnje, mi vidimo — predvsem po revijah — le zmagovalce. Sicer pa počakajte na rezultate prvih domačih poskusov. Messner v resnici ima grad — kot v pravljici. Nikar za njim — razlastili vas bodo.

6. Predvsem: na vseh ravneh se boriti (boriti = naš sinonim za »delati«) za sredstva. Najprej naj vsak sam stori, kar največ more, oziroma njegov odsek, načelnik, predsednik. Pozor: na Vzhodu je alpinizem sistemsko najboljše urejen — vendar oni najmanj hodijo ven.

7. Končne rešitve najbrž ni. Pestrost življenja je v nenehnem prizadevanju — dobro se razvija, slabo propada. Končne rešitve so bile vedno grozljive. Opredeliti cilje in sredstva — in delati.

P. S. Na prvi pogled je videti, kot da sem se spravil le na svoje sobrate. Toda le na prvi pogled. Dokler mi — vsaj obe komisiji in načelniki — v celoti ne stojimo za programom vrhunškega alpinizma, ne smemo zameriti kakemu planinskemu predsedniku, če se do alpinizma opredeljuje bolj »filozofsko« kot pa pragmatično ... In ga tako tudi zastopa — tam kamor drugi hodijo po denar.

NOČ V HIMALAJI

V SPOMIN BORUTU BERGANTU

IZTOK TOMAZIN

Zadnja noč meseca oktobra je, zadnja ob ledeniku pod vzhodno steno osemstisočaka Daulagirija. Svetleči mozaik zvezd se igra s praznino teme, zlati gumb lune mirno plava na raztrganih valovih megle, ki kipi iz globoke doline reke Kali Gandaki. Oglušujoče grmenje ledenih podorov se brez prestanka preliva v spokojno tišino.

Sprehajam se po spečem baznem taboru, sam, začenjam svoje drugo slovo od Himalaje z jasno in vse močnejšo željo po vrnitvi. Čas je kot ustvarjen za spomine in plaz novih želja nezadržno prekriva usodno negotovost dolge poti.

Danes je noč spominov, predvsem tistih, ki sem se jih na gori s težavo otepal, ker so me motili in prizadevali, in se obenem zavedal, da si jih želim in jih potrebujem, da bodo prišli kot vedno, ko se bo preizkušnja iztekala.

Med njimi, danes, sredi hladnih, usodno lepih prostranstev Himalaje — spomini na doživetja z Borutom.

MOJA PRVA PRAVA »ŠESTICA«

Poletje 1976. Najin drugi skupni vzpon, moja prva prava »šestica«. Šestnajstletnega me je povabil v Raz Sfinge, v smer, ki je takrat veliko pomenila. Razen brezmejnega navdušenja in prebujajočih se skritih želja še nisem premogel potrebnih moči in izkušenj. Na najtežjem mestu sem padel in izgubil precej opreme, ki je odcingljala v prepade Jugove grape. Nadaljeval sem silno počasi, od klina do klina, meter za metrom. Medtem se je slap goste megle v divjem plesu pognal prek Luknje v Vrata, siva zavesa je zagrnila vrh Triglava, težka in vlažna je polzela vse nižje. S hitrimi, glasnimi koraki se je iz Trente privalila nevihta, prve debele kaplje so naznanile nove težave. Razočaran nad svojo počasnostjo in nemočjo sem mrzlično iskal ostanke moči in se obenem čudil Borutovi potrpežljivosti. Skoraj preveč mirno je prenašal moje napake in počasnost, kot da bi slutil, da naju v naslednjih letih čaka zajeten del skupne poti v gorah, ko se bodo vloge tudi zamenjale in obogatile, ko bo še mnogo težje in seveda lepše, kot je danes. Zadnji raztežaj sem kijub vsemu vodil, glasno preklinjajoč sem se prebijal skozi slap, ki je oblival zajedo, proti težko pričakovanemu robu stene, kjer pa naju je namesto olajšanja čakal pekel. Strašna nevihta je dosegla vrhunec, v silno kratkih presledkih, ki so se zdeli dolgi kot večnost, je sekala strela po Plemenicah in posebno po izpostavljenem robu Sfinge. Tam sva se opotekala, omamljena od silovitih udarcev pritiska in oglušujočega grmenja, in prvič sem jasno spoznal neznosno napetost pričakovanja najhujšega z občutkom popolne nemoči. Uspelo nama je pobegniti z grebena, nižje sta se nama pridružila Nejc in Marko, ki sta pravkar izplezala iz Ljubljanske smeri. Skupaj smo sestopili v temačnem, deževnem večeru.

KOT PRVA JUGOSLOVANA SVA PLEZALA SEDMO IN OSMO TEŽAVNOSTNO STOPNJO

Dve leti kasneje, po mnogih skupnih vzponih, sva odpotovala v Združene države Amerike na povabilo elitnega AAC (American Alpine Club) kot predstavnika slovenskih alpinistov. Odšla sva v negotovost (kot vedno — denar!), z velikim kupom skrbi, ki nikakor ne bi smele obremenjevati priprav, treningov in razpoloženja pred zahtevnim gostovanjem. Že prvi dan sva se lotila težke stene s prijateljem Henrijem Barberjem, takrat najboljšim ameriškim plezalcem, ki so ga prištevili med tri najboljše na svetu. Na stečaj so se nama odprla vrata v nov svet, nov način plezanja, razmišljanja in odnos do alpinizma. Začelo se je obdobje velikih preizkušenj, učenja in kmalu tudi prvih uspehov. Navdušena sva spoznavala, da so tudi najine možnosti precejšnje. Uspevala sva v stenah in smereh, ki so se nama prej zdele nedosegljive. Ves čas sva se jasno zavedala čudovite priložnosti, da kot prva Jugoslovana plezava sedmo in osmo stopnjo težavnosti. Izkoristila sva jo po najboljših močeh.

Vroče stene slovitega kanjona Eldorada Springs so naju že kar na začetku postavile na trda tla realnosti prostega plezanja, kakršnega v naših gorah dotlej nismo poznali: skrajni napor, huda telesna in duševna obremenitev med pogostim plezanjem na meji padca, iskanje zadnjih rezerv zmogljivosti in obenem dosledno spoštovanje strogih moralnih načel prostega plezanja. Vseeno pa sva bila navdušena nad vse pogostejšim občutkom čudovite lahkotnosti in svobode prostega gibanja v gladkih ploščah, strelih in previsih.

Po dolgem potovanju je sledilo presenetljivo srečanje z mogočnim in nepopisno divjim Črnim kanjonom (Black Canyon). Zame je to bilo pravi šok, saj si nikdar nisem upal

predstavljati, da kje obstaja tako mračen, skoraj grozljiv, pa vendar lep kraj. Osupla sva strmela v skoraj tisočmeterske navpične in previsne stene, ki se v dolžini več deset kilometrov bočijo nad pobesnelo reko Gunnison. Takrat je še veljalo, da se redki plezalci, ki tvegajo vzpon v teh nevarnih in izredno krušljivih stenah, nikdar več ne vrnejo plezat v kanjon — dovolj jim je bilo enkrat. Bila sva prva Evropejca v zloglasnih stenah, dva med največ dvajsetimi plezalci, ki jim je dotlej uspel kak vzpon. Visoke gore nad Aspnom so naju obogatile z novimi doživetji. V ogabni steni tritisočaka Truras Peak sva zmogla smer, ki jo je spremljevalec, sicer odličen poznavalec tega območja, razglasil za najbolj odurno, kar jih je kdaj videl. Po nekaj metrih plezanja je zgrožen nad krušljivostjo odnehal in naju zapustil.

NAJINO NAJDALJŠE IN NAJLEPŠE POTOVANJE

Potem se je začelo najino najlepše in najdaljše, več tisoč kilometrov dolgo potovanje skozi Colorado in Južno Dakoto do Wyominga. Podnevi so se drug za drugim vrstili naporni, večinoma skrajno težki vzponi, včasih prekinjeni z ogledom in spoznavanjem novih krajev. Ponoči so sledile dolge vožnje z avtom in družabna srečanja z mnogimi ameriškimi alpinisti in plezalci. Kar izgubljala sva se v množici doživetij in vtisov. Že kar na začetku potovanja naju je očarala skrivnostna dežela tisočerih vitkih stolpov Needles (Igle), kjer nama ni bilo težko razumeti, zakaj so okoliški Indijanci tja naselili duhove umrlih. Kratki, toda tvegani vzponi v drobljivi kamnini s slabim varovanjem, strah in uživanje — vse to je bogato izpolnilo dva meglena dneva.

Kmalu sva tudi dočakala fantastično podobo iz otroških in poznejših sanj — Devils Tower (Hudičev stolp). V mogočnem vulkanskem stolpu, ki kraljuje nad ravnino, sva po dolgem boju preplezala najino dotlej daleč najtežjo smer, v peklenski vročini in na meji trenutnih sposobnosti.

Dolga pot proti zahodu nas je potem vodila skozi prostranstva prelepega naravnega parka Yellowstone, ob bregovih jezer, mimo puhajočih žveplениh vrelic in gejzirjev do gorovja Tetons, ki tako zelo spominja na najlepše predele evropskih Centralnih Alp. Vzpon na najvišji štiritisočak gorovja, Grand Teton, po njegovem »Črnem ledenem ozebniku«, najtežji kombinirani smeri v gorovju, nama je najprej naklonil sončni zahod z nepozabno igro sonca in neviht, naslednji dan pa dramatično plezanje v hudem snežnem neurju, v katerem sva s skrajnimi napori in že skoraj podhlajena izplezala. Kanjon smrti (Death Canyon) v istem gorovju nama je postregel s še težjo preizkušnjo sreče in živcev. Zgrešila sva bila pravo smer in se v izredno krušljivi, previsni sedmi stopnji skoraj brez varovanja prebijala soncu in življenju naproti, povezana z vrvo, ki je takrat pomenila predvsem hromečo zavest, da bo padec enega pomenil konec obeh.

V odmaknjemem, najmanj obiskanem severnoameriškem gorovju smo skupaj s Henrijem in njegovo prijateljico preživeli samotni teden. Prav na koncu pa naju je čakal sloviti Diamond v Coloradu, poleg El Capitana najslavnejša ameriška stena. Bil nama je poslovični, najzahtevnejši vzpon in največji uspeh, saj sva kot prva brez bivaka splezala eno izmed najtežjih smeri. Že predtem se je med življenjem v ameriških gorah vse pogosteje pojavljal občutek, da je preveč vsega lepega (je to sploh mogoče?) in težkega naenkrat, da bo podoživljanje in urejanje vtisov zahtevalo ogromno časa in dalo še več lepega, vrednega.

TRENTUTKI I

Skozi divjanje snežnega meteža hitiva uresničevati dolgoletno željo, eno izmed mnogih, kateri sva namenila današnji dan in morda še katerega. Prva priložnost začetka zime je, neučakanost in dobra pripravljenost se spet ne ozirata na neurje in novozapadli sneg. Potopljena v megli se pehava navzgor, plezava v skali in ledu, vsenaokrog pa plešejo snežinke divji ples vrtincev viharja. Vedno pogosteje gaziva novozapadli sneg do pasu in čez, silno počasi se bližava grebenu, ki ga želiva prečiti. Tam naju čakata dolga hoja in plezanje, vsaj dva mrzla in naporna dneva, toda lahko si bova oddahnila od grozljive napanih snežnih vesin, ki naju obdajajo in ločijo od boljšega razpoloženja.

Ozek žleb se slednjič razširi v strmo snežišče, nad katerim se boči grebenska opast. Zavalim se v sredino žleba in naporen boj za višino se prične. Sneg mi sega že do vratu — in počasi, centimeter za centimetrom, rijem proti grebenu. Minute garanja se spogledujejo z neskončnostjo. Od Boruta me loči vse debelejša koprena megla, skozi katero drsi množica snežink. Vedno bolj ostajam sam, izgubljen v belem objemu, sam in popolnoma zbran v napornem, utrujajočem gibanju.

Nekako pričakovan, pa vendar neverjetno začudenje, presunjenost zbujajoč trenutek, spremeni vse. Glasen, votel pok, srhljiv zvok, ki ne more biti nikdar pozabljen, začne silovito gibanje divjega plesa pretrgane snežne odeje, besnenja splazeni vesin. Strah in vsezajemajoča zavest možnega konca me obdarita z nesluteno močjo. Plavam s silovitimi zamahi, grabim, praskam, poiziram sneg in hlastam za zrakom.

Po neopredeljivem času kratkega boja za preživetje obstanem prižet na golo ledeno strmino, na kateri ni več niti sledu debele snežne odeje. Telo še vedno podrhteva v izzvenevajočih krčih plavanja za življenje. Zavest se vrača z velikimi, pretresljivimi koraki. Sunki viharja glasno posegajo v gluho tišino. Tik pod robom grebena skozi meglo zlovešče proseva visok, oster rob napoke, pod njim pa se zamoklo lesketata led in sren, s katerih so v globino zdrvele ogromne gmote snega.

Prej kot se lahko jasno zavem veselja ob spoznanju, da sem se po tridesetih metrih rešil objema plazu, pride nov udarec. Boruta ni! To ne more biti res, bil je vendar v zavetju, se prepričujem. V odgovor mi režijo le prazne, gole strmine tudi tam, kjer me je čakal in sem ga zadnjič videl.

Na ves glas zavpijem: »Borut!« Odmev brez odgovora izzvani v neizprosni tišini. Pogled mi zatava v globino do strmih skokov, čez katere sva priplezala, in še nižje, kjer navpičen rob zakriva spodnji del stene. Plaz je postrgal in odnesel vse, kar ni bilo primrznjeno.

Kot ponorel se poženem po strmini navzdol, tečem in skačem — tam kjer sva med vzponom previdno plezala. Včasih za trenutek zastanem, na ves glas kličem Boruta in upajoče poslušam odmev in razbijanje srca. Zaman. Nadaljujem divjanje po sledovih plazu, zdrsavam v gladkem ledu in preskakujem strme stopnje. Nad mano se zgrinja neznosna teža mučnega spoznanja in strahu, da iščem zastoj ali da bom prepozen. Iztek grape je osemsto metrov nižje, skrit v metežu in megli. Še vedno nisem našel niti najmanjše sledi o Borutu. Strašna slika Nataše in njenih hčerkic, samih, me preganja kot težka mōra. Mōra, ki bo pet let kasneje postala resničnost...

Nekje na polovici stene pridrvm okrog skalnatega roba — in nenadoma se mi odpre neoviran pogled navzdol, vse do prvih dreves gozda v vzhodju stene. Globoko pod seboj, v kotlu, nad katerim se prevešajo zasneženi prepadni odlomi, opazim temno senco, postavo. V istem trenutku dvigne roke, maha, vpije, slišim pa le slaboten odmev. Tudi sam zatulim, potem pa stečeva drug proti drugemu, objameva se in valjava po snegu, oba hkrati govoriva in se smejeva. Vse je (v trenutku) odrinjeno na rob zavesti, tudi najtežji trenutki čakanja in pričakovanja. Silovit pritisk plazu je Boruta potegnil iz na videz varnega zavetja in ga nosil skoraj petsto metrov nižje, potem pa se je v položnem dnu kotla nenadoma ustavil. Nepoškodovan je preživel divjo vožnjo po strmini, padce čez navpične skoke, na koncu pa se je sam izkopal iz belega objema, ker ga je plaz odložil blizu površine. Takoj zatem je prestrašen začel iskati moje sledi v plazu in me poskušal izkopati. Usodnega trenutka sem bil prav v središču plazu, zato si ni predstavljal, da bi se lahko pravočasno rešil. Prepričan, da sem nekje globoko pod snegom zakopan in polomljen, je mrzlično iskal in kopal, dokler me ni zagledal, kako drvim po plaznici navzdol.

Kot v sladkih sanjah mineva preostalo strmino do vzhodja ostenja. Snežni metež, vsiljivi mraz in megla ne obstajajo več. Kako močno se spet zavedava življenja!

TRENTKI II

Zdi se, da jih je bilo nešteto. Toda bilo jih je premalo — zaradi vsega, kar je še pomenilo pričakovanje in upanje. Da je lahko tudi tako, sva se večkrat zavedala, morda najbolj jasno v neskončni ledeno mrzli noči sredi severne stene Planje, ko naju je silovito jesensko neurje prisililo k umiku in bivakiranju. Tedaj sva se zavedala, da še ene take noči ne bova preživela in da bo vse odvisno od tega, ali se bova naslednji dan pravočasno rešila objema prepadov. To spoznanje je bilo dovolj, da sva kljub trpljenju v hromečem, vse hujšem mrazu veliko razmišljala, govorila in se spominjala — tudi Tamare in Pavla, ki sta podlegla v podobnem neurju. S Pavlom smo bili skupaj tri mesece v Himalaji, Tamaro pa sva zadnjič srečala prav pod steno Planje...

— — —

Ob zadnjem slovesu je bilo kot po navadi: »Srečno in vrni se!« Nobenih besed o cilju, uspehu ali neuspehu. Dobro sva vedela, kako je s tem. Ločila sva se in Borut je odšel uresničevati željo v Himalajo, jaz pa v vojašnico prebolevati neizpolnitev iste želje. Ni se vrnil in tukaj se ne bova več videla. Skromnih srečanj in prebliskov pa bo še mnogo, tudi takih v Himalaji, ki se vsaj prostorsko zde najmočnejša, srečanj, kakršno je to noč pod Daulagirijem.

Moja himalajska noč se nadaljuje, potujem izgubljen v spominih in iščem nadaljevanje v pričakovanjih. Borutova se je končala, iztekla v neznanu v strminah osemstisočaka Jalung Kanga. Njegova zadnja noč, čas konca in neznanega.

Za njim ostajajo spomini z vso težo zavesti, da ne bodo nikdar več igra novih pričakovanj. In ostajajo gore.

— — —

Borut Bergant, član Alpinističnega odseka Tržič, je po uspešnem vzponu na Jalung Kang izginil med sestopom z vrha, ponoči 22. aprila 1985.

»ČE NE BOŠ HODIL Z MENOJ V GORE, BOM PAČ HODILA SAMA«

HOJCA IMA TUDI SVOJO SMER V STENI

JELKA CESAR, OSKRBNICA ERJAVČEVE KOČE NA VRŠIČU, JE NAJBOLJ SREČNA TAKRAT, KADAR JE KOČA POLNA PLANINCEV

Hojca ima resda svojo smer v steni — to drži, vendar je ni preplezala sama. Preplezali in podarili so ji jo njeni prijatelji alpinisti, in to zaradi njene plemenitosti, ljubezni do gora in do vseh, ki so jim gore blizu. Tako si je prislužila Hojca spomenik s svojim širokim srcem in odkritim značajem. Pa s svojo domačnostjo, ki jo je znala ustvariti v Erjavčevi koči v zadnjih dveh letih, odkar tukaj gospodari. Hojca ji pravijo prijatelji, ki največkrat niti ne vedo za njeno pravo ime. Sicer je Jelka Cesar, ki pa ji otroštvo v nasprotju s priimkom nikakor ni prineslo cesarskega življenja. Morebiti jo je prav to potikanje

Jelka Cesar-Hojca s svojo prikupno mucu Čopko, ki ji tudi ob petih zjutraj prinese pokazat mišji plen

od sorodnikov na Bohinjski Beli, kjer je preživela prva leta, do starih staršev in po njihovi smrti od tete do tete, dokler ni pristala v internatu, izbrusilo, jo naredilo dobro in potrpežljivo. In predvsem silno delavno. Le takšna namreč lahko obvlada ogromno število opravkov po Erjavčevi koči, ki nikomur in nikdar ne zapre vrat. Pa četudi so polne vse postelje, vse klopi in neudobna prenočišča na tleh.

Gore, v katere se je Hojca zaljubila v zgornjem otroštvu v slikoviti gorski vasi Bohinjski Beli, so jo spremljale vseh trideset let bivanja v Ljubljani. Ta leta se ji zde danes, ko se ozre nazaj, navadno životarjenje. »Le kako sem mogla zdržati tako ogromno obdobje sredi mesta, v smradu in hrupu, brez gorske panorame?« se vpraša sleherni jutro, ko se ozre proti Mojstrovki ali na gorski venec Škrlatic. »Vselej sem čutila, da bom neki dan prekinila življenje, ki zame ni imelo pravega smisla, prave vsebine, in ko sem pred dvema letoma nenadoma zagledala oglas v časopisu, v njem pa razpis za oskrbnika Erjavčeve koče na Vršiču, mi je srce močno udarilo. Tedaj sem vedela, da je prišel končno tudi moj trenutek. Zavrtela sem telefon in poklicala moža v službo. Ko je slišal moj predlog, je ostal brez besed. Da hočem pri teh letih vse podreti in pričeti znova, drugačno življenje od sedanjega, se mu je zdelo nespametno. Ni razumel, da to zame sploh ni bilo novo življenje, da sem končno hotela ustvariti tisto, kar mi je bilo najbolj blizu, najbolj domače, četudi zemljepisno oddaljeno.«

No, čisto tako vendarle ni bilo. Hojca je vsa leta, vikend za vikendom, preživljala v gorah, pred Vršičem pa je že nekaj sezon pomagala v Koči pod Bogatinom. Ker je bil mož zaposlen pri ljubljanskem pošt-nem podjetju, se je mnogokrat mudila v Poštarskem domu na Vršiču, kjer je vsak svoj obisk oplemenitila z delom. »Vendar pa sem se morala vedno znova vračati v Ljubljano, nikakor se s tem nenehnim slovesom od gora nisem mogla sprijazniti.«

— Kako ste prepričali moža, da je zapustil mesto?

»No, iz mesta mu ni bilo težko oditi, saj ima tudi on rad gore. Težko pa je pri teh letih pretrgati vse vezi in pričeti znova.

Moje vezi so bile vselej tukaj, zato o tem nisem niti razmišljala. Sicer pa sem mu rekla že tedaj, preden sva se vzela: Če ne boš hodil z menoj v gore, bom pač hodila sama. Potem sva nekí dan, o, ja — bil je na videz prav črn (prek tri metre snega je bilo na Vršiču, bil je petek in še trinajsti dan v aprilu povrhu) — spravila svoje stvari v torbo, vzela črnega mačka in jo mahnila na Vršič. Kljub nesrečnemu datumu in črnemu mačku nama je tukaj lepo.»

KUHINJA MORA BITI ODPRTA ZA VSE

Eno samo stvar pa je Hojca le stežka prebolela — ločitev od svojih otrok v otroškem vrtcu v Trnovem, na katere se je močno navezala v letih, ko jim je pomagala rasti. Pa tudi za to bolezen je našla zdravilo: nekatere med njimi je povabila k sebi na obisk. Tako ima vsako poletje ob sebi kakšno majhno moč, takole bolj za okras seveda, pa tudi sicer so obiski otrok ob koncu tedna v Erjavčevi koči dovolj pogosti. Sploh pa otrok ne manjka, ne majhnih ne velikih. Prihajajo v skupinah s planinskimi društvi, pa na šolske izlete, ki jih je prav maja in junija veliko, tako da je vseh 57 ležišč skoraj nenehno zasedenih, pogosto pa tudi preostalih 30 — pomožnih. »Prav sedaj sem pospravila sobe in počedila, saj sem imela polno bajto otrok,« pravi Hojca, ki že pričakuje novo skupino iz Prekmurja. »Prav po domače se namestijo pri meni, nekateri mi pomagajo kuhati, streči v jedilnici, pospravljajo mize in še kaj. Ponudb imam vselej veliko, saj je v kuhinji prijetno.»

— Vas pri delu ne moti, da se kuhinjska vrata nenehno odpirajo?

»Oh, kje pa! Saj vendar nismo v hotelu! Pozimi se vse gnete okrog štedilnika, sušijo se premočena oblačila, pripovedujejo mi o tegobah v dolini, pa o težavnosti poti, ki so jih opravili. Rada imam ljudi okrog sebe, in toliko kot jih imam v gorah, jih v dolini nisem imela nikoli...«

Predvsem pa ni imela nikoli doslej toliko pravih prijateljev, takih, ki bi ji za rojstni dan napisali štiri metre dolgo pesem, cel sonetni venec, pa takšnih, ki bi ji podarili posebej zanjo narejeno maketo Erjavčeve koč, s katero je bilo dela za poldrugi mesec.

— Hojca, od kod pravzaprav to ime?

»Dobila sem ga pri petih letih, ko sem šla z očetom na Triglav. Skoraj do vrha sem prilezla sama, zato so me ob Aljaževem stolpu krstili, kot se za pravega planinca spodobi. In dali so mi ime Hojca, to je pravzaprav jelka, kar je tudi moje pravo ime. Odtlej sem ostala Hojca, čeprav nisem visoka kot jelka.»

— Na Vršiču ste se povsem vživeli, našli ste svoj mir, kot je zapisal v pesmi o vas neki prijatelj: Koča tvoja — otok tvoj —

tudi naše je veselje... Kako pa se je privadil moč?

»Hja, ne rečem, da mu ni všeč, vendar mu dolina manjka. Skrbi me, ker si želi dol. To mesto je namreč predvideno za zakonski par. Saj se mi zdi, da bi sama vse zmogla, bomo videli... Meni ni do doline. Še celo tedaj, ko me nujni opravki silijo v Kranjsko Goro, odlašam, dokler je mogoče. Ne zato, ker Kranjskogorčanov ne bi marala, nasprotno, mislim, da smo se prav lepo ujeli; pa vendar — ni mi dolgčas tukaj zgoraj, pa četudi ves dan samo v Prisanek gledam.»

VESELO POZIMI IN POLETI

— Kako pa je pozimi? Koča je stara, lesená. tedaj najbrž v njej ni prav udobno?

»Tu je veselo pozimi in poleti, ker je vselej polno ljudi. Drži pa, da mi pozimi piha pod noge, četudi se tiščim k peči. Zlasti kadar pošteno zaveje skozi špranje v zidovih. Toda saj bo kmalu bolje. Mislim, da smo že na spisku za gradnjo nove koč in da so tudi že načrti pripravljeni. Prav takšna mora biti, kot je ta, le zidana in potem obdana z lesom. V Triglavskem narodnem parku se ne sme nič spremenjati, predvsem pa naj ne bi v njem gradili hotelov. Marsikatera koča je potrebna obnove, in prav bi bilo, da bolj redno skrbimo zanje, namesto da razmišljamo o gradnji novih koč. Saj jih imamo dovolj, le urediti jih je treba! Sicer pa v 86 let stari bajti, ki je poleg tega še izredno obiskovana, res ne moreš zahtevati kdove kakšnega udobja. Zdaj smo dali v tisk zahvalnice za prostovoljne prispevke, ki jih bomo za gradnjo Erjavčeve koč zbirali na Vršiču. Prepričana sem, da se bo nekaj nabralo.»

— Ali česa pogrešate tu zgoraj?

»Ne. Imam telefon in ga zavrtim, če kaj potrebujem. Pa mi pripeljejo. Imamo tudi kopalnice, Kranjskogorčani mi z mopedom pripeljejo sveže mleko, tudi radio in kasetofon imam, kot vidite. Le televizor je nem, ker tukaj ni sprejema. Pa ne vem, ali ga sploh kaj pogrešam. Kadar sem prosta, krpam rjuhe, berem ali pa grem k sosedom v vas. V sosednjo kočo kajpak. Kadar je gneča, mi pa tako pridejo pomagat — bodisi glavni kuhar s Tičarjevega doma ali pa naša Vršiška Micka, ki prodaja na vrhu spominke že 21 let in pravi, da jo bodo nesli z Vršiča. Imam pa tudi črno muco Čopko, ki mi prinese pokazat svoj mišji plen v posteljo tudi ob petih zjutraj. Česa bi si lahko še želela?«

Za želje Hojca nima niti časa, predvsem za svoje ne. Telefon pogosto zvoní, in kadar se ne napovedo skupine planincev ali izletnikov, jo kličejo prijatelji iz Ljubljane, iz Gorenjske. Želijo si njenih dobrih gorenjskih krapov, pa njenih štirioglatih pic, gobje juhe, kuhanih rebrc, ajdovih

Erjavčeva koča na Vršiču (1515 metrov) skromno ždi sredi praviljično lepe visokogorske prirode. Postojanka je odprta neprekinjeno in vselej ponudi gostoljubje planincem.

žgancev. Čeprav so si jo sorodniki v otroštvu podajali iz rok v roke, so jo vendarle tudi naučili kuhati. In to ji danes pride izjemno prav.

ČEMU DVOJOST?

Nekaj pa Hojca tam zgoraj na Vršiču vendarle ježi. Nikakor ne more doumeti dvojosti, ki jo od nje zahtevajo miličniki z Jesenic: da namreč ne sme prenočiti nikogar brez osebne izkaznice. To pa lahko pozimi pomeni, da naj takega gosta pusti zmrzniti pred vrati, kar je kajpak kaznivo dejanje, da ne govorimo o nehumanosti. Sicer pa Hojca tudi napoveduje vreme, predvsem slabo. Pa jo zato znanci radi povprašajo tudi po tem. Če se nad Mojstrovko podijo črni oblaki, je bolje, da ostanejo lepo doma, jim pravi. Če pa se črne kavke tiščijo k bajti, je pričakovati tudi sneg.

»Pa veste, kaj me je jezilo?« mi pravi ob odhodu. »Da pojemo Slovenci o vseh lepotač gora, le o Vršiču nič, čeprav smo največkrat na njem. Pa sem se usedla in napisala pesem za glasbenike, ki si jo menda že trudijo uglasbiti.« Ker pa ji tudi razglednice Erjavčeve kočice niso bile pogodu, saj se koča na njih res slabo vidi, je vzela barvice, sedla na najprimernejšo razgledno točko in naslikala kočo, kakršna bi resnično morala biti na razglednicah. Hojca je res rojena za vse, tudi za to, da umiri preveč razigrane planince, ki jim

tudi v nočnih urah ni do počitka. In to tako, da ni nihče užaljen. Škoda, res škoda, da niso vse naše kočice polne takih oskrbnikov in oskrbnic...

Dragica Manfređa

NOVA POT PRI NOVI GRADIŠKI:

PSUNJSKA PLANINSKA POT

V Strmcu pri Novi Gradiški so odprli Psunjsko planinsko pot, ki sta jo skupaj pripravila PD Strmac iz Nove Gradiške in PD Psunj iz Pakraca. Pot vodi skozi prelepe predele Psunja in ima devet kontrolnih točk: Omanovac, Srnolov, Ivanovac, Gradina, Strmac, Brezovo polje, Kapetanica, Vodostaj, Velika poljana. PD Strmac je izdalo planinski dnevnik z zemljevidom. Obiskovalcem, ki bodo overili dnevnik na vseh kontrolnih točkah, bodo podeljene značke, ki simbolizirajo pot.

Sedaj imajo obiskovalci Slavonije na voljo naslednje poti: Našičko planinsko pot, Janškovačko jubilejno pot, Slavonsko planinsko pot, Planinsko pot po gori Dilj in Psunjsko planinsko pot.

Josip Sakoman
(prevod in priredba N. V.)

KDO JIH NE POZNA? TO SO NEJC, JANKO IN FRENK

VISOKO ODLIKOVANJE TRIGLAVSKIM METEOROLOGOM

TO SO TRIJE IZMED ŠTIRIH STALNIH ČLANOV POSADKE METEOROLOŠKE POSTAJE NA KREDARICI

Kadar pozimi, ko je koča zaprta, prihajamo na Kredarico premočeni, premraženi in utrujeni, nas vedno prijazno sprejmejo in nam ponudijo topel čaj. Če v okolju Triglava zaide planinec v težavo, so med prvimi, ki mu pomagajo. Če poizvedujejo za pogršanim, so spet »fantje z meteorološke« tisti, ki pregledujejo vpise v knjigi in povprašujejo za pogršancem. Če je treba posredovati nujno sporočilo, spet oni pomagajo s službenim radijskim sprejemno-oddajnim aparatom. Še in še bi lahko naštevali, kaj vse so poleg službenih nalog že napravili in koliko skrbi in bolečin so prihranili ali ublažili.

Ziveti in delati skozi vse leto na Kredarici je težko, zlasti še, če tamkaj delaš deset in več let. To najbolje vedo tisti, ki so nekaj časa živeli v gorah. Najdaljši neprekinjeni delovni staž na tej višinski meteorološki postaji ima Janko Rekar, ki tamkaj previharja viharje že celih 16 let. Delovna doba Zupančiča in Gartnerja na Kredarici znaša 14 let. Delovna doba četrtega izmed članov posadke

na Kredarici, Janeza Gartnerja, je krajša od deset let.

23. marec je mednarodni meteorološki dan. Tega dne je namreč bila leta 1950 ustanovljena Svetovna meteorološka organizacija kot specializirana agencija OZN.

Vsa leta doslej so naši meteorologi obhajali svoj praznik delovno, letos pa so ga proslavili nadvse slovesno. Zbrali so se v Klubu delegatov v Ljubljani. Slovesnemu govoru direktorja Jožeta Roškarja je sledil krajši priložnostni govor Martina Koširja, republiškega sekretarja za ljudsko obrambo, ki je odlikoval z visokimi državnimi odlikovanji naše tri prijatelje, ki že več kot deset let združujejo svoje delo na Kredarici. V imenu odlikovancev se je zahvalil Janko Rekar. Slovenski kvartet DO pa je slavnostno razpoloženje dopolnil s pesmimi Oj Triglav, moj dom, Po jezeru bliz' Triglava, Pastirček, končal pa z Zdravico rojaka iz Vrbe.

France Bernot

Jernej Gartner, Janko Rekar in Franc Zupančič (od leve proti desni) — odlikovani triglavski vremenarji

MOPED SHOW NAD ALBANIJO

»Z VRHA KORABA (2764 METROV), KI JE NATANKO STO METROV NIŽJI OD TRIGLAVA, SMO UŽIVALI ČUDOVIT RAZGLAD: VIDELI SMO PROKLETIJE, VSE ALBANSKE GORE, MEGLENO TANČICO PROTI TIRANI IN KANJON RADIKE VSE DO DEBRA, NAJLEPŠI PA JE BIL POGLED NA BLEŠEČO GLADINO MAVROVSKEGA JEZERA.«

FRANC HRIBERNIK

»Izvolite v fotelji!«

»Ne, hvala, samo kavico bi popila,« tolaživa črnogledega natakarka ob prazni točilni mizi sodobnega motela Korab, ob cesti Gostivar—Ohrid. Joco plaho stoji za menoj in čaka. Že nekaj dni ni popil niti ene same kapljice tega opojnega mamila.

»Nema kafe, izvolite u restavraciju,« pravi in sočasno rožlja s ključem po ključavnici vhodnih vrat.

»Grem z vama.« In že gremo v troje po lesenih stopnicah v drugo nadstropje. Pritličien turistični objekt je kupolaste oblike z okroglo točilno mizo v sredini. Nemirno sediva na visokih stoli in po priporočilu natakarka pijeva mastiko namesto kave. To pa je čudovito opojna makedonska nacionalna pijača. Z nama pije tudi natakarka, ki naju je povedel v motelsko restavracijo. Zapletemo se v pogovor in na koncu še on plača eno »rundo«. Potem plača Joco, pa jaz, pa spet Joco... Hlapi hladne mastike lezejo mimo želonca nazaj v glavo in pogovor je čedalje bolj podoben sobotni klapki po polnoči. Kljub temu sva še v skrbeh zaradi mopedov, ki sta ostala nezaklenjena spodaj ob cesti z vso prtljago na sebi. Pa tudi Mehanskega in Borčija ni nazaj, čeprav je zunaj že trda noč. Šla sta v Mavrovo po bencin za najina mopeda.

NEKAM ČUDNA RIBOLOVNA DOVOLILNICA

Da ne bi ostala brez goriva v kanjonu Radike, sva vozila na prazno ali »v leru«, kakor pravimo. Mimogrede sva ob peneči planinski reki opazovala »divje« ribiče, ki so s trnki tekali od tolmuna do tolmuna, pri tem pa pozabili na previdnost. Ko je eden izmed njih spregledal prihod tujcev, se nama je začel opravičevati, češ da nekaj mora imeti za večerjo.

»Aha, tako, kje pa imaš dovolilnico?«

!?

»Na, pridi bliže, dal ti bom svojo. Ne potrebujem je več.«

Hlastno je pograbil star zmečkan papir, račun ruske kmetijske zadruge o plačani koruzi. Potlej je brez strahu in treme namakal trnek v bistro vodo Radike. Z Jocom pa nikdar ne bova zvedela, kako dolgo je fant lovil z združnim računom in kdo in kdaj ga je zagrabil za vrat.

»Ja, madona,« se zasmije Mehanski pri odprtih vratih motela, potem ko sta naju z Borčijem zamen čakala pri trgovini v Mavrovem. Tam smo pred dnevi kupili zelenjavo za vzpon na Korab. Tedaj nam je prodajalec zmetal v eno vrečo vse — papriko, paradiznik in kumarice, vrgel vrečo na tehtnico in dejal: »Pedesetosam dinara.«

Bili smo edini gostje v motelu Korab. Mehanski se je otesel strahu, ko je spoznal, da se z Jocom nisva izgubila, ampak zaljubila v ta ljubki motel, ki se imenuje po našem drugem najvišjem vrhu in najvišjem v Albaniji. To je motel Korab v vasi Trnica pod mogočnim betonskim jezom umetnega jezera Mavrovo, na robu nacionalnega parka, odkoder se ti kdaj pa kdaj pokaže tudi gora Korab, vrh, o katerem smo med prijatelji dolgo govorili. Danes pa smo tu.

Proslavljamo imeniten vzpon na to goro. Obujamo in komentiramo sveže spomine o vojaških graničarjih, o soncu na gori, o vaseh onstran državne meje in o zgodovinski preteklosti teh krajev. Nam in natakarkem se pridruži še revirni gozdar Dobrivoje Zoksimovski, ki ga z Jocom pozna že pet let, s prve poti mimo Koraba še dalje na jug — na Olimp.

SUMLJIV EPILOG GOBJE JUHE

Pri Dobrivojevi logarnici ob motelu v popolni temi postavljamo šotor, kuhamo večerjo — gobjo juho, ki jo Mehanski obdolži izdajstva v zadnji plati, enako Joco, ki pa je po večerji zbežal na drugo stran grmovja in pomotoma počepnil nad osjim gnezdom. Vso noč se obnašamo kot čebele v panju, eden noter, drugi ven...

Le Borči je miren. Ni mu za šalo in ne za večerjo. Našega razpoloženja mu je malo mar. Vso noč je buden in se premetava, trese ga mrzlica. Ima vročino kot posledico čudovitega doživetja na sončnem vrhu. Bolečin zaradi sončnih opeklin ne omili niti ena naša »maža«. Zato je zadirčen, nervozen, preklinja tudi moped, ki že počasi kiha, pa vendar...

Noč je bila kratka in dolga hkrati. Joco je izgubil sončna očala, ležijo tik pred vhodom v šotor — cela so, nihče jih ni pohodil. Moj fotoaparati je ostal vso noč na sedežu mopeda in ves rosen je navsezgodaj pripravljen na »škljoc« na »čebele«, ko se bodo vsule iz šotora.

Takšna je bila »proslava« in prva noč ob motelu Korab po vzponu na vrh Koraba.

KAKO SE JE ZAČELO

Na startu se pojavimo štirje: Jože Holcman, Boris Repolusk, Hinko Rebernik in moja malenkost Franc Hribernik. Manjkata Franc Križovnik in Vili Strnad. Popotniška imena po zgornjem vrstnem redu pa so takale: Joco, Borči, Mehanski in Frenk, manjka pa drugi Frenk z Bezene in Pilko iz lobniške grabe. Na Trgu vstaje v Rušah sta zavihrali državna zastava in zastava Planinske zveze Slovenije. V oblačnem poldnevu se je na asfaltu pred Vemino trgovino zbralo nekaj ducatov naših prijateljev in znancev, da nas pospremi na pot. Najmanj žalosten je bil Šercov Franček, ki je poskakoval med nami, da se mu je smejala množica. Smejali so se njemu in ne naši četverki, ki je iz Ruš potovala v Albanijo — z mopedi. Ljudje so se pogovarjali, da gremo na dopust. Kje neki dopust, to bo ena sama velika »martrarija«. Dopust pa potem, če sploh pridemo domov. To bo pravi moped show. Brez radia in Tofa, pa vendarle z začetkom v ponedeljek. In prvi moped je že odpeljal, za njim drugi, tretji, pa četrti. V središču Ruš je ostal samo Šercov Franček, ki je kar naprej skakal po pločniku, da so se mu brhke prodajalke iz Vemine trgovine z odgovornimi vred smejale.

Popotniška avantura na dveh kolesih se je uradno začela pri zgradbi društva upokojencev, mimo katerega je na čelu kolone glasno zdrvel še neupokojeni 23-letni Tomos T-03 z upokojenim Hinkom-Mehanskim naprej v daljno bratsko republiko Makedonijo.

»GDE ČU SPAVATI?«

Švita se. Volčjak Nero, najbolj zanesljiv čuvaj svojih čuvarjev-graničarjev, je rezko zalajal in z rvjavi šapami poskakoval pred svojo hišico, ko ga je naposled »kerovođa« odvezal z verige. Noč iznad kanjona Radike se je počasi umaknila po Šarsko-Pinskem gorovju na zahod. Toliko je že svetlobe, da na sosednjem travnatem grebenu že razločimo belo piko, belega konja na jutranji paši. Prijeten hlad zaveje po belih nogah s kratkimi hlačami, nekoliko prehladen, zato brž oblečem povrh še pumparice. Borči tega noče storiti. »Moram priti že rvaj na morje,« pravi, »da bjonde Švabice ne bodo mislile, da sem »siras'.«

Noč v vojaški postelji na karavli Strezimirovci (1700 metrov) je hitro minila. Komandir karavle, fant iz Medmurja, je dal izprazniti eno sobo, ko je po ultravolovni zvezi iz Mavrovega dobil sporočilo, da se na Korab želi povzpeti skupnica Slovencev. Razgrete motorje smo postavili ob zid sivo-zelene zgradbe, potem ko smo z njimi komaj prilezli po strmini iznad izvira Radike. Vso noč se je menjavala straža, rožljala z orožjem in coklami po stopnicah. Spanca skoraj ni bilo. Večkrat je nevedni vojak odprl vrata naše sobe in zaklel: »P. m., gde ču spavati?« Pa se oglasi Borči in bolj zase pravi: »A ja imam gde, ali ne mogu da spavam!«

Mehanski mi očita, da sem ga spravil na vojaške vaje, saj že 24 let ni spal na vojaškem pogradu. Tudi on se obrača in posluša kletvice vojakov, ko morajo iz tople postelje v mrzlo noč, na stražo.

Ob drugi uri po polnoči vstanemo še mi in s patrolo, ki je danes dodeljena nam, za zajtrk srebamo črno kavo in grizljamo kekse. Ko se zasvita, krenemo v noč. Trojka za obhod meje, četrti pa za naše spremstvo, vendar se vzpenjamo skupaj.

Najprej gremo skozi pritlikav bukov gozd v popolni tišini. Joco se spomni, da je to območje polno medvedov, zato opozarja Borčija, naj ne zaostaja, če hoče še živ na vrh Koraba.

»Mečke niso opasni,« nam je navzočnost medvedov obrazložil desetar.

»Še včeraj, le tri ure pred vašim prihodom, se je ob naši karavli pojavila medvedka, ki je počasi zopet izgnila v gozd,« je dodal desetar in Borči je bolj umirjeno šel z nami.

GOSTOLJUBJE NA PLANŠARIJI

Skupina se je razpotegnila v dolgo kolono do planšarije nad gozdno mejo. V hladnem jutru so se priletni pastirji pripravljali na ovčjo molžo. Po tisoč ovac ima vsak pastir čez poletje v kooperaciji s kmetijsko zadrugo. Molžejo redno vsak dan zjutraj ob šestih in popoldne ob dveh. Pastirjem na paši pomagajo sloviti šarplaninski psi, ki jih je

Z graničarji na vrhu 2764 metrov visokega Golemega Koraba. Od leve: Boris Repolusk, Hinko Rebernik in avtor zapisa Franc Hribernik. Posnetek Jože Holcman

okrog planšarije vse polno. Tudi štirje, prav majhni zavaljeni in nakodrani, ližejo ostanek sira v koritu. Enega bi želeli odnesti s seboj, pa nam ga pastirji nočejo prodati.

»Izvolite sir, jogurt, mleko in kruha vzemite!« nam ponuja vodja pastirjev jed za zajtrk. Nismo želeli zamere dobrim pastirjem, pa smo použili ovčje specialitete. Le Borči je bolj izbirljen in noče jesti. Raje se oddalji od nas in od daleč opazuje, kako ližemo ovčji jogurt. Pozneje pa nas zbadá, da mora držati varnostno razdaljo, ker da preveč zaudarjamo po ovcah. Njega je potem še lep čas zbadalo v želodcu — zaradi lakote.

NA VRHU IN »SKOK« V ALBANIJO

Nad planšarijo smo prišli na travnato pobočje, po katerem je prav tedaj posijalo sonce. Zatem se je pot pletla med lapuhom navzdol v plitvi jarek, pa spet navzgor na položni greben do stare opuščene karavle. Na karavlo je gledal zadnji vrh, ta pravi v masivu Koraba. Z vso planinsko vnemo, kolikor smo je še imeli, smo pospešili korak pod vršni krov glavnega vrha. Vojaška izvidnica je v trojki preverila bunkerje albanskih vojakov tik na desni pri mejnih kamnih. Nato smo razkropljeni po visoki travi lezli vsak po svoji smeri na vrh. To je bil navaden sprehod in nihče od nas se ni zavedal, da smo tako visoko. Samo sto metrov pod višino našega Triglava. Prav tako nismo mogli razumeti, zakaj pred leti toliko polemike o tem, kateri vrh je višji — Korab ali Triglav. Če že želijo višino gora meriti po njihovih stenah, potem je ta polemika bila povsem odveč. Tod je malo kamenja in »kratke« stene. Povsod sočna trava in gams, ki jo je gullil tik pred našim prihodom, potem pa črede ovac.

Kot na vseh vrhovih balkanskih držav smo tudi tu imeli srečo z razgledom. Pri mejnem kamnu na vrhu, okrušenem krog in krog, smo se gnetli skupaj z graničarji. Strmeli smo v bele Prokletije na severu, razločno videli vse albanske gore onstran doline Črnega Drima, megleno tančico proti Tirani in kanjon Radike do Debra. Najlepše se je na vzhodu zrcalilo Mavrovsko jezero in na njem betonski jez, odkoder sva z Jocom pred petimi leti gledala semkaj.

Zamikal me je svet tik pod zahodno steno. Poskočil sem po grebenu v notranjost Albanije, da sem razločno videl pastirje in vojake pri njihovi karavli. Niže spodaj se je med skromnim zelenjem skrivala vasica Radomir, kjer ni bilo slutiti življenja. Trepetajoča sopara julijskega dne je bdela nad mejno črto. »Mehki pas«, zrahljana in pograbljena zemlja, je predstavljala ločnico dveh narodov in dveh sistemov daleč čez Šar planino. Le tu, na delčku svetlega kamenja, sem brez pomisleka poskočil »čez« na ono stran in pokukal v dolino Malesije, v deželo orlovih sinov.

ZAKAJ JE BILO PRED LETI PIVO GRENKO

Tu na vrhu dežele, ki je po povprečni nadmorski višini najvišja dežela Evrope, sem se v mislih pri počitku potapljal po njenih dolinah, ki jih je zelo malo, potapljal sem se še globlje izpod njene povprečnosti. Le šopek bežnih trenutkov se mi je v tem opoldnevu zdel čas, ko sva z Jocom pred leti zašla pod kopasto gmoto Koraba, a nama nanj ni uspelo priti. Čeprav so bile razmere manj ostre, sva raje počivala pri delavski menzi, kjer nama je z makedonskim pivom stregla nasmejana Divna Miridita. Sedaj je poročena v Skopju, ob takratnem obisku menze pa se je zdelo, da v njej manjka dekliške mladosti, zaradi česar je bilo tudi pivo bolj grenko.

Iz Črne Gore sva takrat hotela potovati v Albanijo — skozi Skadar in Tirano sva želela do Ohrida. Nisva poznala in ne verjela v zaprtost neke dežele na Balkanu. Obšla sva evropsko trdnjavo in plezala brez zapletljajev v stenah grškega Olimpa.

Danes sva o tem razmišljala tri ure pri počitku na najvišjem vrhu 28.000 kvadratnih kilometrov velike Albanije in drugem najvišjem vrhu Jugoslavije.

Pri mejnem kamnu na koti 2764 metrov nadmorske višine, brez albanskega konjaka, se je končal julijski dan in naša pot se je obrnila nazaj. V rosnem jutru smo se leno zapeljali mimo obal Mavrovskega jezera. Čutili smo, da je za nas naloga končana. Pisana beseda in barvna slika pa bo ostala v arhivu življenja.

NA LEGENDARNI KADINJAČI

V nasprotno smer smo vozili počasneje in brez novih doživetij. Skozi drevorede šarplaninskih bukev, čez Kosovo polje in po soteski Ibra smo nemi stali nad Titovim Užicem, na legendarni Kadinjači. V polkrogu belega marmorja so se zgrinjale črne kulise oblakov in tedaj so se nam zalesketale oči. Zaradi rdečih rož, ki so rdečile sredi beline, in solz, ki so vdirale izpod vek.

... Bila je tu zemlja na šumovitem Balkanu... Še obstaja ta zemlja, tu je, tu smo. Nikdar ne pozabimo herojstva slavnega delavskega bataljona iz Užica.

Pred Sutjesko je slovo. Hinko kot Mehanski in mehanik se je trudil odpraviti okvare, ki so nastale na Borčijevem mopedu. Pa še tako spretna mehanikova roka v tem okolju ne more pomagati. Klečal je na asfaltu, da bi od kolen lahko na njem nastala luknja — zaman. Železni konjiček je končal svojo življenjsko pot. Stisk roke brez besed. Borči z vlakom odpotuje domov. Pot nadaljujemo samo še trije, dol na sinji Jadran. Tostran Šare, Kadinjače, Magliča, Zelengore in Tare je naša pesem »Od Triglava do Koraba« še bolj otožna in grenka.

»Sirarja« ni več med nami. Sonce in izbrušeno železo sta mu skrajšala letni oddih, prvega, odkar potuje po svetu. Plavolase »Švabice« pa se bodo še naprej sprehajale pod toplo roko svojih zaročencev ob morski obali. Ko se pod Korabom morda rodi novo, sveže jutro, se v dolini herojev, na Sutjeski, ulije nevihta.

STALIŠČE TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA

TABOR V VRATIH – DRUGA PLAT MEDALJE

V DIVJEM TABORU V VRATIH JE PLANINCEV ZANEMARLJIVO MALO — VEČIDEL TABORIJO TAM DOPUSTNIKI, KI NE PLAČUJEJO NIKAKRŠNIH TAKS, UPORABLJAJO PA SANITARIJE IN UMIVALNICE ALJAŽEVGA DOMA ● HKRATI JE LANI TABORILO V VRATH KAR DVESTO LJUDI

JANEZ BIZJAK

Problemi divjega taborjenja v Vratih so vsako leto hujši, vedno večjih razsežnosti so in vedno težje obvladljivi. Tabor v Vratih, kot kratko imenujemo to problematiko, se je v dvajsetih letih iz skromnega občasnega šotorišča redkih domačih alpinistov nekontrolirano razrasel v veliko taborno površino, ki sega od suhe struge pri Aljaževem domu globoko v ruševje in v gozd na nasprotni strani. Tabor nima niti najosnovnejših sanitarnih in higienskih

osnov, zato njegovi uporabniki dodatno obremenjujejo Aljažev dom oziroma PD Dovje-Mojstrana. Ker je tabor le neurejeni in od nikogar dovoljeni prostor za divje šotorjenje in nič drugega, je taborjenje v njem prepovedano po posebnem odloku Skupščine občine Jesenice in po zakonu o Triglavskem narodnem parku. Kljub temu je tabor postal zadnja leta priljubljeni cilj vzhodnoevropskih turistov, med katerimi je vedno manj planincev, ampak prevladujejo dopustniki z družinami, ki prihajajo v Vrata — ne zaradi gora in

gorništvu, ampak predvsem zato, ker je tabor v Vratih zaslovel po svetu (posebno v ČSSR in na Poljskem) kot edini brezplačni kamp v Sloveniji oziroma Jugoslaviji. Stanje je nevdolžno, naši družbi nepotrebno, Julijskim Alpam in narodnemu parku v škodo ter PD Dovje-Mojstrana v dodatno breme.

DNEVNO 70 ŠOTOROV IN 50 OSEBNIH AVTOMOBILOV

V začetku poletne sezone 1985 smo spremljali stanje v taboru in ugotovili:

V najlepših dneh smo na divjem tabornem prostoru dnevno našeli povprečno 60 do 70 šotorov in 40 do 50 osebnih avtomobilov pri teh šotorih (na produ, v ruševju in v gozdu). Če računamo povprečno tri ljudi na šotor, je nedovoljeno bivalo v Vratih najmanj 200 turistov. Vsi uporabniki tabora so bili tuji državljani: 95 odstotkov iz Češkoslovaške, drugi iz Poljske in Zvezne republike Nemčije. Pri pregledu šotorov in opreme okrog njih smo ugotovili, da je planincev zanemarljivo malo, večidel so bili navadni dopustniki z družinami, za katere je vseeno, ali taborijo v Vratih ali kjerkoli drugje. Med temi »dopustniki« je bilo čez sto kajakašev. Nje in njihove kajake so vsako jutro iz Vrat odpeljali trije češki avtobusi širom po Sloveniji in jih zvečer spet pripeljali nazaj na brezplačno prenočevanje v Vrata. Ker so bili ti avtobusi starejši, zelo izrabljeni in preobremenjeni, so se redno onemoglo ustavljali sredi klanca nad Peričnikom ter s ponovnim speljevanjem uničevali cestišče. Cesta v Vrata je bila konec lanskega poletja komajda prevozna (na odseku čez Kreda). Uporabniki tabora so vsako jutro navalili v Aljažev dom ter zasedli sanitarije in umivalnice na škodo rednih gostov-planincev. Osebe doma od teqa navalna ni imelo drugega kot čiščenje ter slabo voljo. Po informacijah odbornikov PD Dovje-Mojstrana so »gostje« iz divjega tabora v Aljaževem domu kradli stekleno embalažo in potem ukradene steklenice prodajali v trgovini v Mojstrani.

Stihijsko razraščanje divjega tabora globoko v gozd je preseгло vse razumne meje in ušlo iz okvirov, ki so nekdanje skromno šotorišče neuradno šteli kot sestavni del oziroma dopolnitev ponudbe Aljaževega doma. Obiskovalci tega tabora so vsako leto bolj brezobzirni, objestni in nesramni, zvito in s sprenevedanjem izkoriščajo našo popustljivost do gostov iz vzhodne Evrope. Po uredbah o Triglavskem narodnem parku šotorjenje zunaj urejenih kampingov ni dovoljeno. Taki urejeni kampi pa morajo imeti po normativih najnujnejše stavbe: sanitarije, umivalnice, recepcijo za prijavnostno službo, urejen odvoz smeti, urejeno kanalizacijo, ustrezno ograjo. Podobne probleme v Trenti in Soški dolini je tol-

minska občina rešila z ureditvijo vrste zasebnih kampingov.

Skupni program razvoja Triglavskega narodnega parka vsebuje dogovor o občasnem šotorjenju za organizirane planinske tabore (alpinistični, mladinski, pionirski in drugi vzgojno-izobraževalni). Za take tabore so določeni številni kraji znotraj narodnega parka. Tudi Vrata so na tem seznamu. Zato doslej ni bilo in tudi poslej ne bo problemov za taborjenje **organiziranih** in časovno omejenih planinskih skupin (v okviru planinskih društev, alpinističnih odsekov, mladinskih odsekov).

Ostaja torej samo problem splošnega in javnega taborjenja znotraj narodnega parka na površinah, ki za to niso določene in opremljene, ter za obiskovalce, ki večidel sploh niso planinci, ampak navadni dopustniki (večinoma) iz vzhodne Evrope. Nastalo stanje divjega tabora v Vratih ima svoje vzroke v dolgoletni popustljivosti do planincev iz vzhodnoevropskih držav, saj jih ni nihče preganjal, če so taborili kjerkoli v naših gorah. Na tem mestu ni prostora, da bi analizirali vzroke naše popustljivosti, pri presoji smiselnosti takega odnosa pa ne smemo pozabiti, da niso naši planinci niti slučajno deležni takšne popustljivosti na turah po gorah vzhodne Evrope, da, denimo, češkoslovaškim turistom niti na misel ne pride, da bi doma taborili zunaj kampingov, da si niti pomisliti ne upajo, da bi divje taborili znotraj svojega narodnega parka, da pa se pri nas obnašajo, kot bi jim bilo vse dovoljeno, in izkoriščajo našo uvidevnost z objestnostjo in uničevanjem okolja.

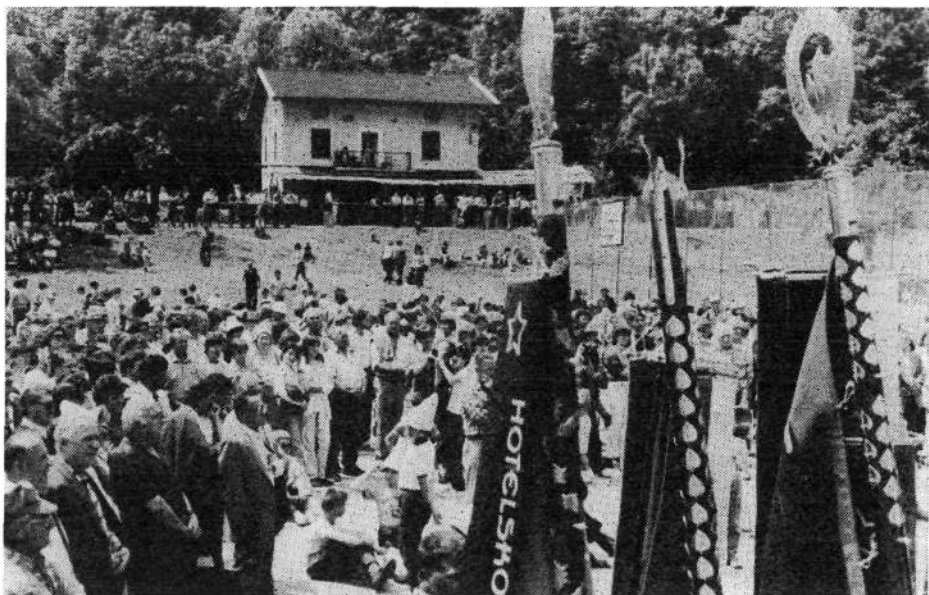
UREDITI USTREZEN KAMP V OKOLICI MOJSTRANE

In kako naprej? Pri Triglavskem narodnem parku zagovarjamo stališče, da je treba divje šotorjenje v Vratih ukiniti in ustrezen kamp urediti v okolici Mojstrane (pred vhodom v Vrata). Takšno stališče je utemeljeno na naslednjih dejstvih:

— Vrata so zbirno območje vode za vodovod Mojstrane in Jesenic (zajetje pri Peričniku); gledano dolgoročno bodo takšna območja pitne vode vedno bolj dragocena, življenjsko in strateško pomembna, zato bo sedanjemu zajetju sledilo še kakšno, kamping pri Aljaževem domu pa bi kljub vsej urejenosti predstavljal permanentno nevarnost za onesnaženje pitne vode.

— Za ureditev sanitarij in umivalnic so potrebne velike količine vode; te pa v okolici Aljaževega doma ni dovolj.

— Kamping v Vratih bi bil edini v osrednjem območju Triglavskega narodnega parka. Zastavlja se vprašanje smiselnosti takšne ekološko in krajinsko moteče dejavnosti v enem izmed najdragocenejših predelov Julijskih Alp (Vrata). Menimo, da ima kamping izrazito turistični, torej neplaninski značaj, zato ni nobene planinske potrebe, da bi bil v Vratih.

S slavlja ob 15. srečanju planincev treh dežel v Drežnici nad Kobaridom

V DREŽNICI JE BILO 15. SREČANJE PLANINCEV TREH DEŽEL

VESEL, KOT SO PLANINCI, JE BIL TUDI NJIHOV PRAZNIK

LETOŠNJE SREČANJE PLANINCEV FURLANIJE-JULIJSKE KRAJINE, KOROŠKE IN SLOVENIJE STA SKUPAJ PRIPRAVILI BENEŠKO PLANINSKO DRUŠTVO IZ ČEDADA IN PLANINSKO DRUŠTVO KOBARID

Druga nedelja v juniju je že nekaj let za planince nekaj posebnega: vsakokrat se namreč zberejo na svojem srečanju ljubitelji gora treh dežel — Furlanije-Juljske krajine, Koroške in Slovenije. Letos so za snidenje izbrali Drežnico, vasico, ki čepi pod mogočnim Krnom.

Po dežju, ki je namakal in kisal razpoloženje skorajda ves začetek junija, je bila planinska nedelja v Drežnici sveže sončna, nebo pa čisto kot pravkar oprano svetlo modro pregrinjalo. Čez dan so se sicer nabirali in nabrali oblaki, in tudi stari nergač, Krn, se je od časa do časa zakril

— V skupnem programu razvoja narodnega parka so zgornji deli alpskih dolin ovrednoteni kot mirne cone posebnega krajinskega pomena. Ukinitve divjega tabora bo nedvomno prispevala k ohranitvi in varovanju takšne izjemne krajinske vrednote, kot so Vrata.

— Prednosti lokacije novega kampinga blizu Mojstrane oziroma na začetku doline Vrat so: potrebna oskrba z vodo ni vprašljiva; gradnja je cenejša, ker odpadejo prevozi materiala v Vrata; več izhodišč za gorske ture (Vrata, Kot, Krma, Karavanke); navezava na trgovsko in gostinsko oskrbo v Mojstrani; izhodišče za kanuiste; bližina sedanjih urejenih, a slabo izkoriščenih rekreacijskih površin (teniško igrišče);

bližina ceste skozi Zgornjesavsko dolino in vabljivost za turiste s te ceste; bližina karavanškega predora; povečanje tovrstne turistične ponudbe v Zgornjesavski dolini (edini kamp je zdaj v Martuljku); kamp bo pomenil razbremenitev sedanjega prevelikega turističnega navala pred Aljaževim domom.

Pojasnilo: V prejšnji številki Planinskega vestnika je avtorica v sestavku **Tabor v Vratih** — da ali ne pomotoma zapisala, da je Pavel Dimitrov predstavljal PD Dovje-Mojstrana. Pavel Dimitrov je član meddruštvenega odbora gorenjskih planinskih društev s sedežem v Kranju in je časnikarki Dragici Manfreda povedal nekaj besed o problematiki taborjenja v Vratih; te misli pa je na sestanku meddruštvenega odbora izrekel predstavnik PD Dovje-Mojstrana Miro Eržen.

s prevleko oblakov, toda to ni motilo prešernega razpoloženja na prireditvenem prostoru.

Družba je bila res številna — približno 2000 ljubiteljev narave in planincev je prišlo z več koncev — iz Benečije, s Tržaškega, pa iz Koroške in seveda različnih krajev Slovenije — na 15. tradicionalno srečanje slovenskih planincev. Tokrat sta ga skupaj organizirala Beneško planinsko društvo iz Čedadada in Planinsko društvo Kobarid. Značke, klobuki, nahrbtniki so poplesavali med raznobarvno množico nasmejanih mož in žena in tudi otrok ni manjkalo. Korošec je stisnil roko Tržačanu, Goričan in Bohinjec sta po dolgem času spet malce poklepetala, spontano razpoloženje je nastalo v hipu, ko so se srečale oči — med planinci so formalnosti in zadržanost odveč.

Še preden je zvon v drežniški cerkvi označil poldan, se je pričel uradni del srečanja. Navzoče je v imenu organizatorja pozdravil Ezio Gosgnach iz Matajurja, med govorniki pa so bili tudi podpredsednik Planinske zveze Slovenije Tone Stroj in predstavnik jeseniških planincev Janez Košnik. V priložnostnem kulturnem programu so nastopili jeseniški pihalni orkester, mešani pevski zbor in osnovnošolci iz Drežnice, oktet Simona Gregorčiča iz Kobarida in oktet iz Žirovnice. Obiskovalci so se posebno razživali pri narodnih plesih, ki jih je prikazala folklorna skupina iz Srednje vasi pri Bohinju. Za prijetno in veselo nadaljevanje planinskega srečanja pa je poskrbel ansambel SSS iz Benečije. Obiskovalci so se vrteli in plesali še dolgo v popoldan in večer, in tisti pravi gojzarji so bili prej obramba kot napota — plesni korak v tem obvalu res ni peresno lahak...

Pa kaj bi naštevali podrobnosti — jasno je, da so planinci znani kot veseli in prijetni ljudje, in takšen je bil tudi njihov praznik, tisto drugo nedeljo v juniju...

IZREDNA GOSTOLJUBNOST DREŽNIČANOV

Takole so ocenili letošnje srečanje planincev:

ZDRAVKO LIKAR, predsednik Planinskega društva Kobarid: »Veseli smo, da je srečanje uspelo. V posebno zadovoljstvo pa nam je, da smo pri izvedbi srečanja lahko pomagali Benečanom. K uspešnosti srečanja je gotovo pripomogla tudi gostoljubnost

Drežničanov — od najmlajših do najstarejših, ki so se potrudili tudi pri pripravi kulturnega programa. Skratka, pokazali so, da so drežniške vasi resnično pravi, snažni hribovski kraji in da tod prebiva klen in ponosen slovenski rod.«

UGO MARGON, podpredsednik Slovenskega planinskega društva Trst:

»Sem že veteran teh srečanj, prihajam pa vedno znova, kajti vsako leto je lepše, vsako leto je več ljudi. Posebno pa sem tokrat zadovoljen, da je organizacijo srečanja prevzelo Beneško planinsko društvo, ki je bilo nekaj časa v krizi. Pa so ga osvežili mladi navdušenci in akcije bodo gotovo peljali tudi naprej. Rad pridem v te kraje in prijetno je, ko se srečamo slovenski ljudje s te in one strani meje. Sicer pa se mi včasih zdi, da je srečanj in prireditev kar preveč, in skrajda ne utegnem priti na vsako.«

EZIO GOSGNACH, predstavnik Beneškega planinskega društva iz Čedadada:

»Srečanje planincev smo leta 1977 in 1982 organizirali tudi v Benečiji, potem pa je delo društva nekako zamrlo. Veseli smo, da smo aktivnosti naših članov spet obnovili in s pomočjo kobariškega

planinskega društva pripravili letošnje srečanje v Drežnici. Upam, da se bomo ljubitelji gora srečali čez nekaj let znova tudi v Benečiji.«

ALOJZ-FON HULJO, iz Drežnice:

»Čudovito je danes tu, pa tudi srečo imamo, da je posijalo sonce. Sicer pa nas planince vedno moči — če ne dež, pa znoj. Tovrstna srečanja se mi zdijo pravi odsev planinstva, sem njihov redni obiskovalec in se-

veda bom še prišel. Srečal sem se s prijatelji, marsikatero smo rekli, pa ne dokončno.« (Huljo, kot mu pravijo prijatelji, pa je pravi rekordar med obiskovalci Krna — kar zadeva hitrost vzpona. S Petrom Podgornikom sta preplezala novo smer v Zahodni steni Krna tudi v zimskem času, Huljo pa pravi, da smer sedaj čaka še prosto ponovitev.)

JOŽKO LEPUŠIČ, podpredsednik Slovenskega planinskega društva Celovec: »Letos nas je na srečanje prišlo le enajst, čeprav smo bili druga leta številčnejši. Leta 1984 smo bili tudi mi organizatorji tovrstnega srečanja planincev treh dežel. Tu v Drežnici je prav fejest, pa tudi vreme je lepo, tako da smo res zadovoljni. Vsako leto se veselimo teh srečanj, tudi zato, ker tako nekako ohranjamo tradicijo naprej in se povezujemo s starejšo generacijo planincev. Prireditev, upam, bomo čez dve leti pripravili spet na Koroškem — kje, še ne vem.«

TONČKA MAKUC, iz Kobarida: »Vsako leto se udeležujem planinskih srečanj. Na njih je poseben čar. Pravkar sem prispela s splavarjenja na Drini, danes pa sem že tu. Enkratno je, lepo, in planinci smo ljudje, ki se razumemo med seboj — ne glede na jezik in državne me-

je. Si pomagamo pač z rokami. Povsod sem že bila, najraje pa se vračam sem, v te planinske kraje, kajti Krn in njegovo pogorje imam najraje. Sicer pa je pot iz Kobarida, skozi Magozd do Drežnice, moj vsakdanji sprehod. In čeprav bom prav sredi junija dopolnila — ne vem natančno, toda več kot 70 let, se še ne dam! Mladost imam v nogah!«

Besedilo in posnetki: Zdenka Tomulič

PRVIČ LETA 1972

Prvo srečane planincev treh dežel so po sklepu PD Jesenice priredili jeseniški planinci leta 1972, shod pa je bil na Golici. Leta 1973 je srečanje priredilo Slovensko planinsko društvo Trst, udeleženci pa so se zbrali v Ukvah in priredili turo na Ojstrnik. SPD Celovec je na B'eščeči planini priredilo srečanje leta 1974, leto kasneje — 1975 — pa SPD Gorica, in sicer v Sovodnjah. Srečanje planincev treh dežel bi moralo leta 1976 prirediti SPD Čedad, a ker so društvo tedaj šele ustanovljali, je bilo prireditelj PD Jesenice, planinci pa so se zbrali na Vršiču. Zato pa so čedadski planinci priredili shod leta 1977, in to na Matajurju. V Bazovici so priredili srečanje leta 1978 tržaški planinci, leta 1979 pa celovski planinci v Zapodnju pod Stolom. Goričani so znova pripravili srečanje leta 1980 — tedaj v Števerjanu, medtem ko so se v organizaciji SPD Čedad zbrali planinci treh dežel leta 1981 na Brdu nad Čedadom. Namesto PD Jesenice prireja od leta 1982 dalje srečanja Koordinacijski odbor planinskih društev občine Jesenice — in tega leta so se planinci sešli v Pristavi na Javorniškem rovtu. Tržaški planinci so priredili shod leta 1983 v Nabrežini, srečanje leta 1984 pa so v Bilčovsu spet priredili Celovčani. Štirinajsto srečanje planincev treh dežel je bilo lani v Sovodnjah pri Gorici — priredilo ga je Slovensko planinsko društvo Gorica, medtem ko sta letošnje, petnajsto srečanje, v Drežnici pod Krnom družno priredila Beneško planinsko društvo Čedad in Planinsko društvo Kobarid.

POT KOZJANSKIH BORCEV

V Artičah, nedaleč od Brežic, so odprli planinsko Pot kozjanskih borcev. Pot vodi skozi prekrasne predele Kozjanskega: od Artič prek Pečice in Pišča do Biželjskega. Pot vzdržuje PD Brežice. Dostop do poti je mogoč iz Brežic ali s Klanjca oziroma iz Kumrovca proti Biželjskemu. Za obhod sta potrebna dva dneva. Na kontrolnih točkah so žigi za overitev dnevnikov in vpisne knjige. Omenimo še, da so prebivalci zelo gostoljubni, predel pa je znan po dobrih vinih in sadju. Dnevnik izdaja PD Brežice, ki ob overjeni poti podela značko.

PORTRET PLANINKE

KAKO SE KALI LJUBEZEN DO GORA

V HRIBIH SI BREZ MASKE

NATAŠA KLINE, MATURANTKA SREDNJE NARAVOSLOVNE ŠOLE V MARIBORU, JE VESELO, SPROŠČENO DEKLE, KOT VEČINA DEKLET NJENIH LET. RADA SE ZAVRTI, TUDI V KAKŠNEM STANDARDNO PLESNEM KORAKU, RADA BERE, POLEG OBVEZNEGA ČTIVA SO JI NAJBOLJ PRI SRCU VESELE ZGODBE V SLOGU KISHONA ALI GENIJEV V KRATKIH HLAČAH, KONDICIJO SI NABIRA S TEKOM IN KOLESARJENJEM V ŠOLO, SEVEDA PA TUDI PLETE, OBIČAJNO NAJBOLJ ZAGRIZENO V ŽGOČI POLETNI VROČINI, KO KAR CURLJA S ČELA NAD DEBELIMI NITMI. IN PA — NADVSE RADA IMA PLANINE.

Natašin nasmešek zna biti tudi širok smeh. Čisto dovolj za spodbudo, odslej vodniško, pionirjem z bolečimi nogami in pešajočo voljo... Šicer vodnica hribozavez v Zgor- nji Kungoti (vodniki so raz- deljeni po šolah) se je in se verjetno še bo zaradi »malo dela na svojem terenu« pri- ključila drugim — na izletu od Postojne do Ankarana je na pobudo mentorice Osnovne šole Bratov Polančič opogum- ljala mlade

levilo v mladinsko vodnico. Zaradi te ne- obvezne, čeprav po svoje enako trde šole, sva tudi sedli h klepetu.

— Če se je končalo z vodništvom, kje se je začelo in kdaj seveda?

V petem, morda šestem razredu osnovne šole, pravi Nataša, takrat, ko je šla dru- žina na Komno in na Triglavsko jezera. Všeč ji je bilo, četudi še ni bilo »tisto pravo«, da bi jo zgrabilo in da bi vedela, da brez gora v življenju nekaj manjka.

— Kdaj je izvedela?

Skoraj zagotovo v Vratih, v prvem pla- ninskem taboru, ki se ga je udeležila potem, ko so se v šoli menili, kaj je kdo

Kaj naj bi bilo v tem poseb- nega? Planine ljubi veliko lju- di, veliko jih išče mir in sproščenost na izletih, turah sredi skalovja, v spokojnosti narave. Toda Nataša ni čisto »navadna« lju- biteljica hribov in hoje, zazna- movana je s pravcato »pla- ninsko« šolo, sicer neobvez- no, toda ven- darle šolo, ki zahteva še po- sebno vztraj- nost, voljo in navdušenje. In prav to troje jo je v lan- skem poletju iz običajne hribozavezke pre-

počel ob koncu tedna ali med počitnicami. Slišala je, kako mikavno je ob skupnem ognju, v veseli družbi. In se vključila v osnovnošolsko planinsko društvo ter se prijavila za taborjenje. Doma, kjer tudi vsi radi hodijo na planinske izlete, so rekli »ja«. In bil je začetek.

Najprej s poskusno turo na Peco, kajti začetnik je začetnik, nanj gledaš z dvo- mom... Na Peci je dokazala, da zna dobro hoditi, potrdila, da je kondicija dobra. Odprla se je lučka za tabor, kjer je bilo seveda super. Čeprav se je ne- kajkrat oglasilo domotožje, je deseti, zadnji dan vedela: še bom šla...

In je šla. Potem ko se je bilo treba od osnovnošolskih planinskih izkušenj poslo- viti, si je rekla, zdaj je konec, nič več, saj tudi ničesar več ni. Podobno so raz- mišljali v razredu. Toda ker so naključja morda najboljše sreče kovač, so se v taboru pametno spomnili in omenili vod- niški tečaj.

Tole je vendarle treba povedati: Že v okviru osnovnošolske planinske šole in akcije Pionir-planinec je Nataša z dru- gim vred pridno hodila na izlete in si nabirala točke za potrební znak. Ker je zdravo trmasta in zagnana, je dobila zla- tega, znanje, doseženo pri tem, pa je bilo spodbuda in pobude za naprej.

Ob nabiranju znakov še tole: v začetku je polnila z njimi kar tri izkaznice. Zdaj jo je minilo in se zanima le za transverzalne žige, ti so nekaj »posebnega«.

ZNAJTI SE V NEPRIČAKOVANEM

Za vodniški tečaj se je Nataša prijavila avgusta lani, potem ko so leto predtem »ta dobri« in ona med njimi že pomagali pri vodenju v taboru v Logarski. Če je bilo pri vsej zadevi kaj presunljivega, potem je bil to sprejemni izpit. S sprejemnimi ima Nataša kljub dobremu izidu slabe izkušnje — najprej ga je morala opraviti

ob vpisu na srednjo šolo, zatem za vodniški tečaj, čaka pa jo še eden, pred vstopom na fakulteto, saj se je na ljubljansko farmacijo, kamor se je želela vpisati, prijavilo preveč kandidatov... Ampak menda gre v tretje rado, optimizem je torej na mestu.

— *Poglejva malce za kulise vodniškega sprejemnega izpita...*

»Pravočasno smo dobili skripta planinske šole, nekaj drugih vprašanj... Tečaj je bil v Bavšici, trajal je deset dni, preizkušnja je obsegala teoretično in praktično znanje. Že na vlaku smo se kandidati pogovarjali, da smo 'planinorci', ker hodimo na počitnice nekam, kjer se bo spet treba učiti. Pa ni bilo tako hudo, podobno kot v šoli, še izpit, ki smo se ga najbolj bali — psihologija človeka, je potekel v redu, nekakšen razmišljajoči prosti spis... Poleg vsega smo igrali odbojko, hodili na izlete. Naša skupina se je sicer na orientacijskem pohodu izgubila, namesto dveh smo zanj porabili kar tri ure, toda znašli smo se in prišli, kamor je bilo treba.

— *Kaj v planinah pravzaprav pomeni nekoga voditi?*

»Ko pripravljáš turo kot vodnik, pomeni, da je treba dan ali več predtem pripraviti pot, jo zavarovati. Še bolj pomembno pa je, da se znajdeš, ko pride kaj nepričakovanega, da bodriš, opogumljaš, daješ drugim svojo moč in svojo voljo. Se razume, voljo za hojo in vztrajanje do vrha.«

— *Doživetja v hribih so za vsakogar doživetja posebne vrste. Kaj pomenijo tebi?*

»Kadarkoli je kam treba, sem v začetku neodločna, ne vem, ali bi ali ne bi, toda ko sem na vlaku ali avtobusu, mi ni več žal. Hoja gotovo ni najbolj zabavna, ampak čeprav grizeš kolena v hrib, si na vrhu srečen in lažji, boljše volje in bolj sproščen. Tudi težave v dolini potem nekako lažje rešuješ.«

— *Misliš torej, da so ljudje v hribih drugačni ali to postanejo?*

»Zdi se mi, da se ljudje, ki hodijo v planine, ne pokvarijo tako zelo in tako hitro kot v 'normalnem' življenju, na ulici, kjer si vsak nadene svojo masko; drugače je, bolj iskreno in naravno.«

SPOMINOV IN SPODBUD ZA POLN KOŠ

Morda tiste, ki so uspešno »končali« osnovnošolsko planinsko šolo, moti, da se prične po končanem osmem razredu premirje, v katerem ne veš, kaj bi sam s seboj in s hribi vred; v času od 15. do 17. leta (ko greš lahko na vodniški tečaj) se večina razgubi, le generacija sama ali pa zelo spodbuden mentor pravočasno zaorjeta v odpirajočo se ledino.

Pri Nataši sta imeli srečno roko obe »višji sili«, pa še to je pomembno, da ima otroke in družbo nasploh zelo rada — in tako je pristala pri mladinskem odseku PD Maribor Matica. Kot vodnica mora opraviti vsaj eno »samostojno« turo, izbrala si je Pernice — in na »ognjeni krst« se bo podala takoj po koncu šolskega leta. Z vsem tistim, česar se je naučila v osnovah planinske šole, v številnih taborih, in s tem,

Leta 1983 na Konju v Kamniških: Nataša (na skrajni desni) očitno premore volje in poguma še za kakšen vrh... V Bavšico, »kraj vodniškega spomina«, bo šla tudi letos. »Ta male« je že vodila na Zavarjev vrh, za Pernice si je že organizirala pomočniško zasedbo. Škoda, pravi, če bi taka oblika planinarjenja izumrla in če bi mladi ne spoznavali, kakšen mir in lepota sta v gorah. Kot »prava« Slovenka je bila že na Triglavu, dvakrat, tretjkrat se je bilo treba obrniti zaradi slabega vremena. O vrhunskem alpinizmu pa sodi takole: »V skalah je lepo osvajat, vseh so mi, toda ne če so čisto navpične in če moraš vanje z vso težko opremo...« Za konec pa le še tole: enako zavzeta kot planinka je tudi kot učenka. Njeno geslo: narediti tisto, kar moraš, pač kolikor dobro moreš...

PAJKI V OSAPSKI STENI

PROSTO PLEZANJE DO SKRAJNIH MEJA SPODBUJA PSIHIČNI IN FIZIČNI RAZVOJ MLADEGA ČLOVEKA, ČETUDI JE HKRATI LAHKO V NJEM MIK OMAME

BRACO ZAVRNIK (zapis in posnetki)

Ko bi stari Osapci vstali iz groba, bi jih takoj znova kap. Videli bi namreč, kako se po njihovi primorski vasi streljaj od Trsta motovilijo sem in tja neke čudne prikazni, ki jim čez ramena visijo zvitki vrvi, okrog pasu pa binglja in žvenketa železje, ki ga pri najboljši volji še nikoli niso videli. In če bi se še potrudili stopiti pod 150 metrov visoko previsno steno nad vasjo, kjer večina starejših vaščanov še nikoli ni bila (tako kot nemalokateri starejši Dalmatincev in zlasti Dalmatinka v Življenju še prsta nista namočila v morju, kaj šele da bi se v njem okopala), bi bil šok še večji. Videli bi namreč prave pravcate ljudi, ki zmaguejo tisto ničvredno skalovje kar tako, skoraj za šalo, kot muhe ali pajki.

Glavna »pajka« sta bila v nedeljo, 25. maja 1986, 27-letni Tadej Slabe iz AO Ljubljana Matica in 24-letni Srečo Rehberger iz AO Kranj. V tem prostoplezalskem paradizu sta naša ta trenutek gotovo najuspešnejša ekstremista lezla smer Goba, a ne kar tako, v svojo zadovoljstvo. Njuno copranje v skali so spremljale kamere ljubljanske televizije, z njihovim posredovanjem pa še na tisoče ljudi pred spre-

jemniki na svojih domovih. Kamniški gorski reševalci, ki jih je vodil Janez Benkovič, so bili najbolj zaslužni, da je lahko prenosna kamera v rokah Matjaža Fistravca, snemalca iz mariborskega studia, ujela tako rekoč vsako podrobnost v smeri. Matjaž, ki se je zlasti izkazal v Trentu z nagrajenim filmom kot dokumentom vrhunske slovenske plezarije v patagonskem Cerro Torreju (o tem smo podrobno pisali v prejšnji številki PV, op. ur.), je namreč vseskozi visel med nebom in zemljo, v posebej narejeni kovinski košari, ki so jo spuščali in dvigovali s pomočjo vitla, pritrjenega vrh stene. Držala jo je tanka jeklenica, takšna, kot jo uporabljajo za reševanje v stenah s pomočjo marinerja. »Nič kaj dobro se ne počutim v takšni vlogi. Moja varnost namreč ni odvisna od mene, in to me moti,« je razlagal Matjaž, ki je v nedeljo »bingljal« debelih pet ur. Tadej in Srečo sta Gobo poprej zmogla seveda že veliko hitreje, a tokrat se je bilo treba pač prilagoditi zahtevam televizije, ki je z neposrednim prenosom prostega plezanja tudi sama skusila svojevrsten, sicer medijsko obarvan ekstremizem. Tehnični »avtor« projekta Beno

kar nosi v srcu in sebi, bo njena ljubezen do hribov in gora zagotovo pognala korenine in poživila podmladek, ki morda tačas še ne ve, kako in kaj.

Rekla bi, vsaj po pogovoru sodeč, da zna prenašati na druge tisto, kar ji gane duha in čustev: kar vro spomini na posamične izlete, na Bavški Grintovec na primer, nevarno in slabo varovano turo, ko je bilo treba poleg navez in znanja in iznajdljivosti porabiti še zadnje atome vztrajnosti in volje (trpljenje je odtehtal obilen zajtrk na vrhu), na vsa tista zgodnja planinska vstajanja, ko se odpravljajš na pot z brlečo baterijo v rokah, na letošnje prvomajsko transverzalno preizkušnjo od Postojne do Ankarana, zelo naporno, pa vendar »prima« (četudi je ekipa zamudila spanje v »hotelu senik«, si je enako sladko odpočila na železniški postaji v Pivki, in to ob skodelici čaja, ki ga je skuhal prijazen postajenačelnik), na nekaj zimskih pohodov, kjer je vse drugače kot v poletnem času, ko je previharjen hrib samo še ponižen travnat hribček, na vse tiste, ki

jim je treba vlivati poguma in moči za zadnje korake do kočee...

Veselih dogodivščin je na takih izletih (na vrsti so skoraj vsak teden) in taborih obilo; nekdo v skrbi, da ne bo žejen, tovari s seboj desetlitrski kanister, drugi spet ogromen radio (in dva zvočnika na rame-nih prijaznih kolegov), tretjega žulijo čevlji, četrti dvomi, ali bo zmogel... Med posebnimi Natašiniimi spomini so še Ledine v Kamniških in Savinjskih Alpah in nepozabna smučarija v kratkih rokavih na avgustovskem snegu, viharni zimski Snežnik in zimski Porezen, venčki taborniških in narodnih ob skupnem ognju, disko z light showom baterij in glasbo iz radia v katrci...

Nekaj je gotovo najpomembnejše: da pride Nataša, z njo pa tudi brat, ki prav tako rad grize kolena, z vsakega izleta sijoča. In glasna v tistem simpatičnem smislu — da si v naravi in med »svojimi« bolj samemu sebi podoben. Tako pravi mama, mame pa, kot vemo, imajo ponavadi prav.

Jelka Šprogar

Tadej Slabe se pripravlja na vstop v smer Goba

Hvala je namreč povedal, da tovrstnega prenosa — kolikor on ve — v Evropi še ni bilo. Vsaj v tako visoki in za televizijsko tehniko težko dostopni steni ne.

Prosto preplezati Gobo v enem samem mahu velja za čisto desetico. Tadej Slabe in Srečo Rehberger pa v smeri nista bila sama. Vanjo sta zlezla tudi Janez Jeglič-Johan in Silvo Karo iz domačskega AO, tokrat kot »asistenta« televizije. Skrbela sta (s pomočjo vrvi), da je ostala košara s snemalcem Majažem Fistravcem pri miru v zraku. Za primerjavo so se kamere sem in tja ozrle še na navezo, ki je s klasičnimi plezalskimi prijemi zmagovala sosednjo, Tržaško smer in ki jo je vodila že uveljavljena mlada plezalica Ines Božič.

Pod steno se je zbralo precej gledalcev, še več ljudi je bilo nižje na robu vasi, kjer so imeli glavno besedo daljnogledi. Med tistimi, ki so se potrudili kakšnih dvajset minut pešhoje pod osapsko previsnico, je bilo tudi nekaj znanih obrazov. Med njimi smo videli predsednika PZS Tomaža Banovca, nekdanjega in sedanjega vsestranskega športnika in gornika Gregorja Klančnika in seveda častnega predsednika PZS dr. Miho Potočnika. Glede na to, da velja prav on s še nekaterimi drugimi, sedaj že pokojnimi plezalci za 'začetnika domačega vrhunškega klasičnega alpinizma, je bilo njegovo mnenje o prostoplezalskem alpinizmu, ki si vse bolj utira pot tudi pri nas, še posebno zanimivo. Je pa bil kratek: »Navdušen

sem nad predstavo, ki ji imam priložnost sedeti s svojimi očmi!«

Živi prenos osapskega prostega plezanja je bil zlasti popularizatorske narave in v tem duhu je stvar komentiral tudi Tomaž Banovec. Med dilemo o izbiri različnih »destruktivnosti«, ki jih iščejo mnogi mladi, se je kategorično izrekel za prosto plezanje kot izziv povsem drugačne vrste, kot pa ga denimo daje izživljanje na hitrih motorjih ali celo ob šanku. In res: ta vrsta športa se po pogubnosti zares ne da primerjati z nekaterimi drugimi sodobnimi oblikami izživljanja mladih, ki imajo skoraj izključno negativni predznak. Prosto plezanje namreč do skrajnih meja spodbuja psihični in fizični razvoj mladega človeka, četudi je hkrati v njem tudi lahko mik omame. A zlasti ob težnji, ki se žal — zlasti na Zahodu — vse bolj uveljavlja: da se namreč mladeniči in tudi mladenke podajajo v ekstreмно težke smeri brez varovanja. Ob varovanju, kakršnemu se ne odrečeta tudi Slabe in Rehberger, pa je tveganje minimalno. Vedeti je namreč treba, da je v kratkih in »nižinskih« stenah, kakršne v glavnem izbirajo za svoje poligone ekstremni prostoplezalci, le zelo malo tako imenovanih objektivnih nevarnosti. Še največjo grožnjo nemara predstavlja pretirana komercializacija tega športa (pri nas se za kaj takega še ni bati), saj bi se s tem težišče motivacije plezalcev premaknilo od naporov za samorazvoj k čistemu zaslužkarstvu.

Srečo Rehberger med segrevanjem

Osapska stena z vrisano smerjo Goba

ELANOVE MARKIRNE ZASTAVICE SO SKRIVNOSTNO »MARKIRALE« V NAHRBTNIKU

BRIGITA KRISPER

Kot vsako leto smo se tudi letos planinci, člani PD Saturnus in Zelezničar iz Ljubljane, odločili, da se za dan mladosti povzpnejo na Titov vrh. Že v Ljubljani se nam je zataknilo pri rezervaciji ležalnika, vendar smo planinci navajeni spanja na klopih, in tako smo sede prispeli v 19 urah do Skopja, nato pa v tesnem vlaku še do Tetova. Tu so nas pričakali planinci iz PD Georgi Naumov iz Bitolja in nas z avtobusom popeljali na Popovo Sapko, kjer smo imeli rezervirano prenočišče v hotelu Tetovo. Če bi hotela opisati stanje, v kakršnem je ta hotel, bi porabila vsaj tri tipkane strani, zato v nekaj besedah: hotel dobesedno razpada; ko greš v posteljo (zunaj je namreč zelo deževalo), moraš imeti pri sebi dežnik; ko greš na stranišče, moraš imeti na sebi vsaj dežni plašč in gumijaste škornje; ko si umivaš roke v umivalniku, si hkrati proti svoji volji umiješ tudi noge... Pa naj bo o tem dovolj. Na večer pred pohodom je bila slavnostna otvoritev, na kateri so govorili predsednik PD Tetovo, predsednik Skupščine občine Tetovo, predsednik PZ Makedonije, nato predsednikj pobratenih društev s PD Tetovo in drugi. Zaželeli so nam lepo, sončno vreme (čeprav je ravno tisti čas malo deževalo, da so strehe na nekaterih hotelih popustile in je začelo curljati), poučili so nas o hoji, povedali, da letos ne bo problem hoditi v megli, ker jim je Elan podaril markirne

zastavice — takšne kot jih imamo na pohodu na Stol —, da imajo urejeno reševalno službo, prvo pomoč, da vsak pohodnik dobi spominsko značko. Nato je sledil veseli večer, kakor si ga je vsak pripravil sam.

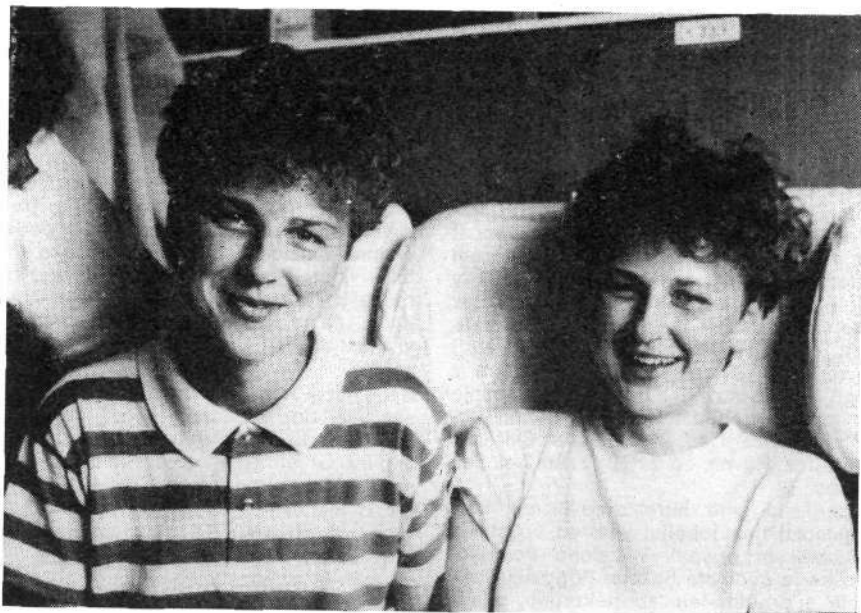
Naslednji dan zgodaj zjutraj smo se v dolgi koloni (nihče ne sme nikogar prehiteti) odpravili proti Titovemu vrhu. Spredaj je bil za pot določen vodnik, za njim je hodil zastavonoša ter seveda nosilec radijske postaje.

Vreme pa ni kazalo nič dobrega. Po nebu so se podili težki črni oblaki, iz dolin so se vlekle megle, tudi snega ni manjkalo, vendar če si primerno obut, ni težav.

Tako smo hodili že dobri dve uri, ko so začele padati prve deževne kaplje. Sprva bolj redke, nato pa vse gostejše in debelejšje, tako da so kakšno uro hoda pod vrhom prešle v sodro in sneg. Megla je bila vse gostejša, vodja in njegovi pomočniki pa so v nahrbtniku vztrajno nosili Elanove markirne zastavice in jih skrivnostno čuvali, da jih ne bi kdo vzel za spomin, čeprav so bile namenjene prav za markiranje v megli.

Odločili smo se, da se vrnemo v dolino, kajti vreme nam ni dopuščalo, da bi pot nadaljevali, vrh pa nas bo že počakal, da ga obiščemo morda drugo leto, ko bo vreme lepše.

Metoda in Martina Dovč, prikupni sestri-dvojčici: »Seveda bova ostali zvesti goram — ne glede na to, kako se bo zasakala najina nadaljnja življenjska pot.« Posnetek: M. C.

Potovali smo v istem oddelku brzovlaka Ohrid ekspres, ki pelje iz Ljubljane v Bitolj. Postal sem pozoren na njuno neverjetno medsebojno podobnost. In seveda — beseda je dala besedo, pa smo se zapletli v prijeten pomenek.

»Ne le sestri, dvojčici sva,« sta podkrepli moje vprašanje, ali sta sestri. »Meni je ime Metoda, sestri Martina,« je dejala »mlajša«. »Ja, 'komendantka' je Martina, saj je celih trinajst minut starejša od mene!«

»Članici Planinskega društva Saturnus sva, in to društvo prireja skupaj s Planinskim društvom Železničar Ljubljana izlet na Titov vrh na Šar planini,« je pridjala »starejša«.

Prikupni dvojčici štejeta (da mi já ne bosta zamerili, ker izdajam njuno skrivnost) dvajset let. Metoda je elektrotehnica, zaposlena v Industriji gostinske opreme v Ljubljani, študij pa nadaljuje na Visoki ekonomsko-komercialni šoli v Mariboru; Martina dela v ljubljanski Pletenini, po poklicu je kemijska tehnica.

— Kje vse sta že planinarili?

»O, mnogokje. Prehodili sva vse Kamniške in Savinjske Alpe, bili na Razoru, Prisanku, Krnu, Škrlatici, Špiku, štirikrat sva se povzpeli na Triglav. Na Špiku je bilo najlepše.«

— Sta vedno skupaj?

»Do odločitve o poklicu sva bili nerazdružni; sicer pa sva skupaj tudi sedaj — seveda v prostem času.«

— Bosta ostali skupaj?

»Do nadaljnjega,« se je z nasmehom vključil v klepet vodnik skupine Jure Boruta.

— Dovolita mi še 'sila delikatno' vprašanje: sta zaljubljeni?

»Da,« je z rahlo rdečico na obrazu dahnila Metoda.

»Se ne,« je pristavila Martina. »Čakam, da bom našla mladeniča, ki bo ljubil gore, ki bo — kot rečemo — pravi planinec.«

Medtem smo brzeli po slavonski ravnici. Martina in Metoda sta se s sto kilometri na uro ($2 \times M = 100$) peljali daljnemu makedonskemu cilju naproti.

Milan Cilenšek

NEPOZABNO SREČANJE NA KOROŠKEM

PECA NI SAMO GORA, JE LEGENDA, JE SIMBOL KOROŠKE

IVANKA KOROŠEC

Sestavljeno organizacijo združenega dela Slovenske železarne tvorijo Železarna Jesenice, Železarna Ravne, Železarna Štore, Veriga Lesce, Plamen Kropla, Tovil Ljubljana, Žična Celje, Metalurški inštitut Ljubljana, Interna banka in delovna skupnost skupnih služb SŽ. Delavci, planinci vseh naštetih delovnih organizacij so imeli v soboto, 24. maja, pohod iz Šmihela čez Peco v Toplo. Pohod je priredil organizacijski odbor Železarne Ravne. Železarji z Jesenic, iz Verige iz Lesca ter Plamena iz Kroke smo potovali zaradi krajše vožnje čez mejna prehoda Ljubelj oziroma Jezersko, železarji iz Štor, Žične Celje in železarji z Raven so prišli v Šmihel čez Holmec.

Verigarji, ki smo hitro opravili carinske formalnosti na Ljubelju, smo se spustili v Podljubelj in prispeli v zeleno Podjuno. Koroška je čudovita dežela. Popotnika priteguje s prijetno alpsko pokrajino, z bogato kulturno zgodovino in staro umetnostjo. Sredi zelenih polj in ob križpotjih stoje slikovita koroška znamenja. Srce mi je spreletel otožen navep:

*Rož, Podjuna, Zila,
venec treh dolin,
mila domovina,
narod moj trpin ...*

To je domovina zamejskih Slovencev na južnem Koroškem, ki jo čuvajo na severu Žiljske Alpe s sivim Dobračem, Osojske Ture in Svinška planina, na jugu pa Karnske planine in Karavanke s Stolom in Peco. Le dva koščka Koroške sta ostala v mejah Slovenije, manjši je Jezersko in večji Mežiška dolina.

Šmihel je majhna vasica pod vznožjem Pece in je znana iz koroške ljudske pesmi: »V Šmihelu 'no kajžico imam ...« Leži sredi razsežnih, kot miza ravnih polj. Odpeljali smo se še nekaj kilometrov naprej do vasi Bistrica pod Peco in do hotela Petzenkönig, kjer je v nadmorski višini 660 metrov spodnja postaja žičnice. Ta sedežnica je najdaljša v Evropi (2683 metrov), njena zmožljivost pa je 400 ljudi na uro. Upravlja jo delniška družba.

Zvrstili smo se v kolono in kmalu prišli na vrsto. Dvigali smo se strmo med smreke, kar mimogrede bi človek lahko nabiral njihove vršičke. Kakšen čudovit razgled bi bil, če bi bilo malo bolj jasno vreme! Že tako se je očem odpirala vedno

širša panorama, kolikor višje se je vzpenjala sedežnica. Na posekah pod žičnico so bile cele lehe borovnic, višje pa je rumeno cvetel avrikelj in cele blazine vijoličastega vresja. Skoro ves čas pa so z vetrom vred letele navzdol po pobočju majhne mušice z belimi krilci, tako da je bilo videti, kot da sneži. Kasneje sem doma iz leksikona o živalskih vrstah ugotovila, da je to smrekova šiškariča, ki živi v iglastih gozdovih in se hrani s celičnim sokom.

Sedežnica nas je pripeljala do kraja, ki se imenuje Sedmero koč. Ime je še iz časov, ko je bilo tu sedem pastirskih stanov. O teh zdaj ni več sledu, zgrajene so smučarske vlečnice.

Skozi macesnove gozdove smo se vzpeli po stezi ob smučiščih do sedla Knieps, ki je že na višini 2034 metrov. V meglicah se nam je prikazala Peca s svojimi vrhovi. S sedla vodita dve poti — na desno k Kneipsovemu vrhu, mi pa smo šli na levo po zeleni stezi, porasli z vijoličastimi krienolinami, anemonami, alpsko zlatico in muškatinami kamnokreči. Dosegli smo najvišji vrh Pece, Kordeževo glavo, 2126 metrov.

Peca je najmogočnejši, četudi ne najvišji masiv v Karavankah. To je v bistvu visoka planota, dolga skoraj šest kilometrov, iz nje pa se dvigajo posamezni zaobljeni vrhovi. Njeno je vse ozemlje med Mežico in Črno ter Železno Kaplo. Vsa Podjuna je obsenčena od njene mogočnosti. Tu se je spočela tudi pravljica o kralju Matjažu, saj z nobeno goro na Slovenskem ne živijo ljudje tako povezano kot s to. Peca ima bogata nahajališča svinčeve rude, ki se je natekla v notranjost gore po razpokah in tokavah že v miocenu. Zato je zlasti na strani Mežice in Črne Pece vsa prevrtana in prevotlena z opuščenimi in še delujočimi rudniki svinca.

S Kordeževe glave ni bilo nikakršnega razgleda; res škoda! Zastirale so nam ga meglice, in ko smo se spuščali navzdol, je začelo celo rahlo pršiti. Do Doma na Peci smo prišli mokri z zunanje strani, v domu pa smo postali še od znotraj (kot preventiva zoper prehlad!). Dom stoji na višini 1665 metrov in je sodobno urejen in oskrbovan vse leto. Bil je nabito poln, pa ne samo dom, pač pa tudi okolica — kljub rahlemu pršenju. Gorenjska »špraha« se je mešala s štajersko in koroško in prijetno dražila uho.

Medtem ko smo se odpočili, je prenehalo rositi in nebo je za silo spet držalo.

V bližini, komaj deset minut hoda od doma, je votlina kralja Matjaža. V njej je bronast kip, ki ponazarja kralja Matjaža, sedečega in spečega za mizo. Vendar kipa žal nismo videli, votlina je bila zaprta, baje zaradi obnovitvenih del. Skoro vsak Slovenec ve za kralja Matjaža, če pa je kdo že pozabil, kaj se je zgodilo z njim, je tule prav na kratko pravljica o njem:

»Kralj Matjaž je bil dober kralj. Dal je same zlate kovati. Drugega denarja sploh niso poznali. Zato so bili takrat res z'ati časi. Pod košatimi lipami so naši očaki vsak dan rajali in v svetle kozarce natakali rujno vince.

Bil je kralj Matjaž slovenski kralj, naše gore list. Izbralo ga je ljudstvo na Gosposvetskem polju in v starem Krnskem gradu je imel svoj prestol. Noč in dan so bila odprta grajska vrata in vsak revež si je lahko izprosil milosti in pravice.

Ker pa je bil kralj bogat vladar, so mu drugi kralji zavidali. Nekoč je iz onega kraja, kjer sonce zahaja, prišlo toliko sovražnikov nad Matjaža kot gosenic na repišče. V krvavem boju so pokončali njegovo vojsko do sto zvestih junakov. Ker pa je bil pravičen kralj, ni bil ubit, ampak se je odprla gora in s preostankom svoje vojske se je skrtil vanjo. Tam sedaj počiva s svojimi junaki, in kadar mu bo brada zrasla devetkrat okoli mize, ga bo gora

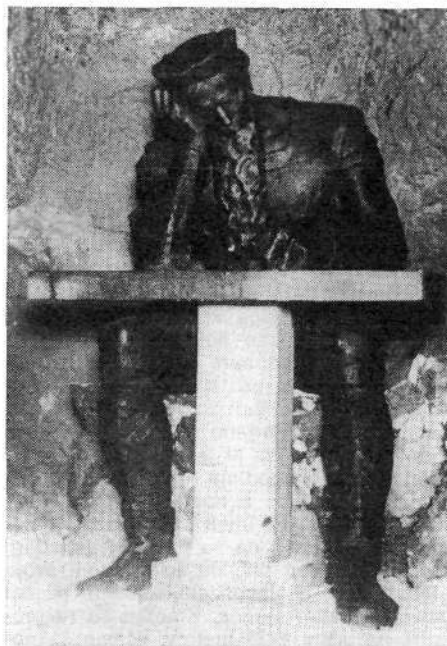
*dala nazaj, da bo srečno vladal slovenske-
mu rodu.«*

Po gozdnih pobočjih, po ovinkastih stezicah, mimo cvetočega resja in gozdne nokote smo se spustili v Toplo, m.imo kmeta Končnika do bivše karavle, kjer smo imeli skupen piknik.

Z možem sva se oglasila pri Končniku, saj so to naši stari družinski znanci. To je trden rod, že več stoletij živi pod Peco. Gospodar Anzi je natočil kačje sline in nas povabil za mizo. Pokazal je tudi fotografijo starega kipa kralja Matjaža, ki je bil lesen in so se šovinisti med zadnjo vojno znesli nad njim in ga uničili. Nov bronast kip so postavili 15. julija 1952 in Končnik ima tudi fotografijo s posvetilom kiparja Marjana Keršiča-Belača in Franceta Rotarja, ki ga je ulil v bron. Končnikova gospodinja Anica nama je razkazala posest in z nostalgijo pripovedovala, da so nekoč imeli Končniki 340 hektarov gozda, tako da so tedanji gospodarji potrebovali več dni, da so obhodili svojo posest. Po nacionalizaciji se je posest seveda znatno skrčila. Kmetija se razprostira na višini 1130 metrov, včasih še novembra pasejo živino, saj so jeseni tu dolge in tople, pomladi pa pozne. Pozimi je več metrov snega in v zadnjem času se uspešno uveljavlja zimski turizem na lepih smučiščih v okolici. V Topli je pet kmetij: Končnik, Fajmut, Kordež, Florin in Burjak. Nekoč je vsaka imela ogromno posest, ki je segala v pasu od doline do vrha Pece

Planinski dom na Peci, ki v nadmorski višini 1665 metrov mogočno stoji nad Mežiško dolino in dolino Tople

Kralj Matjaž spi v votlini blizu doma na Peci. Zal ga slovenski železarji tokrat nismo mogli videti, ker votlino obnavljajo.

(Končnikov vrh, Kordeževa glava). Nedo-taknjena narava s svojo slikovitostjo in prijaznost teh ljudi predstavljata idealne možnosti za razvoj turizma v teh krajih.

Kljub večurni hoji in utrujenosti se je zdelo, da so se nam na pikniku nenadoma noge kar zamenjale. Kajti ko je zaigral ansambel Slovenskih železarn, smo se zavrteli po travnatem plesišču, da je bilo joj! Podprli smo se z enolončnico, hlebčkom kruha in pijačo, zraven sta nas zabavala še humorista Edo z Raven in Janko iz Lesc. Koliko šal smo slišali samo na račun Korošcev in »škrpičastih« Gorenjcev! V imenu poslovodnega odbora Železarne Ravne je govoril tudi Jože Žunec. Vse popoldne je med prostranimi gozdovi in travniki, rumenimi od regratovih cvetov, odmevala glasba, smeh in pogovor. Neradi smo zapustili ples in veselo družbo, a končno smo bili le vsi v avtobusih.

Železarji smo se še zadnjikrat pozdravili, si izmenjali želje za dosego naših skupnih ciljev in prihodnjih srečanj ter se odpe-ljali proti domu.

Peca nam bo še dolgo v spominu. To ni samo gora, je legenda, je simbol Koroške. Državna meja jo reže tako, da večji del pripada Avstriji. Naš pa je kralj Matjaž, ki spi s svojo vojsko nekje globoko v gori.

DA V PRIMERU NESREČE NE BI OSTALI BREZ VSEGA

ZAVAROVANJE PLANINSKEGA PREMOŽENJA

NE GLEDE NA TO, DA JE ZAVAROVALNA SKUPNOST TRIGLAV RAZVRSTILA VSE KRAJE V SR SLOVENIJI V ISTI ZAVAROVALNI RAZRED — TOREJ SO PREMIJE ENAKE BODISI ZA DOM, KI STOJI TIK POD TRIGLAVOM, ALI ZA ZGRADBO ENAKE GRADBENE KATEGORIJE, KI JE OD GASILCEV ODDALJENA LE NEKAJ METROV, PLANINSKA DRUŠTVA TO UGODNOST IZRABLJAJO VSE PREMALO.

DRAGO KOZOLE

Tako kot druga družbena sredstva tudi planinsko premoženje, v mislih imamo planinske postojanke z vsemi premičninami, ogroža cela vrsta nevarnosti, ki mu grozijo, da ga uničijo ali poškodujejo. V tem sestavku želimo na kratko pojasniti, kako se lahko zaščitimo pred mnogimi nevarnostmi, vendar pri tem ne mislimo na fizično varstvo teh sredstev, temveč na gospodarsko varnost.

Gospodarska dejavnost, ki z izravnanjem nevarnosti ustvarja gospodarsko varnost, je zavarovanje. Večino omenjenih nevarnosti krije požarno zavarovanje. Kot pove že naziv, je to zavarovanje proti nevarnosti požara. Vendar požarno zavarovanje ne krije samo nevarnosti požara, ampak še celo vrsto drugih nevarnosti. Pri mnogih zavarovalnih vrstah, kjer zavarovanje krije uničenje ali poškodbe zavarovanih stvari zaradi več nevarnosti, so te nevarnosti navadno ločene na temeljne in dodatne nevarnosti. Razlika med njimi je v tem, da so temeljne nevarnosti vključene v zavarovalno pogodbo brez posebnega dogovora, za vključitev dodatnih nevarnosti pa je potreben poseben dogovor, medtem ko mora sklenitelj zavarovanja plačati tudi dodatno premijo. Pri tem lahko izbira in se lahko dogovori za vključitev ene same ali več dodatnih nevarnosti.

Poleg nevarnosti požara so pri požarnem zavarovanju krite še naslednje temeljne nevarnosti: strela, eksplozija, vihar, toča, udarec motornega vozila in premočnega delovnega stroja, padec letala, manifestacije in demonstracije. Če je posebej dogovorjeno, pa so krite še naslednje dodatne nevarnosti: poplava, izliv vode, zemeljski plaz, odrganje zemljišča, snežni plaz in iztek tekočine.

TEMELJNE NEVARNOSTI POŽARNEGA ZAVAROVANJA

V sestavku bomo zaradi pomanjkanja prostora obravnavali samo temeljne nevarnosti požarnega zavarovanja, čeprav so zavarovane dodatne nevarnosti povzročile veliko škodo na planinskih domovih (snežni plaz na Tičarjevem domu na Vršiču itd.). Poleg požarnega zavarovanja obstajajo seveda še druga zavarovanja, ki so pomembna za zavarovanje planinskega premoženja, kot npr. vlomsko zavarovanje, strojelomno zavarovanje, zavarovanje stekla, zavarovanje odgovornosti itd.

S požarnim zavarovanjem lahko zgradbe kot tudi premičnine v planinskih postojankah. Ob ustreznih višinah zavarovalnih vsot so zgradbe zavarovane na zavarovalno vrednost, ki je enaka vrednosti nove zgradbe, po cenah v kraju, kjer stoji, zmanjšano za znesek vrednosti, izgubljene zaradi obrabe, starosti in ekonomske zastarelosti; zavarovalna vrednost opreme planinskih domov je enaka nabavni ceni novih stvari, zmanjšana za znesek izgubljene vrednosti zaradi obrabe, starosti ter ekonomske in tehnične zastarelosti. Za zaloge materiala (pijače, jestvine ipd.) pa velja, da je zavarovalna vrednost enaka nabavni ceni, toda ne višji, kot je tržna cena, povečana za odvisne stroške (prevoz, uskladiščenje itd.).

Žal pa so v današnjem času inflacije zavarovanja z ustrežno višino zavarovalne vsote, ki bi zagotavljala jamstvo v navedeni višini, zelo redka oziroma lahko trdimo, da jih skoraj ni. Zavarovalne vsote pri zavarovanih planinskih postojankah so sila nizke in tako zavarovalna skupnost plača obračunano škodo le v razmerju med zavarovalno vsoto in zavarovalno vrednostjo, vendar največ do višine zavarovalne vrednosti. Žal je tako slabo zavarovan tudi novi Triglavski dom na Kredarici, in če bi se uresničila katera od nevarnosti, ki jih krije požarno zavarovanje, bi ponovno morali začeti akcijo za obnovo, ker ob malo večji nesreči zavarovalna sredstva ne bi zadoščala. Edina izjema so planinski domovi, ki jih upravljajo organizacije združenega dela. Namreč tisti uporabniki družbenih sredstev, ki imajo urejeno neokrnjeno in sprotno knjigovodsko spremljanje svojih osnovnih sredstev, sredstev skupne porabe in obratnih sredstev in ta sredstva vsakoletno revalorizirajo po objavljenih indeksih, lahko sklenejo tako obliko požarnega zavarovanja, ki zagotavlja jamstvo do vsakokratne dejanske vrednosti zavarovanih sredstev na dan zavarovanega primera (tako imenovano faktorsko oziroma flotantno zavarovanje).

TRI GRADBENE KATEGORIJE

Višina zavarovalne premije pri požarnem zavarovanju je odvisna od vrednosti zavarovanih sredstev, zavarovalne vsote in načina zavarovanja. Za temeljne nevarnosti se premija določa po razredu zaščitnih ukrepov, po gradbeni kategoriji in pri zalogah materiala po nevarnostnem razredu blaga. V načelu obstajajo trije razredi zaščitnih ukrepov, ki se določajo po tem, v kolikšnem času so posamezni kraji dostopni poklicnim gasilskim enotam ali pa da so v operativnem območju prostovoljnih gasilskih enot. Za požarno zavarovanje planinskih domov obstaja precejšnja, a žal vse premalo izrabljena olajšava, da je Zavarovalna skupnost Triglav razvrstila vse kraje v SR Sloveniji v isti razred zaščitnih ukrepov. Tako je premijska stopnja za določanje zavarovalne premije popolnoma enaka npr. za planinski dom, ki stoji pod vrhom Triglava, ali pa za zgradbo enake gradbene kategorije, ki stoji nekaj metrov stran od gasilskega centra v Ljubljani (v drugih republikah bi bila premijska stopnja za planinski dom trikrat višja).

V glavnem razlikujemo tri gradbene kategorije: masivno, mešano in slabo. V masivno gradbeno kategorijo spadajo zgradbe iz negorljivih gradbenih elementov, v slabo pa zgradbe, ki imajo strešno kritiko in zunanje zidove iz gorljivega materiala. V mešani gradbeni kategoriji so tiste zgradbe, ki so zgrajene iz gorljivega in negorljivega materiala. Po enaki premijski stopnji, kot je določena za zgradbe, se določi premija tudi za stvari v njih. Razlika je le pri masivni gradbeni kategoriji, kjer se premične v dvo- ali večnadstropnih ali v betonskih zgradbah premirajo po premijskih stopnjah, ki veljajo za pritlične ali enonadstropne zgradbe. Pri zalogah materiala pa je višina premijske stopnje poleg navedenega odvisna še od nevarnostnega razreda blaga. Nevarnostni razredi so trije in je v njih blago razporejeno po občutljivosti do ognja in gasilne vode.

PRAKTIČNI PRIMER IZRAČUNA ZAVAROVALNE PREMIJE

Prikazujemo izvleček iz premijske tabele, ki jo Zavarovalna skupnost Triglav iz Ljubljane uporablja za požarno zavarovanje planinskih domov v SR Sloveniji. Premijske stopnje v tabeli so izražene v promilih. Premijo izračunamo tako, da zavarovalno vsoto pomnožimo z ustreznimi premijsko stopnjo, za zaloge materiala so premijske stopnje nekoliko višje. Z uporabo navedenih premijskih stopenj dobimo zavarovalno premijo za požarno zavarovanje za enoletno trajanje zavarovanja. Za desetletno trajanje zavarovanja pa daje na to premijo zavarovalna skupnost deset odstotkov popusta.

Gradbena kategorija				
masivna			mešana	slaba
Pritlične in enonadstropne zgradbe	Dvo- ali večnadstropne zgradbe	Betonske zgradbe z betonsko streho		
0,77	0,58	0,39	2,14	4,10

Za lažje razumevanje še praktični primer izračuna zavarovalne premije za temeljne nevarnosti požarnega zavarovanja:

Predmet	Zavarovalna vsota dinarjev	Premijska stopnja (v ‰)	Premija dinarjev
Enonadstropna masivna zgradba (12 × 8 m)	100.000.000	0,77	77.000
Oprema v domu	2.000.000	0,77	1.540
Zaloge pijač, živil in tobačnih izdelkov v domu	1.000.000	1,15	1.150
	103.000.000		79.690
10 % popusta za 10-letno trajanje zavarovanja		—	79.690 7.969
Dokončna premija			71.721

Letna premija za požarno zavarovanje bi v omenjenem primeru torej znašala 71.721 dinarjev.

društvene novice

GORSKI REŠEVALCI NA PREVALJAH SO PRAZNOVALI 40 LET OBSTOJA SVOJE POSTAJE

KJER HUMANOST NI LE BESEDA

GORSKI REŠEVALEC BO ČLOVEKU V STISKI PRIPRAVLJEN POMAGATI TUDI ZA CENO SVOJEGA ŽIVLJENJA

Žal je kruta resnica, da o delu ene izmed zelo humanih organizacij — gorske reševalne službe — najpogosteje kaj več izvemo ali slišimo le tedaj, ko rešijo kakšnega alpinista iz stene, gornika izpod

plazu ali poškodovanega smučarja ali ko iščejo hribolazca, ki je zablodil v gozdovih in globačah. Pa je to le del izredno obsežnega in humanega delovanja gorske reševalne službe in njenih članov. Tudi ti nam-

reč raje delujejo preventivno in vzgojno, da bi nesreče preprečili.

Če za primer vzamemo le del življenja in dela našega jubilanta — gorske reševalne postaje Prevalje, ki slavi 40-letnico, zado- stuje, da navedemo nekaj primerov iz letošnje zelo hude in ostre zime. Prav gorski reševalci te postaje so bili tisti, ki so se s svojo bogato opremo in izkuš- njami prebili do nekaterih visokogorskih kmetij, odrezanih od sveta. Prinesli so hrano, pomagali pri prenašanju bolnikov in drugo. Spomladi pa so razstreljevali pla- zove in tako obvarovali družbeno in za- sebno premoženje. A vse to je le kamen- ček v mozaiku celotnega dela te postaje. »Prav na prvega maja leta 1946 je bilo, ko smo na Prevaljah ustanovili postajo gorske reševalne službe Slovenije. Nastala je s pomočjo gorskih reševalcev z Jese- nic, s katerimi smo vedno dobro sodelo- vali, pripravljali skupne tečaje in še kaj,« pravi **Franc Telcer**, načelnik prevaljske postaje. »Do ustanovitve naše postaje je moralo priti. Hribolazenje in alpinizem — v ostenju Raduhe, Pece in še kje — je bilo močno razvito že pred drugo sve- tovno vojno. Že tedaj smo na tem koncu imeli precej nesreč. Po vojni pa se je planinstvo še mnogo bolj razmahnilo in nemogoče je postalo, da bi na reševalne akcije prihajali gorski reševalci z drugih slovenskih območij, vrh vsega pa je bilo treba pričeti tudi vzgajati gornike.«

Seveda so bili začetki na Koroškem pre- cej skromni: delali so le štiri reševalci z navadno alpinistično opremo. Prvo ple- zalno vrv in spojke za smuči so jim bili podarili jeseniški tovariši na prvem tečaju pod Triglavom. »Od tedaj pa do današnjih dni smo seveda naredili ogromen razvojni korak,« nadaljuje **Franc Telcer**, »saj smo vzgojili vrsto dobro izurjenih gorskih reše- valcev, ki jih je sedaj skupno 26. Med njimi je sedem reševalcev-letalcev, imamo vodnike lavinskih psov in seveda tudi pri- merno usposobljenega zdravnika postaje. Vrh vsega imamo vso sodobno reševalno opremo.«

Če ne štejemo drugega dela — zlasti preventivnega v šolah, krajevnih skupno- stih in drugje, je zgodovina neposrednih reševalnih akcij prevaljske postaje takšna, da je njen obstoj več kot upravičen. V štiridesetih letih je bilo 71 poizvedovalnih — iskalnih akcij, 132 najrazličnejših reše- valnih akcij na planinskih območjih, na smučiščih so pomagali 1241 ponesrečenim smučarjem. Iz Raduhe, Pece, Uršlje gore in Bistre pa so spravili tudi osem trupel. Sami so izgubili enega reševalca, ki se je ponesrečil v ostenju Mont Blanca, ko si je pridobival izkušnje.

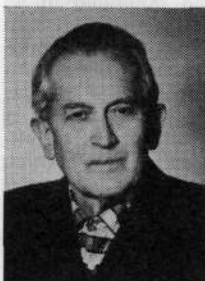
Za svoje humano delo je postaja prejela vrsto odlikovanj, plaket in drugih druž-

benih priznanj. Naj omenimo zlasti red dela s srebrnim vencem, ki so ga reše- valci prejeli leta 1977, pa plaketo varnosti Zveznega izvršnega sveta leta 1984, pri- znanje in plaketo SLO Republiškega sekre- tariata za ljudsko obrambo Slovenije leta 1981, plaketo Stanka Bloudka leta 1971, priznanje Osvobodilne fronte slovenskega naroda leta 1985 in druga.

Ob svojem jubileju so prevaljski reševalci — njihovo območje sega od zahodnih obronkov Pohorja prek vse Mežiške doline in planinskih vrhov med Uršljo goro, Peco, Raduho in Olševo do Smrekovca — izdali lepo urejeno publikacijo, na proslavi pa so razvili svoj prapor.

Tomislav Ivič

ZAPUSTIL NAS JE SLAVKO BUDKOVIČ

Člani PD Bohinj- ska Bistrica smo se poslovili od vzornega planinca Slavka Budkoviča. Odšel je nepričako- vano in prehitro. Izgubili smo planinca, člana uprav- nega odbora, bla- gajnika in računo- vodjo, ki je neneh- no bdel nad delom

našega planinskega društva. Bil je vztra- jen in neumoren.

Rojen v objemu gora se je že leta 1934 pridružil planinskim vrstam. Dolgo je spo- znaval in občudoval lepote naših gora. V življenju je večkrat hodil po trnovih poteh. Kot poštenjak se je boril častno, viteško.

Leta so ga potisnila v dolino. Takrat se je veselil pripovedovanj in doživetij, ki smo jih prinašali z naših vršacev, iz sten ali z obiskov daljnih gorstev.

Zadnja leta je bil nenadomestljiv član upravnega odbora Planinskega društva Bohinjska Bistrica. Za svoje delo je pre- jel srebrni častni znak PZS.

Letos je odšel na zadnjo pot pod Fajti hrib. Zadet od srčne kapi je izdihnil na rokah dolgoletnega planinskega tovariša profesorja Mazija.

Gore so izgubile dobrega in plemenitega prijatelja.

Člani Planinskega društva Bohinjska Bistrica

BOŽIDAR ZEGA — PETINSEDEMSESTLETNIK

Sredi letošnjega leta — 18. junija — je minilo tričetrt stoletja v življenju zaslužnega koprskega planinskega delavca Božidarja Zega. Zato je prav, da na tem mestu zapišemo nekaj besed o njegovi življenjski poti in delu. Božidar Zega je bil

rojen v Kanalu ob Soči v učiteljski družini. Ob pričetku prve svetovne vojne je bila njegova družina, kot vse prebivalstvo Soške doline, evakuirana. Zegovi so kot begunci vso vojno preživeli v Ljubljani, kjer je oče umrl. Mati se je kmalu po koncu vojne s petimi nedoletnimi otroki vrnila domov. Ker je vsa Primorska pripadla Italiji, je mati poslala Božidarja, najmlajšega sina, leta 1922 v Ljubljano, da bi se tam šolal. Po materini smrti leta 1923 je vzdrževanje od doma poenjalo in se je moral mladi dijak odslej preživljati sam z instruiranjem. Po končani realni gimnaziji se je vpisal na pravno fakulteto univerze, tam je leta 1935 promoviral za doktorja prava. Po opravljeni sodni praksi in pravosodnem izpitu je bil leta 1940 nameščen pri Okrajnem sodišču v Cerknici. Leta 1942 je bil zaradi sodelovanja z OF aretiran in interniran najprej v Gonarsu, nato pa v »taborišču smrti« v Reniciju. Po kapitaluciji Italije so ga poslali na prisilno delo vse do konca vojne. Po osvoboditvi je po krajšem delu v Trstu in Postojni bil leta 1947 poslan v Koper, kjer živi še sedaj. Tu je delal v različnih pravosodnih organih, od tega najdlje kot javni pravobranilec. Leta 1983 se je po 47 letih delovne dobe upokojil.

Že v mladih letih je tovariš Zega vzljubil naravo in gorski svet ter začel zahajati v gore. Po ustalitvi v Kopru se je predal organizacijskemu delu v planinstvu in je na tem področju zares s somišljeniki oral ledino, saj v slovenski Istri tedaj ni bilo nobene planinske tradicije. Leta 1949 so koprski ljubitelji gorá končno ustanovili svoje planinsko društvo. V njem je bil tovariš Zega več kot 20 let zelo delaven član upravnega odbora — kot tajnik, predsednik in podpredsednik. Vse društveno življenje in delo je v največji meri slonelo mnogo let na zakoncih Zega.

Zegova najdelavnejša leta pa so bila v času organizacijskih priprav za gradnjo koč na Slavniku, tem »istrskem Triglavu«, pri težavnem delu za zbiranje potrebnega denarja, pa tudi neposredno pri vodstvu gradnje; pri tem je z njimi zlasti sodeloval sedaj že pokojni Vide Štravs. Pa tudi po dovršitvi koč (leta 1957) je vrsto let še

sodeloval pri njenem upravljanju. Zegova zasluga je med drugim, da so kmalu po odprtju Tumove kočice pričeli graditi cesto iz Hrpelj do vrha Slavnika.

Odveč je poudariti, da je bil tovariš Zega vsa povojna leta tudi aktiven planinec; za pohode v gorski svet sta s soprogo izrabila vsako priložnost. Osvojila sta številne vrhove v domovini pa tudi v inozemstvu. V najlepšem spominu imata planinske pohode in ture, ki jih je odlično organizirala Planinska zveza Slovenije v tuja gorstva. Goram je namenjal mnogo moči in časa. Za svoje zasluge in požrtvovalnost pri delu v planinstvu na Koprskem je prejel srebrni častni znak PZS in zlati častni znak PZJ, da o državnih odlikovanjih, ki so mu bila podeljena za njegovo dolgoletno in uspešno strokovno delo v pravosodju, ne govorimo.

Kljub visokim letom je tovariš Zega še vedno čil in veder mož, ki še osvoji kak vrh. Planinski prijatelji mu izrekamo iskrene čestitke obenem z dobrimi željami ob njegovem 75. rojstnem dnevu.

C. L.

PLANINSTVO MED ILIRSKOBISTRISKIMI ŠOLARJI

ZAHVALA MENTORJEM

Na Osnovni šoli Dragotina Ketteja v Ilirski Bistrici deluje šolska planinska skupina že celih 20 let — ustanovljena je bila junija 1966. V vseh teh letih so se pionirji planinci z mentorji udeležili številnih izletov, pohodov ter planinskih prireditvev in tekmovanj. Pomagali so pri organizaciji dejavnosti, ki jih je organiziralo PD Snežnik, prejeli pa tudi številna priznanja in nagrade.

V šolskem letu 1985/86 smo organizirali izlete na Učko, Slavnik, Mašun, Kozlek, Šmarno goro, Vremščico, več izletov na Snežnik in še kam. Za planinske izlete vlada med učenci na naši šoli izredno navdušenje. Veliko zanimanje je tudi za naše glasilo Snežnik, ki izhaja že četrto leto.

Naša planinska skupina je imela v 20 letih precej mentorjev. Za njihov trud, pomoč in nasvete smo se jim ob različnih priložnostih že zahvalili, prav pa je, da jih, vsaj najbolj predane, še enkrat omenimo. Za uspeh naše planinske skupine se imamo zahvaliti predvsem naslednjim planincem: Vojku Čeligoju, zakoncem Zorki in Radu Biželoviču, Fani Fatur, Mariji Novak, Ivanu Valenčiču, Antoniji Novak, Viki Muhi in Silvu Susiču.

Aleš Hrvatin,
Frenk Sedmak

SREČANJE MLADIH PLANINCEV NA VREMŠČICI

Bilo je lepo majsko jutro, ko sva z Marušo stali na železniški postaji in se med čakanjem na vlak razgledovali naokrog. Obdajal naju je vrvež mladih planincev, ki so se zbrali, da bi se popeljali do vnožja Vremščice, od tam pa nadaljevali pot na vrh — na srečanje mladih planincev, ki ga prireja vsako leto mladinski odsek Planinskega društva iz Sežane ob dnevu mladosti.

Z manjšo zamudo je vlak le pripeljal in veselo smo poskakali vanj. Maruša je pobirala denar za vlak in je ostala v drugem vagonu, jaz pa sem se med vožnjo pogovarjala z njenima prijateljicama in njunima hčerkama Željko in Jasno. Ti dve sta neprestano tekali sem in tja po vagonu in nič ju niso zanimale lepote narave.

Izstopili smo v Košani in takoj vzeli pot pod noge. Mlajši so na začetku hiteli in prehitovali, da je bila groza, tako da so se kmalu upekali. V gozdu je bilo mirno in toplo, ko pa smo prišli na plano, je pihalo, da nas je kar zanašalo. Na vrhu nas je razveselil prekrasen razgled — pred nami se je v daljavi prikazal celo Triglav, čisto blizu pa so bili Nanos, Slavnik, Snežnik...

Žigosali smo izkaznice, kupili značke in razglednice, potem pa takoj odšli na kraj proslave. Zamudili smo začetek, zato pa je bil konec bolj zabaven. Sledila so šaljiva tekmovanja v vlečenju vrvi, pobiranju papirčkov in še čem. Mi smo ta čas pomirili želodce, potem pa sem se z Jasno in Željko igrala »dan — noč« in preskakanje kože. Tu sem srečala planince iz Ilirske Bistrice, Sežane, Postojne...

Zadnji smo odšli z Vremščice prav Koprčani. Ob vrnitvi sem občudovala travnike, polne narcis, zlatega korena, potonik, perunik. Od hoje navzdol so me boleli prsti na nogah. Željka in Jasna sta izmenično sitnarili. Ko smo iz gozda prišli na makadam, nas je s svojim vonjem razveselila akacija. Šli smo skozi vas Ležeče in kmalu prispeli na železniško postajo, kjer smo sedli v senco in se nasitili ter se odžejali. Kmalu je pripeljal vlak. Med vožnjo so nekateri zadremuckali, drugi smo peli, se igrali, se pogovarjali in sklepali nova prijateljstva, da je bilo veselje.

Mojca Hrabar,
6. razred, Koper

IGRALI SMO SE ALPINISTE

S prijatelji sem se igral alpiniste. Naše strašne gore so bile globoke jame na neasfaltirani avtocesti. Delavci so prekinili delo. Mi, alpinisti, pa smo izbrali velikansko jamo in se pripravili za plezanje.

Spustili smo se v jamo. Vsak alpinist je moral imeti dve železni kopoljici namesto cepinov, nekateri pa smo imeli še dolge vrvi. Vsak jo je ubral po svoje. Za začetek smo izbrali krajše in manj nevarne poti in vsi prilezli na vrh. Kmalu smo bili spet na dnu. Z dvema prijateljema sem izbral drugo nadaljšo pot, imenovano Mont Blanc, Tomaž pa je začel vzpon po nadaljši poti, ki smo jo imenovali Mount Everest. Mi trije si nismo upali za njim in smo ga vabili, naj se nam pridruži. Ni bil za to. Tik pod vrhom pa mu je iz rok padla prva kopoljica, nato še druga. Nazadnje je padel še sam. Pomislil sem, da bo izdihnil, ker je tako nesrečno padel. Pohitel sem v jamo. Bilo me je strah, kajti počutil sem se krivega, ker sem ga speljal od doma. Na srečo si je Tomaž opomogel, in ker je zelo trmast, se je celo odločil, da bo šel še enkrat v steno. Zdaj jo je premagal. Oddahnil sem si.

On je bil vesel, da je premagal steno, jaz pa, da je ostal pri življenju.

Roman Gašperlin,
7. a, OŠ Josipa Broza-Tita,
Predoslje

POHOD NA TRAVNIK

V nedeljo, 18. maja 1986, smo se ljubitelji gora iz vseh velenjskih osnovnih šol zbrali na avtobusni postaji in z avtobusom odbrzeli v Gornjo Savinjsko dolino. Z Ljubnega smo pot nadaljevali do vasice Rastke, kjer smo dobili kartončke pohoda na Travnik.

Pod transparentom DOBRODOŠLI smo stopili na gozdno pot in se pričeli vzpenjati med gostim bukovjem, smrečjem in robidovjem. Kamni, korenine so bili pokriti z roso, zato nam je drselo, opotekali smo se in padali. Kmalu se je pot razširila. Med mogočnimi debli dreves so bile posejane skale, s hribov so žuboreli potočki. Med klepetom je čas hitro minil, vzšlo je sonce, na zelenih travnikih in senožetih so se pasle krave. Po prvem počitku smo se spet vzpenjali. Za nami so ostajale samotne kmetije, visoko nad nami pa je zablestel slemenasti vrh Travnika. Spet nas je zagnil gozd, njegovo globoko temačnost so napolnjevali glasovi ptic in neustavljivo žuborenje potokov.

Na jasi nad gozdno cesto smo se ustavili in pomicali pred hudim vzponom, ki nas je čakal. Po pisanih cvetovih rož so stikali čmrliji, v zraku so letali metulji, na visokih smrekah so žvrgoleli ptiči. Zamaknjeni smo opazovali nesluteno harmonijo narave, ura pa je neusmiljeno priganjala. Oprtali smo si nahrbtnike in grizli kolena v strmini. Sopihali smo, trudni prestavljali noge... Sonce se je upiralo v hrbte, majice so se nam lepile na kožo. Skozi gozd je vel osvežujoč hlad.

Globoko iz prsi se nam je izvil vzdih olajšanja, ko se je v okrilju dreves prikazala partizanska bolnišnica. Veseli smo se olajšali tovora in stopili v spominsko sobo. Med kulturnim programom smo se odžejali in si nabrali moči za zadnji vzpon. Pesem je izzvenela v tišini gozda, zapodili smo se v strmino. Stara, podrta drevesa so ležala na tleh, pokritih z iglicami...

V nas se je prikradla tiha utrujenost, z zadnjimi močmi smo se poganjali proti vrhu. Gost, mešan gozd se je spremenil v položno ravan z mogočnimi smrekami. Med orumenelo travo se je belil sneg. Sneg sredi maja! Kakšno navdušenje, presenečenje, veselje! Padali smo v mrzlo belino, si jo metali v obraz in drgnili roke. Vse naokoli je bilo polno žafrana, podlesnih vetrnic in zvončkov.

Po rahlo valovitem grebenu smo odšli do Antejevega bivaka na Travniku. Veseli smo

odtisnili žig v kartončke, nato pa smo se zapodili med rušje in polegali po orumeneli travi. Sezuli smo si čevlje in prešeli žulje, zatem pa dve uri uživali na soncu kot martinčki. Pojedli smo sendviče namesto kosila.

Sonce se je nagnilo globoko čez poldne, ko smo zapustili Travnik in se po gorskih stezah pričeli spuščati v dolino. Zadnji obrisi vrhov Travnika, Raduhe in drugih Savinjskih planin so utonili v množicah dreves. Pot se je strmo spuščala, kolena so bolela... Sonce je pošiljalo poslednje vroče žarke v dolino. V Rastke smo se spustili izmučeni in ožgani od sonca in kopriv, vendar veseli. Zlezli smo v avtobus in se primajali v Titovo Velenje.

Razšli smo se srečni z obljubo: »Vidimo se drugo leto na Travniku!«

Rok Poles,
6. a COŠ Veljka Vlahovića,
Titovo Velenje

OBISKALI SMO SAMOBORSKO POGORJE

Dne 20. aprila 1986 smo člani Planinskega društva Titovo Velenje obiskali Samobor in se povzpeli na Oštrc. Vrh Oštrc je lahko dostopen, a je z njega kljub skromnim 752 metrom nadmorske višine slikovit razgled. V bližnji okolici so tri planinske in lovske kočice z ustrežljivim osebjem in enotnimi cenami storitev. Izletniška točka ima zaradi bližine Zagreba dolgo tradicijo in je močno obiskana. Spotoma smo srečali na stotine zgovornih in tudi dobro opremljenih planincev.

Skalnat vrh krasi spominska plošča, ki oznanja, da je bil na Oštrc izveden 17. maja 1874 (pred 112 leti) sploh prvi organiziran izlet hrvaških in tudi jugoslovanskih planincev. Udeležili smo se tudi slovesnosti v spomin narodnega heroja Janka Gredlja in v razgovorih z znanimi in neznanimi obiskovalci ponovno ugotovili, da so lahko tudi gore in izletniški turizem eden od mostov sodelovanja in boljšega razumevanja med narodi.

Miroslav Žolnir

Na vrhu Oštrca — prostora je tako malo, da se je lahko nanj »stisnila« le četrtina udeležencev
Posnetek: Roman Germadnik

JANKO MLAKAR: MED ŠMARNO GORO IN MONT BLANCOM

28. KNJIGA IZ ZBIRKE DOMAČE IN TUJE GORE MARIBORSKE ZALOŽBE OBZORJA, ZA KATERO JE SPISE ZBRAL IN JIH JEZIKOVNO PREGLEDAL FRANCE VOGELNIK, SPREMNA BESEDA IN OPOMBE PA SO IZPOD PERESA TINETA ORLA.

Mlakarjeve spise, ki izvirajo iz »romantičnih osnov« in z obilo »nedvomno mikavnega pripovednega dara, blizu tistega, kar si je želel Levstik v »Popotovanju...«, to pisanje »hudomušnega Janka« bi morali brati vsi gorniki, ljubitelji potovanj in narave. Običajni planinci, alpinisti, športni plezalci (čeprav je Mlakarja »pri presoji plezilstva sicer zaneslo v napačno smer — zoper dr. Henrika Tumo in TK Skalo, vendar je tudi polemika, ki jo je sprožil, pomagala k zmagi naprednih nazorov v planinstvu«). Da bi občuteno zaznali polnost tega pisanja, neverjetno predanost vsemu lepemu v gorah, neuklonljivo voljo in življenjsko energijo (primeren poduk marsikomu naveličanemu in »izgubljenemu« danes). Moč te literature, te besede, ki je lahko na videz očitajoče razvlečena, pretiravaajoče podrobna, vendar logična zajeta v celoto (uvod, jedro, sklep) opisovanja čustev, razgovor s tovariši, poti in okolice in narave same z dodanimi geografskimi podatki, ki bodo lahko še danes prenekateremu popotniku informativno dobrodošli. Kjer je preprost, iskren, nežaljiv humor nepogrešljiv. Vse to daje Mlakarjevemu pisanju stalno široko berljivost in popularnost do danes (in ta trditev je vsekakor tudi v opravičilo izdaje pričujoče knjige!).

Mlakar je bil človek, ki je svoje življenje posvetil duhovniškemu poklicu in pedagoškemu delu, ob tem pa je imel zavidljivo dovolj časa za poti po domačih in tujih gorah. In kar je ob tem posebne vrednosti — doživljaje s teh poti si je vestno zapisoval — in v tem smislu predstavlja njegov pisateljski lik »*oblikovno novost, saj dotlej nismo imeli človeka, ki bi se bil tako sistematično posvetil spoznavanju Alp, kot se je Mlakar. Tudi kot tak bo ostal pomembna osebnost v zgodovini slovenskega planinstva. Od leta 1896 do 1953 je v Planinskem vestniku (in tudi drugod) na svoj izvirni način razsvetljeval, opominjal in vedril slovensko in tudi širšo javnost*«. Ob tem je deloval tudi »*kot dolgoletni predsednik naše takratne osrednje planinske organizacije*«, pri čemer »*ima neminljivo vrednost tudi Mlakarjeva narodna zavest. Pripadal je tisti generaciji našega izobraženstva, ki je proti koncu prejšnjega in v začetku tega stoletja videla*

svoj smisel v krepitvi slovenskega narodnega gibanja na vseh področjih, kjer nas je tujec prehitel in zato omalovaževal«.

In kaj nam prinaša tokratni izbor izmed Mlakarjevih spisov pod naslovom Med Šmarno goro in Mont Blancom? Uvodoma nekaj razmišljanj avtorja o sebi v Mojem življenju; sledi Hribolazec — zapis o prvih planinskih poskusih; in že smo v gorah — najprej domačih: Prvikrat na Triglavu, Jalovec in Razor... Ves večinski preostali del pa se mudimo v tujih gorah, začenši z Grossglocknerjem, pa vse do Matterhorna in Mont Blanca. Ob koncu te zajetne knjige priporočamo v poučno branje lepo napisano spremno besedo pokojnega Tineta Orla (ki je avtorju te kratke recenzije bila v dobrodošlo pomoč!). Orel na koncu pravi: »... se Mlakar uvršča v slovensko planinsko slovstvo kot eden najvidnejših, najmikavnejših in najbolj zaslužnih potopiscev.«

In seveda — velik greh bi bilo pozabiti barvno fotografsko in črno-belo likovno gradivo, ki na svoj način izrazito dopolnjujeta berilo. Že reprodukcija na ščitnem ovitku — Matterhorn — to dokazuje. Potem se znotraj teksta zazremo še v uspele posnetke Šmarne gore, Triglava, Jalovca, Velikega Kleka (Grossglocknerja), Marمولade, Monte Rose, Mont Blanca... Avtorji teh posnetkov so F. Hribernik, M. Marenče, F. Vogelник ter A. in T. Wraber. Prav tako kaže posvetiti posebno pozornost delom likovnika D. Cedilnika, vsečnim risbam alpskih vrhov.

Skratka, tokratni izbor Janka Mlakarja Med Šmarno goro in Mont Blancom kot knjižna celota dosega visoko raven in bo dobrodošla — vsakomur! Čeprav — v nezanemarljivo opombo — kaže reči: morebiti Mlakarjev način umevanja gora današnji mladini (gorski vodniki, življenje v hotelih...) zveni oddaljeno, že odtujeno, preveč gosposko, utesnjeno v pretirane moralne norme, premalo svobodno v širine. Pač takratni časi in takratni ljudje — in seveda obratno. Ali vendarle in kljub vsemu — dovolj zanimivo branje. Zaradi vsega v tej recenziji povedanega in sploh. Zaradi Mlakarja in njegove literature same!

Milan Vošank

NAŠE PLANINE 3-4/1986: NE PROKLETIJE, TEMVEČ JUŽNE EVROPSKE ALPE

Pred nami so spet Naše planine, glasilo Planinske zveze Hrvatske, ki v dvojni številki prinašajo obilo pestrega branja. A. Rukavina opisuje izlete po Velebitu, kjer ga je očarala steza Brklja (Zapornica). Ob iskanju te pozabljene in zaraščene steze je s tovariši naletel na zapuščeno kapelico sv. Ivane. Pri odkopavanju so presenečeni našli temelje neke zgradbe, za katero menijo, da izvira še iz antičnih časov. Našli so tudi večje število kovancev iz 19. stoletja. Avtor končuje članek z željo, da bi Brkljo, to zapuščeno in zaraščeno stezo, očistili, s tem bi planino približali tudi drugim obiskovalcem.

D. Horvatin opisuje zimski izlet na Strahinjčico, M. Šincek pa se spominja nedelje na Grebengu. U. Beširovič se navdušuje nad lepotami Crvanjskega jezera, v Hercegovini. Slapove na šarplaninskih rekah, posebno slap Gornja Ckala, opisuje B. Jovanoski. R. Krajnc opisuje 13-dnevno pot skupine planincev srednješolcev po Prokletijah. V črnogorskem delu Prokletij sta bila tudi M. Kovačević in D. Vinček, ki sta se odpravila na Hajlo (2460 m). Navdušena planinca menita, da je ime Prokletije nepravilno, zakaj te planine niso divje. Lepše ime zanje bi bilo Južne Evropske Alpe, kakor jih je imenoval neki znanstvenik. H. Čaušević je prispeval zanimiv članek Ekstremno smučanje kot simptom »izrabljenosti« alpinizma, v katerem išče skupne točke in razlike med planinsko hojo, jamarstvom, alpinizmom in smučanjem.

Tudi tokrat prinaša glasilo več prispevkov o speleologiji: o šolanju kadrov govori V. Božić, o jamski meteorologiji H. Malinar, živi svet podzemlja sta opisala R. Lattinger in N. Tvrković. Za jamarje bodo zanimivi tudi naslednji sestavki: Paleontološka in kulturna vsebina jamskih sedimentov D. Rukavine in Kratka zgodovina speleologije v Planinskem društvu Sveučilišta Velebit H. Malinarja. Med zanimivosti spada poročilo I. Jakovina o delovanju glasbene sekcije Hrvatskega planinskega društva Sokolovac.

V zadnjem delu glasila so še sestavki 60 let PD Mosor (B. Tollazzi), Prebirajoč po spominih M. Matoševića, Po sledih stare markacije po Žumberku T. Pavlina, Vzgojni in izobraževalni vpliv planinstva in zaščita narave B. Papeševce ter sestavek V. Mesarića Baza podatkov hrvatskega ekspedicionizma. Ob pregledu publicistike in kratkih vesteh je na zadnji strani še opis Šugarske dulibe na Velebitu.

N. V.

NAŠ TOVARIŠ 20/86: JULIJA NA TRIGLAV

Naš tovariš, glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, prinaša nekaj napotkov za julijski pohod na Triglav. To bo prava priložnost za obujanje spominov na partizanske vzpone na našo najvišjo goro avgusta 1942, ko ga je osvojila patrolja 25 mož Poključkega bataljona Gorenjskega odreda, in leta 1944, ko so se kar tri patrolje povzpelle na vrh: 31. maja patrolja petih borcev Idrijsko-Tolminskega odreda in Gradnikove brigade, avgusta petčlanska patrolja kulturne skupine 9. korpusa in oktobra sedemčlanska patrolja Jeseniško-Bohinjskega odreda in Okrajnega odbora Skoja.

N. V.

BILTEN KO PDŽ JUGOSLAVIJE 3/86: PO VEČLETNEM PREMORU IMAJO ŽELEZNIČARJI-PLANINCI SPET SVOJE GLASILO

Po petletnem premoru je izšel Bilten Planinar, glasilo Koordinacijskega odbora planinskih društev železničarjev SFRJ. Po izidu 1. in 2. številke je glasilo prenehalo izhajati, deloma zaradi finančnih težav, deloma pa zaradi pomanjkanja gradiv iz planinskih društev. Bilten bo izhajal štirikrat letno na dvanajstih do štirinajstih straneh.

Ta številka prinaša v rubriki Naše skupne akcije poročilo Planinskega društva Železničar iz Ljubljane, ki mu je bila zaupana organizacija 26. tabora železničarskih planinskih društev. Tabor je bil od 2. do 6. julija v Kamniški Bistrici. Temu sledi kratko poročilo o tradicionalni slavnostni akademiji naših planinskih društev železničarjev ob njihovem prazniku dnevu železničarjev Jugoslavije, ki je bila v Mariboru, organiziralo pa jo je Planinsko društvo Železničar Maribor. To društvo bo tudi organiziralo srečanje mladincev planincev železarjev, ki bo na Pohorju.

V rubriki Dejavnost društev sledi pregled delovanja planinskih društev Železničar iz Novega Sada, Gospića, Sarajeva, Bačke Topole in Šida. V zadnjem delu biltena so društvene novice, zadnja stran pa je »foto« stran.

N. V.

ŽELEZAR 21/86: USPEHI V KANJONU VELIKE PAKLENICE

Železar, glasilo delovnega kolektiva Železarne Jesenice, poroča o prvomajskem plezalnem taboru v Veliki Paklenici, kjer se vsako leto med prvomajskimi prazniki zbere množica jugoslovanskih in tujih alpi-

nistov. Kanjon je s svojimi 350 m visokimi navpičnimi stenami idealen kraj za plezanje, ko pri nas v gorah vladajo še zimske razmere. Smeri je dovolj za vse, od lahkih do izredno težkih (ocena A₄) in prosto preplezljivih (ocena VIII).

Jeseniški alpinisti B. Ravnik, M. Ravhekar, G. Prezelj, K. Zupančič, K. Medja, E. Morič, M. Prezelj in R. Kolbl so skupno preplezali 33 smeri, od tega štiri z oceno VII, trinajst z oceno VI, sedem z oceno V in sedem z nižjimi ocenami. S svojimi uspehi so dokazali, da se dvigajo med pomembne slovenske odseke, manjkajo jim le še dosežki v tujih gorah in stenah.

N. V.

INFORMATOR 2/86: ŠIRITI PLANINSKO PRIPADNOST

Planinci PD Viharnik iz Ljubljane se v svoji 2. letošnji številki poslavljajo od dolgoletnega sodelavca in planinca Rika Pucija. Glasilo prinaša tudi poročila z občnega zbora in razmišljanja novega predsednika društva Marka Selana, ki želi predvsem dvoje: širjenje planinske pripadnosti in usposabljanje planincev za čimbolj samostojno hojo po gorah. Zanimiv je predlog za izlet — Loška planinska pot malo drugače, ki ga je pripravil J. Končan, o tem, kako si tešimo žejo, pa nas pouči Marija Kurnik. Ob poročilu o delovanju sekcij PD Viharnik ter ob pregledu minulih in prihodnjih izletov naj omenimo še zanimivo rubriko Pa zapojmo eno po planinsko s pesmijo Štamfovskaja.

N. V.

ALPINISMO GORIZIANO (ITALIJA): NAČRNE POTI ALPINIZMA?

V marčevski oziroma aprilski številki goriške publikacije Alpinismo goriziano (izhaja vsaka dva meseca) je objavljen zanimiv zapis s 4. mednarodnega simpozija o alpinizmu (lani jeseni so ga organizirali v Gradcu), v katerem je zbranih nekaj mnenj in opažanj udeležencev o vse bolj množičnem zanimanju za visokogorske (torej tudi zahtevne plezalne) ture in o posledicah oziroma težavah, ki se pojavljajo zato, ker so nekatere smeri preveč »odprte«. Zanimiv je intervju z alpinistom Cirillom Floreaninijem, polemika o potrebnih ali nepotrebnih delih na gorskih cestah in novice o dogajanju in novostih med alpinisti na slovenski in italijanski strani.

-ješ

OEAV (ÖSTERREICHISCHER ALPENVEREIN — AVSTRIJA): DOLGE TURE S SRCEM IN PAMETJO

Na prvi strani prinaša tretja številka Avstrijskega alpinističnega društva članek Walterja Hoimanna, člana odbora, ki je opravil veliko nalogo — dokončal je 40 tisoč kilometrov dolgo mrežo markiranih planinskih poti v Avstriji.

Sledita prispevka o tem, kako se zdrav vrniti z dolge ture in kako je to organizirano tudi za vso družino v alpinističnem društvu.

V številki pa tudi niso pozabili na stoto obletnico planinske sekcije v Hallstattu.

J. S.

HOTEJL (ČSSR): OSVAJANJE ČOGOLISE

V Hotejlu 4/1985, informacijskem biltenu brnskih planincev, govori Rada Menšich nad vse izčrpno o osvajanju Cogolise (7665 m), J. Krch pa objavlja podroben pregled lanskih vzponov doma (v ČSSR) in po svetu, pri čemer navaja tudi Severno steno Triglava. Nadalje zajema ta slovaška revija članek P. Slivke o magneziju, V. Krejčija o materialu (konkretno o jokerju), nekaj leposlovja z gorsko motiviko in med drugim še za nas vsekako zanimiv sestavek J. Krcha o Julijskih Alpah z naslovom Kuloar snů (s pregledom zimskih vzponov).

L. P.

ALP (ITALIJA): MONTE BIANCO (BELA GORA)

Mesečnik Alp, ki izhaja v Torinu, je številko z datumom 4. maja 1986 izdal kot posebno številko z naslovom Bela gora. V njej objavlja poseben zapis ob 200. obletnici alpinizma na Mont Blancu, poročilo Vojteka Kurtyke in Roverta Schauerja z vzpona v zahodni steni Gašerbruma, zanimivo poročilo o »krožnem planinskem rallyju« na smučeh (Col des Montets-Chamonix), članek o neprijetnih posledicah (hidrogeoloških), ki jih je povzročila avtomobilska cesta Aosta—Courmayeur, in nekakšen zgodovinski pregled posnetkov, ki so jih alpinisti in amaterji naredili v montblanskem pogorju od prvih vzponov do danes.

-ješ

DER TOURIST (NDR): PO SLEDEH ALFREDA KURELLE ČEZ KAVKAZ

Četrta številka vzhodnonemškega mesečnika Der Tourist v svojem osrednjem sestavku predstavlja profesorja Alfreda Kurello, ki bi bil maja minulo leto dopolnil 90 let in ni bil le znani pisatelj (leta 1956 je izšla njegova knjiga Lepi Kavkaz) in prevajalec, ampak tudi vnet planinec. Revija objavlja tudi krajše zapise o tem, kakšne načrte imajo posamezna društva v letošnjih poletnih mesecih.

Sledi prvo nadaljevanje z naslovom S kolesom po Mongoliji, ki sta ga avtorja opremila z zanimivima fotografijama.

J. S.

DIE ALPEN (ŠVICA): KAKO V GORAH DOŽIVIMO NARAVO

Majska številka mesečnika švicarskega alpskega kluba, ki izhaja v štirih jezikih, prinaša pred začetkom poletja, ko je planinska sezona pred durmi, vrsto zanimivih prispevkov o planinarjenju in alpinizmu. »Le doživljanje narave v gorah privede do želenega globokega doživetja,« začne nja svoj zapis Od izleta k planinski koči do doživljanja planin avtor uvodnega sestavka. Prenekatera vrstica v tej številki je namenjena tudi umiranju gozdov. Zanimiv je članek o tekmovanju v prostem plezanju v dvorani v Lyonu v Franciji.

J. S.

SIERRA (ZDA, SAN FRANCISCO): KAJ SE DOGAJA S PTICAMI SELIVKAMI?

Ameriški ilustrirani dvomesečnik Sierra, ki se ukvarja predvsem z naravno dediščino in problemi ekologije, prinaša v letošnji drugi številki (marec—april) obširen članek o naravnem parku Yellowstone in opozarja na nevarnosti, ki jih civilizacija, predvsem z nafto in plini, predstavlja za številne živalske in rastlinske vrste. Med pomembnejšimi prispevki je tudi članek Kaj se dogaja s pticami selivkami, v katerem avtor Joseph Wallace razglablja o razlogih, zaradi katerih mnoge ptice selivke zapuščajo nekoč priljubljene gnezdišča in bivališča, kar z industrijo vred še bolj siromaši življenje v mnogih predelih ZDA. Zanimivi so še prispevki o pešačenju oziroma hitri hoji ter nekatere podrobnosti o znanih naravnih parkih v svetu.

-ješ

VEČ ODGOVORNOSTI PRI TRANSVERZALAH

MISLI IN DOPOLNITVE K SESTAVKU MATEJA SVETELA »MALENKOSTI, KI PA NISO MALENKOSTI«, OBJAVLJENEM V LETOŠNJI 3. ŠTEVILKI PLANINSKEGA VESTNIKA

TONE ANDREJČIČ

Naziv »čika Tonči« so mi dodelili Bosanci. Pa se z njim kar ponašam. Saj če imam na grbi že 72 let, pač ne morem biti nič drugega kot stari »čika«. Sicer so mi Dalmatinci, ko sem lazil po njihovih trnovih stezah, nadeli prikupen naziv »barba Ante«, vendar se me ta naziv ni prijel.

Toliko za uvod. Verjetno se ne bi niti oglasil in ponovno »čikal« o transverzalah, če me ne bi k temu spodbudil ali že kar izzval Matej Svetel v članku, ki je bil objavljen v letošnji 3. številki Planinskega vestnika na straneh 141 do 144 pod naslovom »Malenkosti, ki pa niso malenkosti«. Pa še res je! Res je namreč, da so križi in težave z (nezakonskimi) transverzalami, ker pač nimajo pravega očeta. Transverzale pa so zame vse magistrale, vezne in nevezne (točkovne) ter krožne poti, pa še višinske in razne trimske poti ter kombinirane poti, če vsaj za zdaj pustimo ob strani razne pohode in spominske poti. Tudi ne bomo (ne)planinskih transverzal prekrstili v gorske, predvsem ne takih, na katere brez težav pripelje vsak fiček.

Tomo Grgič je objavil v Planinskem vestniku 1983, stran 427, članek z vznemirljivim naslovom »Morda jih je res že preveč?«. Tako nekako je zavzdihnil predsednik PD Ljubljana Matica o imenovanih veznih, točkovnih in krožnih peš poteh in magistralah v intervjuju za ljubljanski Dnevnik 15. aprila 1983.

Po moji evidenci je bilo v letu 1983 v Jugoslaviji skupno 136 transverzal, od tega 49 v Sloveniji. Če upoštevamo še eno transverzalo v Italiji (Vertikalca) in pa dve mednarodni, dobimo seštevek 139, ne upoštevajoč Vodeb-Uroševce poti od Planice do Pokljuke.

Dne 1. januarja 1986 pa je bilo stanje takšnotele:

	Število poti
Jugoslavija	3
Slovenija	51
Hrvatska	43
BiH	34
Srbija	12
Makedonija	1
Črna Gora	2
Vojvodina	3
Kosovo	1
Skupaj	148
Mednarodni	2
V tujini (Italija)	1
Skupaj	3
Vseh skupaj	151

Pri Jugoslaviji sem navedel tiste transverzale, ki imajo kontrolne točke po vsej domovini. V razpredelnici pa nisem zajel že ukinjenih transverzal (ITC, Jubilejnih 35 vrhov itn.).

Letos naj bi bili odprli nekatere nove transverzale: 1. Po poteh štirih brigad (PD Inles, Ribnica); 2. Pot kozjanskih borcev (PD Brežice) (predstavljamo jo na strani 312 te številke PV); 3. Evropska peš pot po E7 (komisija za popotništvo pri PZS); 4. Psnjska transverzala (PD Strmac, Nova Gradiška) (predstavljamo jo na strani 303 te številke PV, op. ur.) in še katero.

Naštel sem jih samo nekaj. Prepričan pa sem, da bomo imeli konec leta okrog 160 transverzal. Če naj bom malo zafrkljiv, se samo sprašujem, ali bo prej 200 transverzal ali pa bo prej kak netransverzalec skočil v Planici ali kje drugje 200 metrov. Kljub raznim križem in težavam smo lepo ugotovili, koliko je sedaj veznih peš poti

teh poti ni sklenjen niti ni najbolj popoln, zato se dopolnilnih podatkov nikakor ne odrekam.

Vse to so samo številčni podatki o veznih poteh. Matej Svetel pa omenja Naše planine, glasilo Planinske zveze Hrvatske, kjer občasno v posebni prilogi objavljajo seznam »Vezni putevi i transverzale u Jugoslaviji«, in predlaga, naj bi nekaj podobnega pri nas objavljali in dopolnjevali »čika Tonči«.

Naj navedem nekaj zgodovine! Posebna komisija Planinar-transverzalac pri PD Željezničar Zagreb, ki se amatersko ukvarja samo s transverzalami, je že leta 1980 izdala kot prilogo glasila Naše planine št. 3—4 seznam »veznih puteva«. Ta seznam so obdobjno dopolnjevali. Le kje smo v Sloveniji zaostali — že šest let nismo objavili seznama veznih poti.

Rjavina (2532 metrov) in Kredarica (2541 metrov) z Malega Triglava. V belem krogu je Staničev dom (2323 metrov), prikupna postojanka, ki je izhodišče za ture na Rjavino, Vrbanovo špico, Cmir in kajpak Triglav. Vsem ko je Staničev dom točka Slovenske planinske transverzale, je Rjavina neobvezna točka Razširjene slovenske planinske poti. Posnetek: Milan Čilenšek

Malo je planincev v Sloveniji, ki vedo za obstoj »veznih puteva«. Pred leti tudi sam nisem vedel, da imajo Hrvati že dalj časa seznam veznih poti, in zato sem pričel samostojno iskati podatke za vse transverzale v Jugoslaviji, predvsem zato, ker so me tudi na Planinski zvezi Slovenije napačno obvestili, da tak seznam še ni bil izdan oziroma da o tem ničesar ne vedo.

Malo več kot eno leto je trajalo, da sem spravil skupaj vse podatke in sestavil Pregled veznih in neveznih planinskih poti. Za vse transverzale, domače in tuje ter mednarodne, pa sem zbral tudi vse vodnike-dnevnik, kolikor so bili sploh izdani.

Kljub temu da imam sestavljen pregled veznih poti že več kot dve leti, ta pregled doslej še ni bil objavljen nikjer.

KRONOLOGIJA DOSEDANJIH OBJAV O VEZNIH POTEH

Napravimo kratek kronološki pregled, kaj je bilo že objavljeno o veznih poteh v Planinskem vestniku. Prvi »Pregled slovenskih veznih poti — transverzal« je objavil Božo Jordan v PV 1976 (stran 259) in PV 1977 (stran 47). V tem pregledu je bilo navedenih 26 transverzal z vsemi osnovnimi podatki. Ne vem, ali imam prav, če trdim, da smo prvi seznam v Jugoslaviji le objavili najprej v Sloveniji, da pa je potem nastal iz neznanih razlogov dolg premor.

V PV 1980 (stran 125) je bil objavljen moj prispevek »Slovenske planinske vezne poti — transverzale«. Navedel sem skupno 32 transverzal, vendar samo poimensko, brez osnovnih podatkov.

Tomo Grgič je — kot sem že omenil — objavil v PV 1983 (stran 427) pregled slovenskih transverzal, skupno 46, z nekaj osnovnimi podatki. Poleg tega je v istem članku poseben seznam (spominskih) pohodov v Sloveniji. Navedeno je »samo« 23 pohodov, dejansko jih je precej več.

Moja prispevka v PV 1984 (stran 486) in PV 1984 (stran 540) »Vse o transverzalah«, I. in II. del, omenjata razne križe in težave glede transverzal. Navedeno je tudi številčno stanje vseh veznih in krožnih poti v Jugoslaviji, vendar brez osnovnih podatkov.

V dnevniku Delo so bila ob ponedeljkih nekajkrat objavljena dopolnila glede številčnega stanja in razne druge novosti o transverzalah.

To pa bi bilo tudi vse, kar je bilo objavljeno o seznamih transverzal, ne da bi posebej omenjal še nekaj drugih člankov, kot npr. vezne poti na Primorskem in v občini Ljubljana Šiška, partizanske transverzale itn. (Več zapisov o tem je objavil tudi mariborski dnevnik Večer, op. ur.)

Moj pregled veznih poti, vendar samo slovenskih, je bil objavljen v več nadaljevanjih v časopisu Gorenjski glas leta 1985.

Brane Sotošek je lani izdal posebno knjižico Vodnik po peš poteh. Za vsako peš pot je poleg natančnega opisa poti tudi njena skica. Omenjeni so tudi pohodi 100 in več

žensk na Triglav, gozdne učne poti in še kolesarske poti oziroma ceste. To knjižico za 800 dinarjev — ne upoštevajoč inflacijo — bi moral imeti vsak slovenski transverzalec.

Tako, sedaj pa sem dolžan odgovor oziroma pojasnilo, zakaj v Sloveniji še ni bil objavljen celoten seznam ali pregled vseh transverzal v Jugoslaviji.

Že leta 1984 ali pa še malo prej, ko sem že imel sestavljen pregled veznih planinskih poti, je bilo zamišljeno, naj bi ta pregled izšel kot posebna knjižica ali pa naj bi izhajal v nadaljevanjih v Planinskem vestniku. Komu vse je bila dana ponudba, ne vem, ker je agitacijo vodil INDOK pri PZS, pravzaprav njen takratni načelnik Franci Savenc. No, navsezadnje to niti ni tako važno; pomembneje je, da so vsi imeli pomisleke glede izdaje take publikacije, češ da bi bila (pre)obširna. In tako lepo tale moj pregled počiva že dve leti, vendar ga sproti dopolnjujem. Seveda poslujam sporazumno s komisijo za planinske transverzale pri PD Željezničar Zagreb.

Jasno je, da je seznam za 151 transverzal res malce obširen, ker morajo biti v njem za vsako transverzalo osnovni podatki, kot je navedel že Božo Jordan v PV 1976 (stran 259) in PV 1977 (stran 47) — in ti podatki so: naziv transverzale, datum odprtja, ustanovitelj, vrsta poti (vezna, krožna, višinska pot), število kontrolnih točk, čas obhoda (ure, dnevi), način markiranja, ali je bil za pot izdan dnevnik-vodnik, značka, kje se naročajo edicije in kam naj planinci pošljejo dnevnik, da bi jim podelili značko. Po potrebi je treba navesti posebnosti transverzale (spremembe, enosmerno markiranje, možnosti preskrbe z živili in vodo, prenočevanje, oprema za bivačenje itn.).

Za transverzale, za katere ustanovitelji niso izdali dnevnika ali vodnika, sem v pregledu navedel kontrolne točke — tako npr. za Prokletijsko transverzalo, ki ima 27 točk. Hoja po tej transverzali je vprašljiva, vendar ne toliko, da po Prokletijah sploh ni mogoče hoditi; vsi planinski objekti so uničeni ali v propadanju, markacije so izredno slabe. Dober pripomoček je Planinska karta Prokletije. Samo kako priti do nje? Za hojo po tej poti se je treba dogovoriti s PD Peč — če bodo zainteresentom sploh kaj odgovorili. Na kontrolnih točkah ni žigov; dnevnik, ki si ga napravi vsak sam, žigosa PD Peč, ki hrani žige. Seveda morajo planinci predložiti osebne fotografije, posnete na kontrolnih točkah. Verjetno brez vodnika ne bi šlo, poleg tega so Prokletije visoko gorstvo, kar dvanajst vrhov je višjih od 2000 metrov.

In sklep po vsem naštetem? Moj skromni predlog je, da bi Planinski vestnik kot glasilo PZS pričel objavljati Pregled veznih in krožnih planinskih poti in s tem izpopolnil praznino, ki glede tega vprašanja obstaja.

PRI NAS KAR 148 + 3 TRANSVERZALE (!?)

Še nekaj misli o številčnem stanju transverzal. Dognali smo, da je v Jugoslaviji 148 transverzal, v bližnji soseščini pa še tri, in da so bile nekatere ukinjene. Koliko pa je takih transverzal, ki sicer niso bile ukinjene in obstajajo samo še na papirju? Glede njihovega vzdrževanja še ni tak problem, slabše je glede markiranja, saj so markacije obledele ali pa celo izginile. Včasih pa so markacije dvoumne, tako da ne veš, ali bi šel levo, desno ali naravnost, oziroma ali bi šel gor ali dol. Morda bi bilo najpametneje, da bi šel tja, odkoder si prišel. No, pa vse skupaj ni tako hudo, malo se včasih že loviš in tudi zaideš, mislim pa, da se ni še noben transverzalec izgubil in da tudi ni nobenega, ki ne bi nikoli zašel.

Prav neestetsko pa je tam, kjer je vse rdeče raznih transverzal in raznih čačk, kot da bi bil v cirkusu. Nekatera planinska društva nimajo nikakršne evidence, koliko pohodnikov je že prehodilo njihovo pot, še manj pa vedo, ali sploh še kdo zaide kot transverzalec na »njihovo« transverzalo. Le kako naj ima društvo evidenco o številu pohodnikov, če že pri nakupu dnevnika prejmeš tudi značko, kot npr. za Ogulinsko transverzalo pa še za katero drugo! Po številu prodanih dnevnikov res ni mogoče ugotoviti, koliko pohodnikov je dejansko prehodilo transverzalo. Verjetno se je nekaj »planincev« zadovoljilo že s tem, da so hkrati z dnevnikom prejeli tudi značko in se tako odrekli (ne)potrebnega pešačenja.

»POKRIVANJE« TRANSVERZAL

Matej Svetel navaja pomanjkljivosti pri »pokrivanju« transverzal. Tudi to sem že navedel v PV 1984 (stran 490). Nič hudega, če omenim še enkrat »uboge« Kamniške planine. Temeljito so jih »okupirale« te transverzale: 1. Slovenska planinska transverzala, 2. Razširjena pot, 3. Gorenjska partizanska pot, 4. Jezerska pot, 5. Solčavska pot, 6. Kranjski vrhovi, 7. 30 vrhov Gorenja, 8. Kamniška pot, 9. Pot prijateljstva, 10. Nagrada planine, 11. Što više u prirodu, 12. Jubilejnih 35 vrhov. Če sem katero izpustil, se opravičujem. Ko boste šli v Kamniške, verjetno klobas in kruha ne boste pozabili vzeti s seboj; večja nevarnost bo, da bo doma ostal kateri od dvanajstih dnevnikov.

Prav rad verjamem Mateju Svetelu, da so nekateri tajniki slabo pismeni. Glede tega imam tudi sam zelo slabe izkušnje, ko sem zbiral in naročeval dnevnike transverzal. Na

Pogled na kopasti Mangrt z Jalovčevega grebena. 2643 metrov visoki Jalovec je vrh v Slovenski planinski transverzali, 2678 metrov visoki Mangrt pa je obvezna točka Razširjene slovenske planinske poti.
Posnetek: Milan Cilenšek

50 dopisnic sem prejel 15 odgovorov. Drugič sem napisal »samo« 30 dopisnic — in zopet je bilo te nekaj uspeha. Posameznim planinskim društvom sem pisal po tri-, pet- pa tudi večkrat. Vse to urgiranje je trajalo skoraj leto dni.

Zelo zanimiva so bila v nekaterih primerih opravičila društev. Ponekod je tajnik umrl, drugod je bil dolgo bolan ali (ne)službeno odsoten, drugi so imeli zopet težave, ker so bila v enem prostoru razna društva in so pošto premetavali od enega tajnika do drugega. Najbolj pa me je »razveselilo« opravičilo predsednika nekega društva, češ da tajnik »ne radi«, pa tudi svojih poslov noče predati drugemu. Le kaj naj bi predal nasledniku, če ni nič naredil? Pa tudi v Sloveniji glede administriranja ni vse v redu. Tudi glede fotografiranja omenja Matej Svetel nekaj težav. Meni so moj ruski fotoaparati Zorkij 4 kratkomalo ukradli, in tako sem se rešil vseh skrbi glede fotografiranja samega sebe kot samohodca. Včasih je res težko »fiksirati« fotoaparati, da pritisneš samega sebe, in če je poleg tega še burja, naliiv, megla, mrak, je problemov res preveč. Kar rado se zgodi, da pri vsej tej kolobaciji še pozabiš premakniti film za številko naprej — pa že nimaš več dokaza, da si obiskal to kontrolno točko.

Glede žigov sem bil najbolj zadovoljen, ko sem pešačil po stezah Moja pot od Golakov do Blegoša. Golake lahko nadomestimo po nastali spremembi s Špičastim vrhom. Vsi žigi so trdno zabetonirani in tako odpadejo vse skrbi glede fotografiranja in tudi, ali je planinska kočica ali gostilna, kjer bi moral biti na voljo žig, odprta ali zaprta. Da pa hribovski »huligani« kradejo žige ali jih poškodujejo, je že stara, grda navada, s katero lahko računamo tudi v prihodnje.

Nad birokratsko »natančnostjo« se Matej Svetel upravičeno pritožuje. Birokrati so res pravi birokrati, trdoglavi, trmast, po mojem so kar malce — ne psihopati, ampak »transverzalopati«, po drugi strani pa usmiljenja vredni, ker ne »martrajo« samo drugih, ampak še bolj same sebe. Predolgo bi bilo, če bi navedel svoj primer birokratskega poslovanja s PD Platak na Reki, pravzaprav natančneje — s tajnikom tega društva.

KDO NAJ ODGOVARJA ZA NERED?

Pa naj bo vsega skupaj dovolj, čeprav bi lahko še marsikaj omenil, pokritiziral, pa tudi pohvalil. Saj vse skupaj ni ravno tako hudo. Jasno pa je, da bo pri transverzalah treba prejšnji ali slej napraviti red. Čim dlje bomo odlašali, tem težje bo »problem transverzalis« reševati. Kdo je za to poklican, ni prav nič težko ugotoviti. Vse »puščice« so usmerjene na PZS oziroma na komisijo za pota in markacije. Znano pa je, da ta komisija zavzema že vseskozi (načeloma) odklonilno stališče do »transverzalizacije«. Pa tudi glede posebnega označevanja transverzala so tudi (načeloma) proti vsakim novotarijam oziroma »farbanju« posebnih poti. Vsaj tako je navedeno v PV 1980 (stran 491). INDOK je predlagal leta 1984 Izvršnemu odboru PZS in komisiji za pota, naj bi pripravili predlog o poimenovanju transverzala, nadalje naj bi sklicali okroglo mizo in sploh ugotovili, kakšno je uradno stališče PZS, če je to sploh dodelano (PV 1984, stran 543).

Za ves nered pri transverzalah bo nekdo le moral prevzeti odgovornost. Vsaj za slovenske transverzale res ne bi bil velik problem malo pretresti vso zadevo.

Pri Planinski zvezi Hrvatske obstaja posebna komisija za transverzale, ki vodi tudi evidenco o vseh transverzalih ter poleg tega skrbi za dve republiški transverzali. Tudi pri Planinski zvezi BiH je posebna komisija za transverzale. Planinska zveza Jugoslavije pa tudi organizira skupno z društvi razne pohode, npr. pohod Bratstva in enotnosti, ki zajema deset transverzal in teče od Petrove gore na Hrvaškem do Žabljaka v Črni Gori. Vse kaže, da so pri posameznih planinskih zvezah različna stališča do vprašanja veznih in krožnih planinskih poti.

Za splošen nered pri problemu transverzal pa morajo del odgovornosti prevzeti tudi planinska društva. Ta odpirajo nove poti, pa čeprav poti niso v celoti markirane, ni še natisnjen dnevnik ali vodnik, ni značk, še preden je pot odprta, so že v prodaji dnevniki, pa kar brez vodnika. Še bolj neodgovorno od društva je, če pohodniku za prehojeno pot ne podeli značke, ker jih je zmanjkalo. Tako sem v letih 1980—82 prehodil vseh 30 kontrolnih točk ITC poti, pa še do danes nisem prejel srebrne in zlate značke; dobil sem le bronasto. Vprašal bi pristojne pri ITC-Kovnotehni ali Feralitu, zakaj je zmanjkalo ravno srebrnih in zlatih značk, bronastih pa ne, saj te podeljujejo že za deset prehojenih točk, in če bi torej zmanjkalo teh, bi še nekako razumel.

Kakšen predlog naj bi končno dal? Prav nobenega. Saj sem že prej napisal skoraj vse. Sicer pa zame osebno vse skupaj ni pomembno. Še nadalje bom pešočil po transverzalih, seveda če mi bo zdravje dopuščalo. Pa niso bistvene markacije, značke, pa še žigi povrh; pomembno je, da spoznavam vedno nove kraje in ljudi ter uživam v samotni naravi ali pa v družbi z drugimi planinci na pohodih.

Naj za sklep omenim rek, ki ga je izrekel Tolstoj: *Sreča je biti z naravo, jo gledati in z njo govoriti.*«

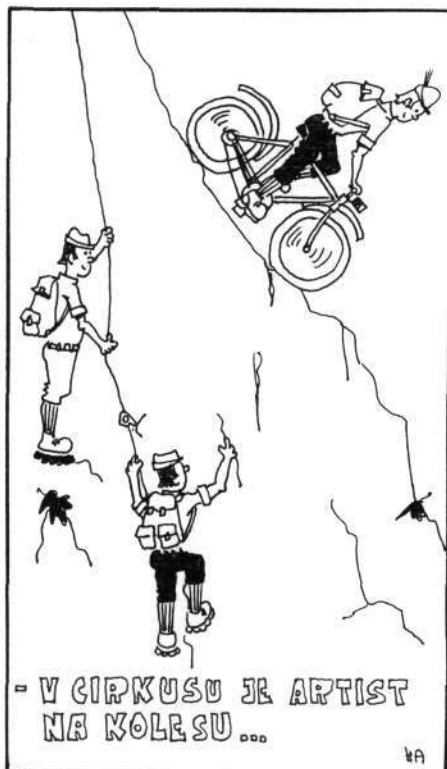
Še lepša je kitica Menartove pesmi:

*»Vrh gore bel je kažipot očem
in jasen dan žari od vsepovsod
in sreča je, da je pred mano pot,
in to, da vem, da slast je v tem, da grem ...«*

V AVGUSTOVSKI ŠTEVILKI PLANINSKEGA VESTNIKA PREBERITE:

- NAŠA ŽENSKA ODPRAVA NA JUŽNO ANAPURNO (Marija Frantar)
- PRED 90 LETI NA TRIGLAVU — gradnja triglavske postojanke (dr. Tone Strojini)
- SKUPNI TEMELJI TRIGLAVSKEGA NARODNEGA PARKA (Janez Bizjak; opravičujemo se, ker smo zaradi pomanjkanja prostora sestavek preložili v avgust)
- RAZVRSTITEV SLOVENSkih IN PLANINSKIH POTI PO ZAHTEVNOSTI (Baldo Bizjak)
- PLANINSTVO JE SRČNA KULTURA — intervju z ravnim planincem — Žagarjevim nagrajencem, Stankom Lodrantom (Miro Petek)
- PREDSTAVLJAMO PLANINCE, KI UPRAVLJAJO IN OSKRBUJEJO DOM NA DONAČKI GORI (Zdenko Kodrič)
- IN VRSTO DRUGIH ZANIMIVIH SESTAVKOV

nasmejmo se...

- V CIRKUSU JE ARTIST
NA KOLESU ...